

GELECEĞİN FELSEFESİ

İsmail Hakkı AYDIN
aydin@atauni.edu.tr

GELECEK NEDİR?

"Gelecek", genellikle zamanın ileriye doğru uzantısı olarak düşünölen bir kavramdır ve gelecekteki olaylar, durumlar ve zaman dilimlerini ifade eder. Gelecek, Őu anda yaşadığımız anın ötesindeki zamanı temsil eder ve insanların hayal güçlerini kullanarak, umutlarını, hedeflerini ve beklentilerini Őekillendirebildikleri bir alandır.

Gelecek, belirsizlik içerir. Tam olarak ne zaman olacağı veya nasıl görüneceği konusunda kesinlik yoktur. Gelecek, birçok faktörün etkileşim içinde olduğu karmaşık bir alan olarak görülür ve öngörülemezdir. Bilim, teknoloji, ekonomi, toplum, politika ve çevre gibi birçok deđiŐken geleceği etkileyebilir.

Bilimi halk seviyesine indirgeyemezsek, gençlerin bilime yönelmesini sağlayamayız. Bu hususa çok ehemmiyet vermeliyiz. Gelecek de bunun üzerine, bilimin popularize edilmesi ile kaim olacaktır. Bilimi ilginç halde sunmak gerekir ki, topluma bilim aşkı aşılansin.

Gelecek, potansiyel fırsatlar, yenilikler, keşifler ve gelişmelerle dolu olabilir. Teknolojik ilerlemeler, sosyal ve kültürel değişimler, bilimsel keşifler ve toplumsal dönüşümler geleceği Şekillendirebilir. Gelecek, insanların umutla baktığı, hayal kurduğu ve hedeflerine ulaşmaya çalıştığı bir alandır.

Ancak, gelecek aynı zamanda belirsizlik, karmaŐıklık ve potansiyel riskler içerir. Beklenmedik olaylar, doğal afetler, ekonomik krizler, toplumsal çatışmalar veya teknolojik tehlikeler gelecekte olumsuz etkiler yaratabilir. Gelecek, her zaman pozitif gelişmelerle dolu olmayabilir ve beklenmedik zorluklar ve engellerle karşılaşabiliriz.

Nitekim "Gelecek" karmaşık, belirsiz ve potansiyel dolu bir kavramdır. İnsanların hayal güçlerini kullanarak Őekillendirebildikleri, umutla bekledikleri ve potansiyel risklerle karşı karşıya kaldıkları bir alandır. Gelecek, birçok faktörün etkileşim içinde olduğu karmaşık bir konudur ve tahmin etmek veya kesin olarak belirlemek zor olabilir.

GELECEK NE DEĞİLDİR?

Gelecek, bazı önemli noktalara dikkat edildiğinde aşağıdaki gibi bazı özelliklere sahip olmayabilir:

1.Kesinlik: Gelecek belirsizdir ve tam olarak ne zaman olacağı, nasıl görüneceği veya hangi olayların meydana geleceği konusunda kesinlik içermez. Gelecek hakkında kesin tahminlerde bulunmak zor olabilir ve zaman içinde değişebilir.

2.Tahmin Edilebilirlik: Gelecek, karmaşık etkileşimler, çoklu değişkenler ve belirsizlikler içerir, bu nedenle tam olarak tahmin edilebilir değildir. Herhangi bir olayın gelecekteki sonuçları önceden kesin olarak tahmin edilemez.

3.Tek Boyutluluk: Gelecek, birden çok yönde ve birçok farklı alanı etkileyebilecek çoklu boyutlara sahiptir. Sadece tek bir faktör veya etken üzerinden tamamen tahmin edilemez veya açıklanamaz.

4.Tamamen Belirlenmiş: Gelecek, tamamen belirlenmiş bir yol veya kader içermez. Gelecek, birçok etkenin etkileşimine ve insanların kararlarına, eylemlerine ve olaylara tepkilerine bağlı olarak şekillenir.

5.Yalnızca Pozitif: Gelecek, her zaman pozitif gelişmelerle dolu olmayabilir. Beklenmedik zorluklar, riskler ve olumsuz olaylar gelecekte de meydana gelebilir. Gelecek, hem olumlu hem de olumsuz yönleri içerebilir.

6.Tamamen Bağımsız: Gelecek, geçmişin ve mevcut zamanın etkisinden tamamen bağımsız değildir. Geçmiş olaylar, mevcut koşullar ve kararlar geleceği etkileyebilir ve gelecek, geçmişin bir devamı olarak da görülebilir.

Netice itibarı ile gelecek, kesin tahmin edilebilir, tek boyutlu, tamamen belirlenmiş veya yalnızca pozitif olmayan bir kavram değildir. Gelecek, belirsizlik içeren karmaşık bir konudur ve birden çok etkenin etkileşimine bağlı olarak şekillenir.

GELECEK VE FELSEFE

Gelecek ve felsefe arasındaki ilişki karmaşıktır ve birçok farklı felsefi yaklaşım bu konuda farklı görüşler ortaya koymaktadır. İşte gelecek ve felsefe arasındaki bazı temel ilişkilerin birkaç örneği:

1.Ontoloji: Ontoloji, varlığın doğası ve gerçekliği hakkındaki felsefi incelemeleri içerir ve gelecek kavramı da bu alanın bir parçasıdır. Gelecek, varlığın doğası ve gerçekliği hakkında farklı ontolojik görüşlerle ilişkilendirilebilir. Örneğin, gelecek, determinizm (belirlenimcilik) veya indeterminizm (belirsizlik) gibi felsefi konseptlerle ilgili tartışmalara konu olabilir.

2.Zaman Felsefesi: Gelecek, zamanın felsefi bir yönüdür ve zaman felsefesi ile yakından ilişkilidir. Zamanın doğası, zamanın akışı, zaman paradoksları ve geleceğin nasıl anlaşıldığı gibi konular zaman felsefesi

alanında incelenebilir. Örneğin, geleceğin sabit bir varlık olarak mı yoksa sürekli olarak değişen bir potansiyel olarak mı anlaşıldığı gibi konular zaman felsefesi bağlamında ele alınabilir.

3.Etik: Gelecek, etiksel düşünceleri etkileyebilir. Etik, doğru ve yanlış, iyi ve kötü gibi konuları inceleyen bir felsefi alan olarak geleceğin nasıl anlaşıldığına ve gelecekteki eylemlerin etiksel açıdan nasıl değerlendirileceğine dair tartışmalar içerebilir. Örneğin, gelecekteki nesillerin hakları, sürdürülebilirlik, teknolojik gelişmelerin etik boyutları gibi konular gelecek ve etik arasındaki ilişkiye örnek olarak verilebilir.

4.Epistemoloji: Epistemoloji, bilgi ve bilginin doğası üzerine odaklanan felsefi bir alan olarak gelecekle de ilişkilendirilebilir. Gelecek, insanların gelecekle ilgili ne kadar bilgiye sahip olabileceği, geleceği nasıl tahmin edebilecekleri, gelecek hakkında ne kadar kesin bilgilere sahip olunabileceği gibi konular epistemoloji bağlamında ele alınabilir.

5.Antropoloji: Gelecek, insanın doğası, insanın toplumsal ve kültürel gelişimi gibi konularla ilgili antropolojik düşünceleri de etkileyebilir. Gelecekteki toplumların nasıl olabileceği, kültürel değişimlerin gelecekte nasıl şekillenebileceği gibi konular antropoloji bağlamında incelenebilir.

Sonuç olarak, gelecek ve felsefe arasındaki ilişki karmaşıktır ve birçok farklı felsefi alanı etkiler. Gelecek, ontoloji, zaman felsefesi, etik, epistemoloji ve antropoloji gibi felsefi alanlarda incelenebilir. Geleceğin doğası, gelecek hakkında ne kadar bilgiye sahip olunabileceği, geleceğin etik boyutları, insan kültürünün gelecekte nasıl şekillenebileceği gibi konular, felsefe bağlamında tartışmalı ve karmaşık meselelerdir. Felsefi düşünceler, geleceği anlama, anlamlandırma ve şekillendirme çabalarında rehberlik edebilir ve gelecekle ilgili düşüncelerimizi ve eylemlerimizi şekillendirebilir.

FELSEFE DEMİŞKEN

Felsefe; öğrenme sanatı, öğrenme ise beyinde yeni devreler meydana getirme, güçlendirme ve zenginleştirme sanatıdır. Evet, felsefede doğru yoktur ama felsefesiz de doğru yoktur. Felsefesiz adım atılmaz, yola çıkılmaz, Cihana bakılmaz, gezegenimizin dışına çıkmak, hayal bile edilmez. Nitekim Felsefenin beslemediği bilim, topal; cihanşümül ahlak ve edebin kuşatmadığı teknoloji, kör; merak ve şüphenin sofrasında bulunmadığı bilim insanı da açıtır.

Felsefe, insanların varoluşundan beri var olan bir düşünce disiplindir. Antik Yunan'da doğan felsefe, zaman içinde gelişerek bugünkü halini almıştır. Felsefe, insan düşüncesini ve insanın varoluşunu anlamaya yönelik bir çaba olarak ortaya çıkmıştır.

Antik Yunan'da filozoflar, doğaya ve evrene ilişkin soruları yanıtlamaya çalıştılar. Sokrates, Platon ve Aristoteles gibi ünlü filozoflar, antik Yunan felsefesinin temel taşlarını oluşturdu. Bu filozoflar, insanın doğası, bilginin kaynağı, ahlaki değerler ve doğanın yapısı gibi konuları ele aldılar.

Ortaçağ'da, İslam ve Hristiyan dünyası felsefe alanında büyük gelişmeler yaşadı. Bu dönemde, filozoflar din ve felsefe arasında bir sentez oluşturmak için çaba gösterdiler. İbn Rüşd (Averroes), İbn Sina (Avicenna) ve Thomas Aquinas gibi ünlü filozoflar, Ortaçağ felsefesinin önde gelen isimleri arasındaydı.

Yeniçağ'da, bilimsel devrim ve Aydınlanma çağı, felsefede yeni bir dönemin başlangıcını işaret etti. Descartes, Kant, Hegel ve Nietzsche gibi filozoflar, modern felsefenin temel taşlarını oluşturdu. Bu filozoflar, insanın doğası, bilginin doğası, dil ve kültür gibi konuları ele aldılar.

20.Yüzyılda, felsefe daha da çeşitlendi ve daha fazla alanı kapsamaya başladı. Fenomenoloji, varoluşçu felsefe, analitik felsefe, postmodernizm ve feminist felsefe gibi farklı felsefi akımlar ortaya çıktı. Bu akımlar, felsefenin birçok farklı konuyu ele alabileceğini gösterdi.

Hulasa, felsefe tarihi uzun ve zengin bir geçmişe sahiptir. Felsefenin evrimi, insan düşüncesinin gelişimiyle paralel bir şekilde gerçekleşmiştir. Felsefe, insanların kendilerini, dünyayı ve evreni anlamaya çalıştıkları bir çaba olarak önemli bir yer tutar. Bugün felsefe, insan düşüncesini şekillendirmeye devam ediyor ve gelecekte de bu rolünü sürdürecektir ve maziye yapılandığı gibi istikbali de şekillendirecektir...

GELECEĞİN FELSEFESİ

"Geleceğin Felsefesi" kavramı oldukça geniş bir konudur ve çeşitli açılardan ele alınabilir. Ancak, genel olarak geleceğin felsefesi, günümüzde karşılaştığımız sorunlar ve gelecekteki olası senaryolar hakkında düşünerek, felsefi bakış açısıyla çözümler üretmeye çalışan bir düşünce akımı olarak tanımlanabilir.

Bilimsel veriler ışığında geleceğin felsefesi hakkında düşünce ortaya koymak gerekmektedir. Bununla birlikte, geleceğin felsefesi hakkında genel olarak düşündüğüm şey, insanlık için gelecekteki gelişim ve ilerleme açısından önemli bir konu olduğudur.

Geleceğin felsefesi, özellikle küresel sorunlara, teknolojik gelişmelere ve doğal kaynakların sınırlı olması gibi faktörlere yönelik çözümler bulmayı amaçlar. Bu felsefi yaklaşım, insanların sadece bugünü değil, geleceği de düşünerek hareket etmeleri gerektiğini vurgular.

Bu nedenle, geleceğin felsefesi sadece insanlar için değil, hayata dair her ne varsa her biri için, yaşam için de büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü geleceğin sorunlarını bugünden düşünmek, sadece insanların yaşam kalitesini artırmakla kalmaz, aynı zamanda dünyanın, ve hatta Kâinatta cihanşümül hayatın sürdürülebilirliği ve gelecek nesillerin refahı için de büyük bir rol oynar.

FELSEFENİN GELECEĞİ

"Felsefenin Geleceği" de geniş bir konu alanıdır ve farklı açılardan ele alınabilir. Ancak, genel olarak felsefenin geleceği hakkında düşüncelerimi ifade edecek olursam, istikbalde felsefenin önemi ve etkisinin artarak devam edeceğine inanıyorum.

Teknolojinin hızla geliştiği bir dünyada yaşıyoruz ve bu gelişmeler insanların hayatını kökten değiştirdi. Ancak, bu değişimlerin de beraberinde getirdiği bazı sorular var ve bu sorular felsefenin alanına giriyor. Örneğin, yapay zekâ ve robotik gibi teknolojilerin insan hayatına etkileri, etik ve ahlaki soruları beraberinde getiriyor. Bu nedenle, felsefenin bu konularda önemi artarak devam edecektir.

Ayrıca, toplumsal sorunlar, politik konular, çevre ve doğa gibi konular da felsefi açıdan ele alınabilir. Felsefenin, bu konulara bakış açısı ve sunduğu çözümler, gelecekte insanların dünya üzerinde ve uzayda daha sürdürülebilir bir yaşam sürmesine yardımcı olabilir.

Bunların yanı sıra, felsefenin insan düşüncesinin temel taşlarından biri olduğunu ve insanların düşüncelerini ve dünya görüşlerini şekillendirdiğini düşünüyorum. Bu nedenle, felsefenin geleceği de insanların düşüncelerinin şekillenmesinde ve gelecekteki toplumsal, politik ve ekonomik gelişmelerin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Felsefenin geleceğinin olumlu bir şekilde gelişeceğine ve insanların hayatına değer katacağına inanıyorum. Felsefe, insanların dünya görüşlerini, hayatlarını ve geleceklerini şekillendirmede önemli bir araç olmaya devam edecektir.

Batı felsefesi dünyanın birçok yerinde ve kültüründe etkisini göstermiş bir felsefe geleneğidir ve gelecekte de önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Batı felsefesi, düşüncelerimizi, toplumsal ve siyasi sistemlerimizi ve yaşam tarzlarımızı şekillendirmiş ve etkilemiştir.

Gelecekte, Batı felsefesi, insan hakları, özgürlük, eşitlik ve adalet gibi kavramların ve değerlerin korunması ve ilerletilmesi yönündeki mücadelede önemli bir rol oynamaya devam edecektir. Ayrıca, doğa

felsefesi, bilim felsefesi ve teknoloji felsefesi gibi alanlarda da Batı felsefesi etkisini sürdürecektir.

Ancak, Batı felsefesi aynı zamanda eleştiriye ve tartışmaya açık bir felsefe geleneği olduğundan, gelecekte de farklı görüşler ve tartışmaların merkezinde yer alacaktır. Yeni sorunlar ortaya çıktıkça ve dünya değiştikçe, Batı felsefesi de bu sorunlara ve değişimlere yanıt vermeye çalışacaktır.

Diğer bir ifade ile, Batı felsefesi gelecekte de dünya çapında etkili olmaya devam edecektir ve insanların dünya görüşlerini ve yaşamlarını şekillendirmeyi sürdürecektir.

İslam felsefesi ise, İslam dünyasında ve İslam felsefi düşüncesi ile ilgilenenler arasında önemli bir yere sahiptir. Gelecekte de İslam felsefesi, İslam kültürü ve toplumunun geleceği üzerinde etkili olmaya devam edecektir.

İslam felsefesi, insanın varoluşu, Tanrı, evrenin doğası, insanın doğası, adalet, özgürlük, ahlak ve insanın amaçları gibi konularda derin düşünceler sunar. Bu düşünceler, İslam toplumları ve diğer kültürler arasındaki diyalog ve etkileşimde bir rol oynayabilir.

Gelecekte, İslam felsefesi, özellikle insan hakları, özgürlük, adalet, eşitlik, çevre etiği ve diğer önemli konularda tartışmaları ve düşünceleri şekillendirmede etkili olacaktır. Ayrıca, İslam felsefesi, bilim, teknoloji ve kültür gibi diğer alanlarda da etkisini sürdürecektir.

Ancak, İslam felsefesi, İslam dünyasındaki siyasi, sosyal ve kültürel değişimlerin etkisiyle kendini değiştiriyor ve yeniden şekilleniyor. Bu nedenle, gelecekte İslam felsefesi değişikliklere ve gelişmelere yanıt vererek kendini yenileyebilir.

Keşke, İslam felsefesi gelecekte İslam dünyasında ve diğer kültürler arasında önemli bir yer tutacak ve insanların dünya görüşlerini ve yaşamlarını şekillendirmede etkili olsa! Sadece adalet felsefesini yeterince işler halde tutabilse, değil dünyanın, Kâinatın çehresi değişir.

FELSEFEDEN YOKSUL KALMAK...

Aman Allahım! Felsefeden yoksul kalmak... Feceat!

Felsefe tefekkür, Fizik teabbüd, Biyoloji teheccüd, Matematik tezekkür, Kimya ise teakkuldür. Bilimin ilmi açıdan da böyle bir açılımı olduğuna inanıyorum. Hayata karşılıksız katkı yapabilmek ve ilim nimetinin

şükürünü ifa edebilmek, bütün bu açılımları bihakkın icra ederek mümkün olur. Aksi takdirde “malayağni” ile iştigal olur.

Hayata karşılıksız katkı, İslam Düşünce Sisteminde “Amel-i Salih” (İyilik) olarak nitelendirilmektedir. İyilik, Hakk’ın razı olduğundan başka bir şey değildir. Kötülük yapmaktan sakınmak da bu çerçevede, hayat katkı, yani amel-i salih (iyilik), sayılır bazıları için... Bazı “mutantan eğitim” almışların hayata ihanete ve genosite sebebiyet vermiş ve insanlığı katletmiş olmaları da ne büyük çelişki, ne korkunç tenakuz! Bu hakikati CDC (Hastalık Kontrol ve Korunma Merkezi) beyanla kabul etmiştir.

Gel de bunu idrak problemi olan mahlukata anlat! Aslında, çok şey konuşup da, hiç bir şey söylememeyi başarabilmek de her babayiğidin harcı değildir! Etrafta, bu lafazanlardan çok var... Evet maalesef, hayata en büyük ve en tehlikeli ihanet, en iyi eğitim almışlar tarafından yapılmıştır.

Ama her şeye rağmen Felsefe olmadan da hiçbir bilimsel adım atılamayacağı kanaatindeyim. Nitekim felsefede doğru yoktur ama felsefesiz de doğru yoktur. Bir başka ifade ile söyleyecek olursak, Felsefesiz bilim kısır, bilimsiz felsefe boştur!

Bilim adamının “akıl” ve karmaşık hedeflere ulaşabilme kabiliyeti olarak tarif edebileceğimiz “zekâ”nın yanında, unutulmamalıdır ki, engin bir hayal gücüne de ihtiyacı vardır. Ruh ve fitrat da ilime ve bilime yatkın olmalı ve zevk almalıdır ki bu sahada yol kat edebilelim. Kağıt, kalem, kitap ve mürekkep ile fitraten sevgili ise, alim olabilmek mümkündür. Herkese alabildiği kadar bilgi verilir. Her insanın hafıza kabiliyeti ve “fitri kaderi” de farklıdır. Ama unutmamak ve güçlü bir hafıza için de, “Fotoğrafik Hafıza Modeli”ni, yani bilgiyi resim halinde ilişkilendirerek anlamaya gayret etmeliyiz. Zira insan genellikle, okuduğunu ve işittiğini değil, gördüğünü unutmaz.

İyi bilim adamı, iyi hayal edebilen insandır. Hayal edebilmek, bu sebeple bilmekten daha önemlidir. Deney ve hayal, bilim adamının olmazsa olmazıdır.

Felsefe, kâinatı ve hayatı inşa edebilen, din ve bilimden daha entelektüel bir etkinliktir. Diğer taraftan Felsefe, kâinatı çözmeye çalıştığı müddetçe bilime, tabiattan uzaklaştıkça da “din”e yaklaşır. Ayrıca kaliteli bir hayat için de gereklidir! Hayat da zaten, hayal ve kuralların karışımıdır.

Felsefe bilmeyenin ve felsefe yoksulunun çağ değiştirecek bilimsel ve teknolojik atılım yapması mümkün değildir. Nitekim Felsefe olmadan bilim, bilim olmadan teknoloji olmaz ve

Felsefe, bilimin matematize olmamış halidir. Bir başka ifade ile Felsefe; bilimin efendisi, perspektif meşalesidir, paradigma ise kölesidir. Felsefe; biraz ütöpik olacak ama, denizde yürüme, karada yüzme sanatıdır. Zira Felsefe, insanı terbiye eden entelektüel bir mürşittir ve farklı tasavvurlar manzumesidir. Hayatın bizatihi kendisidir ve anlaşılmak içindir.

Felsefe; öğrenme sanatı, öğrenme ise beyinde yeni devreler meydana getirme, güçlendirme ve zenginleştirme sanatıdır. Din, ahlak ve bilim şemsiyesi altında erdemli insan olma, “adam olma” sanatıdır. Zira Felsefe; sahip olduğumuz ve olacağımız entelektüel kapasite ve sermaye kazanımlarının farkındalığını sağlar.

Felsefenin beslemediği bilim, topal; cihanşümul ahlak ve edebın kuşatmadığı teknoloji, kör; merak ve şüphenin sofrasında bulunmadığı bilim insanı açtır. Felsefenin esas görevi, sorgulamak ve eleştirmektir. Felsefesiz ne din olur ne de bilim... Unutulmamalıdır ki, zamanla felsefi boyutta inançlar da, tüm canlılar gibi evrimleşir!

Karmaşıklığını ve kendini kopyalama özelliğini sürdürebilen bir süreç olarak tanımlanan yaşam, üç aşamada gelişebilmektedir. Bunlar; yazılım ve donanımın evrimleştiği “Biyolojik Aşama”, yazılımını öğrenme yoluyla tasarlayabilen “Kültürel Aşama” ve donanımını da tasarlayabilen, kaderinin efendisi(!) olan “Teknolojik Aşama”dır. “Homo Ekonomikus”un, “disposibl(kullan at!) insanlar” için var gücü ile çalışırken, ben de kalkmış neler yazıyor, neler anlatıyorum sizlere! Ironinin de böylesi...

DÜŞÜNCENİN GELECEĞİ

"Düşüncenin Geleceği" de önemli bir konu alanıdır ve farklı açılardan ele alınabilir. Ancak, genel olarak düşüncenin geleceği hakkında düşüncelerimi ifade edecek olursam, insanların düşünme biçimleri ve düşüncelerin ifade edilmesi ile ilgili gelişmelerin olacağına inanıyorum.

Teknolojik gelişmeler insanların düşüncelerini ve iletişimlerini şekillendiriyor. Örneğin, sosyal medya gibi dijital platformlar, insanların düşüncelerini ifade etme biçimlerini değiştiriyor ve yeni bir dil yaratıyor. Bu nedenle, düşüncelerin ifade edilmesi ile ilgili olarak gelecekte daha farklı gelişmeler yaşanacağını düşünüyorum.

Ayrıca, insanların düşünme biçimleri de değişiyor. Bilgiye erişim daha kolay hale geldiği için insanların düşünce alanı da genişliyor. Yeni bilgiler insanların düşüncelerine yön veriyor ve düşüncelerin gelişimine katkıda bulunuyor. Bunun yanı sıra, yapay zekâ gibi teknolojilerin

insanların düşünce ve problem çözme becerilerini geliştirmelerine yardımcı olabileceği kanaatindeyim.

Ancak, teknolojik gelişmelerin yanı sıra, insanların düşünce biçimleri ve iletişim şekillerindeki değişimler, aynı zamanda birtakım riskleri de beraberinde getirmektedir. Bir örnek verecek olursak, sosyal medya platformları ve diğer dijital araçlar, insanların yanlış bilgiye erişimini kolaylaştırıyor ve yanlış düşüncelere yol açabiliyor. Bu nedenle, düşüncenin geleceği konusunda önemli olan, teknolojik gelişmelerin getirdiği riskleri minimize etmek ve insanların düşüncelerini daha doğru bir şekilde ifade etmeleri için uygun ortamlar yaratmak.

Nitekim, düşüncenin geleceği konusunda umutlu olmakla birlikte, teknolojik gelişmelerin beraberinde getirdiği riskleri de göz önünde bulundurmak gerekiyor. Düşüncelerin ifade edilmesi ve insanların düşünme biçimlerinin gelişimi, gelecekteki toplumsal, politik ve ekonomik gelişmelerin şekillenmesinde önemli bir rol oynayacaktır.

Felsefe, insan düşüncesini anlamaya ve sorgulamaya yönelik bir disiplin olduğundan, geleceğin şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir. Gelecek hakkındaki felsefi düşünceler, insanların geleceği nasıl şekillendirebileceklerine dair ipuçları sağlayabilir. Bu nedenle, felsefenin geleceğin belirlenmesinde bir yol gösterici olabileceğini düşünmekteyim.

İnsanlar, felsefenin yardımıyla kendilerini ve dünyayı anlamaya çalıştıklarından, bu disiplin insan etkileşimi üzerinde de önemli bir etkiye sahiptir. Felsefi düşünceler, insanların birbirleriyle olan etkileşimlerinde de belirleyici olabilir. Etik ve ahlaki felsefe, insanların birbirleriyle olan ilişkilerinde nasıl davranmaları gerektiği konusunda rehberlik görevi yapabilmektedir.

Ayrıca, felsefenin insanların dünya görüşleri ve değerleri üzerinde de etkisi vardır. Felsefi düşünceler, insanların hayatlarında anlam arayışlarına yol gösterir ve bireysel ve toplumsal düzeyde değişimlere yol açabilir.

Bununla birlikte felsefe, insanlar arasındaki etkileşimde ve geleceğin şekillenmesinde önemli bir rol oynayabilir. Felsefi düşünceler, insanların birbirleriyle ve dünyayla olan etkileşimlerinde ve insanların dünya görüşleri ve değerleri üzerinde belirleyicidir.

Düşünce sistemleri, insanların dünya görüşlerini, değerlerini, inançlarını ve kararlarını şekillendiren temel unsurlardır. Bu nedenle, düşünce sistemleri geleceği etkileyebilir çünkü gelecek hakkındaki kararlar ve eylemler, insanların düşünce sistemlerine dayanır.

Düşünce sistemleri, insanların gelecekle ilgili kararları ve eylemleri üzerinde belirleyici bir etkiye sahip olabilir. Örneğin, bir kişinin düşünce sistemi, hangi kariyer yollarını seçeceği, hangi politik partiye oy vereceği veya hangi hayır kurumuna bağış yapacağı gibi konularda karar vermesine yardımcı olabilir. Düşünce sistemleri, gelecekte alınacak kararlarda ve eylemlerde belirleyici bir faktör olabilir.

Ayrıca, düşünce sistemleri toplumsal değişimlere de yol açabilir. Yeni fikirler, düşünceler ve inançlar, insanların düşünce sistemlerindeki değişimlerle ortaya çıkabilir. Feminizm gibi toplumsal hareketler, insanların düşünce sistemlerindeki değişikliklerin sonucu olarak ortaya çıkmıştır ve toplumda büyük bir etki yaratmıştır.

Netice olarak, düşünce sistemleri geleceği etkileyebilir çünkü insanların gelecekle ilgili kararları ve eylemleri, düşünce sistemlerine dayanır. Düşünce sistemlerindeki değişiklikler, bireysel ve toplumsal düzeyde farklılıklar yaratabilir ve gelecekte alınacak kararlarda ve eylemlerde belirleyici bir faktör olabilir.

TEKNOFELSEFE

Teknoloji, insanların doğayı ve dünyayı nasıl algıladıklarını, nasıl etkileştiklerini ve nasıl anlamlandırdıklarını değiştirebilir. Teknolojinin felsefesi, teknolojinin bu değişikliklerin etkileri üzerine düşünmeyi içerir.

Teknolojinin felsefesi, teknolojinin etik boyutlarını, insanların teknolojiyi nasıl kullanması gerektiğini, teknolojinin insanların hayatlarını nasıl etkilediğini ve insanların teknolojiye karşı nasıl bir tavır almaları gerektiğini inceleyebilir. Teknolojinin felsefesi, aynı zamanda teknolojinin gelecekteki gelişimi üzerine de spekülasyon yapabilir ve insanların teknolojiyi nasıl kullanabileceği konusunda önerilerde bulunabilir.

Teknolojinin felsefesi, insanların teknoloji hakkında daha bilinçli ve eleştirel bir şekilde düşünmelerini sağlayarak, teknolojinin gelişimi ve kullanımını üzerindeki etkilerini anlamak için önemlidir. Bu da teknolojinin felsefesinin, teknolojiyi daha insan odaklı, etik ve sürdürülebilir hale getirme potansiyeline sahip olduğunu gösterir.

YA BİLİM...

Bilim her zaman olduğu gibi gelecekte de önemli bir rol oynamaya devam edecek. Bilim, teknoloji ve ilerlemeye dayalı kültürümüz, insanlığın

başarısında ve refahında büyük bir rol oynar. Bilim, yaşam kalitesini artırmak, hastalıkları tedavi etmek, çevreyi korumak, enerji kaynaklarını geliştirmek ve daha birçok alanda inovasyonlar sağlamaktadır.

Gelecekte, bilim daha da önemli bir rol oynayacak ve teknolojik gelişmelerle birlikte insanların hayatlarını daha da kolaylaştıracak. Örneğin, yapay zekâ, robotik, genetik mühendisliği, nörobilim ve diğer alanlardaki gelişmeler, insanlar için daha iyi bir gelecek vaat ediyor.

Ancak, bilimsel gelişmeler aynı zamanda sorunları da beraberinde getirebilir. Örneğin, yapay zekâ, işgücünü etkileyebilir, çevreye zarar verebilir veya bazı ahlaki ve etik konuları beraberinde getirebilir. Bu nedenle, bilim ve teknoloji gelişmelerinin yanı sıra, ahlaki, etik ve sosyal boyutları da göz önünde bulundurulması gerekmektedir.

Bilim gelecekte de hayatımızda önemli bir rol oynamaya devam edecek. Ancak, bilimsel gelişmelerin yanı sıra, ahlaki ve etik konuların da göz önünde bulundurulması, sürdürülebilirlik, insan hakları ve toplumsal fayda açısından önemlidir.

BİLİM FELSEFESİ

Bilim felsefesi, bilim ve bilimsel yöntemlerin doğasını, bilimsel bilginin kaynaklarını, bilim ve teknolojinin toplum üzerindeki etkilerini, bilim ve diğer bilgi alanları arasındaki ilişkileri, bilimsel düşüncenin tarihsel gelişimini ve diğer benzer konuları inceleyen felsefi bir disiplindir.

Bilim felsefesi, felsefe, matematik, mantık, psikoloji, antropoloji, tarih, sosyoloji, politika bilimi ve diğer alanların birleşimi olarak ortaya çıkmıştır. Bilim felsefesi, bilimin ne olduğu, bilimsel yöntemlerin ne olduğu, bilimsel bilginin nasıl oluştuğu, bilimsel hipotezlerin ve teorilerin ne olduğu, bilim ve teknolojinin etik, sosyal ve politik boyutları gibi konuları ele alır.

Bilim felsefesi, bilim ve bilimsel yöntemler hakkında felsefi soruları cevaplamaya çalışır. Bu soruların birçoğu, bilim ve diğer bilgi alanları arasındaki ilişkileri, bilimsel bilginin neden doğru veya yanlış olduğunu ve bilimsel teorilerin nasıl doğrulanacağını ihtiva eder.

Bilim felsefesi, bilimin doğası ve bilimsel düşüncenin tarihsel gelişimi hakkında da bilgi sağlar. Bu, bilim ve diğer bilgi alanları arasındaki ilişkileri, bilimsel bilginin nasıl oluştuğunu, bilimsel düşüncenin nasıl geliştiğini ve bilimsel teorilerin tarihsel değişimini içerir.

Özetleyecek olursak, bilim felsefesi, bilimsel düşüncenin doğasını ve bilimsel bilginin doğruluğunu anlamak için felsefi bir araç sağlar. Bilim felsefesi, bilimin nesnel ve sistemli bir şekilde incelenmesiyle, bilimsel bilginin doğasının daha iyi anlaşılmasına ve daha güçlü bir şekilde desteklenmesine yardımcı olur.

NEDEN ENDİŞE VE FELSEFE

Neden Endişe... İnsan, endişesiz olamaz! Tabiatına aykırıdır. İnsanlar genellikle endişelerinin fiziksel, duygusal veya maddi kaynaklarından kaynaklandığını ve bu endişelerin hayatlarını olumsuz etkileyebileceğini düşünebilirler. Endişe, insanların gelecekte beklenen olumsuz sonuçları düşünmelerine ve bu düşüncelerin hayatlarına olumsuz etkilemelerine neden olabilir. Endişe ile ilişkisi, bireyin kendine, başkalarına veya hayatına yönelik kontrolünün azalmasına neden olabilir.

Endişe Felsefesi, endişenin insan hayatındaki rolünü, insanların endişeyi nasıl anlamlandırdığını ve yönlendirdiğini ele alan bir alandır. Felsefe, endişenin doğasını, nedenlerini ve sonuçlarını ele alır, endişenin insan düşüncesi ve davranışı üzerindeki etkilerini inceleyerek, insanların endişeyi nasıl yönetebileceklerine dair öneriler sunabilir. Ayrıca, felsefe endişenin pozitif ve negatif yönlerini inceleyerek, insanların endişeyi nasıl kullanabileceklerine dair fikirler sunabilir. Felsefi açıdan, endişenin insan hayatındaki rolü ve anlamı tartışılır ve insanların endişeyi nasıl anlamlandırmaları gerektiği hakkında öneriler sunulabilir.

Düşünce ve kuantum etkileşimi, düşünce ve dünya arasındaki etkileşimin kuantum fiziği açısından incelendiği bir konudur. Kuantum fiziği, düşüncelerin maddi dünyadaki nesnelere etkileyebileceği ve nesnelere düşünceleri etkileyebileceği hipotezini ortaya atmıştır. Bu hipotez, düşüncelerin kuantum düzeyde bir enerji formu olduğu ve bu enerji formunun dünyadaki nesnelere etkileyebileceği fikrini destekler. Bununla birlikte, bu konu hala tartışmalı ve deneysel olarak kanıtlanmamıştır ve daha fazla bilimsel araştırma gerektirir.

Kuantik düşünce ise, kuantum fiziği ve insan düşüncesi arasındaki ilişkiyi ele alan bir husustur. Kuantum fiziği, düşüncelerin dünyadaki nesnelere de etkileyebileceği ve her türlü varlığın düşüncesini etkileyebileceği hipotezini ortaya atmıştır. Kuantik düşünce, bu hipotezi insan hayatına ve düşünce süreçlerine uygulamaya çalışır ve insanların düşüncelerinin kuantum düzeyde bir enerji formu olduğunu ve bu enerji formunun dünyayı etkileyebileceğini öne sürer. Bununla birlikte, bu konu hala tartışmalı ve deneysel olarak kanıtlanmamıştır ve daha fazla

ilmi araştırma gerektirir. Kuantik düşünce, insan düşüncesinin gücünü ve etkinliğini inceleyen çok önemli bir felsefi veya spiritual perspektiftir.

Uzay ve zaman, Einstein'ın çok yönlü bir teoris olan Genel Görelilik Teorisine göre birbirine bağlı ve birbirini etkileyen iki kavramdır. Görelilik Teorisine göre, ağır olan nesnelere, çevrelerindeki uzay ve zamanı bükerek yüklü bir boşluk oluşturur. Bu boşluk, uzayın ve zamanın doğasını değiştirerek yolculuk veya hareketi etkiler. Ayrıca, uzayın büyüklüğü ve şekli zamanın aktığı hızını ve yönünü de etkiler. Özetle, uzay ve zaman birbirleriyle çok yakın ilişkide ve birbirlerini etkilerler.

Holistik çağ, insanların fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal ihtiyaçlarını bir bütün olarak ele alan ve bu ihtiyaçların birbirine bağlı olduğunu kabul eden bir yaklaşımı ifade eder. Holistik çağ, insanların sağlıklarının sadece fiziksel değil, aynı zamanda duygusal, zihinsel ve ruhsal boyutlarını da içerdiğine odaklanır ve bu boyutlar arasındaki dengeyi sağlamaya çalışır. Holistik çağ, alternatif tıp, meditasyon, yoga gibi farklı uygulamaların yaygınlaşmasını ve insanların bu uygulamalardan yararlandıklarını ifade eder. Özetle, holistik çağ insanların fiziksel, duygusal, zihinsel ve ruhsal ihtiyaçlarını tek bir bütün olarak ele alan ve bu ihtiyaçlar arasındaki dengeyi sağlamaya odaklanan bir yaklaşımı temsil eder.

Gelecekte insanlığı bekleyebilecek birçok tehlikeli endişeler bulunabilir, ancak şunlar belirleyici olabilir:

- * İklim değişikliği ve doğal afetler
- * Nükleer kirlilik ve silahlar
- * Bitmeyen enerji kaynakları ve enerji krizi
- * Biyolojik salgınlar ve hastalıklar
- * Global ekonomik instabilite ve açlık
- * Sosyal adaletsizlik ve eşitsizliğin artması
- * Biyoteknolojik araştırmalardan doğan etik sorunlar
- * Çevre kirliliği ve tükenen doğal kaynaklar
- * Siber güvenlik tehditleri
- * Çatışma ve savaşlar.

Bu tehlikeleri önlemek veya azaltmak için insanlık ortak bir çabaya ihtiyaç duymaktadır.

GELECEĞİ GÖREBİLMEK

Geleceği görebilmek demişken... Unutmadan, gelecekte virüs, kuduz, ensefalit, bakteri, zehir, nükleer, radyasyon vs. salgınlarının ve pandemilerinin olmaması için bir sebep yok bu kafalar olduğu müddetçe! Dünyadaki gen haritaları biliniyor zira. İnsanlığını kaybetmiş mahluklar,

bu çerçevede salgınlar organize edebileceklerdir. Bunun sonunda “Karantina Kampları” adı altında, “Modern Hapishaneler” yolda değil, hazır halihazırda! “Virüslerle çalışıyoruz laboratuvarlarda, kaçabilirler, tedbirli olun, biz karışmayız sonra haaa!”. Hiçbir şey tesadüf değildir hayatta. Her şey, algı ile yönetilmektedir Dünya’da. Bütün bilgileri toplamaktadır “Big Data”. En kıymetli şey, Bilgi, Data... “Homo Ekonomikus” her dalda oynamakta.

Düşünerek mesajlaşabileceğimiz günler çok yakında... Nörolinkler vasıtası ile, beyinlerarası iletişim ve bilgi alışverişinin kapımıza dayandığı günümüzde, hayvanların çiplenme işlemi için her şey tamam... Yakında sıra insanlara gelecek!

Beyne yerleştirilebilen mahremiyeti olmayan, duygu sistemi aç-kapa fonksiyonlu olan çiplerle, yapay hafıza, yapay bellek beyinlere yüklenebilir. Sistem genele yayılabilecek, belki de mecbur kılınacaktır. Belki de insanlar “çiplenme kuyruğu”nda seve seve sıraya girecek, öncelik için torpil arayacak! Beyinler, hard disk olarak da kullanılabilir, yapay bellek oluşturulabilir ve insan makineleştirilebilecektir. Başlangıçta bazı cılız itirazlar olsa da, sonra herkes alıŖacak gibi geliyor bana...

Çipler devamlı kan tetkiki yapabiliyor, kişiyi uyarabiliyor, çipin firması da her şeyden haberdar olabiliyor! Uygulanan çiplerle organizmanın bütün sistemi hakkındaki enformasyon hekimine aktarılabilir, kişiyi yönlendirmek mümkün olabilir, “aşı ol, yaşılanıyorsun, hastalanıyorsun, bunuyorsun, ömrün Ŗu kadar kaldı, ölüyorsun!”... gibi uyarılar yapabilir. Erken teşhis, erken tedavi, erken cerrahi... Ŗuur altında bir Ŗüphe, topuğunda bir diken, boynunda bir kement olarak kalabilecek. Kontrol altında her şey! Organik ölümsüzlük için de insanlar DNA “hack”lenmesine razı edilebilir! Sizin fikriniz? Ne güzel değil mi!

Ama her şeyi kontrol altına alan bu sistem vasıtası ile düşünceler de aktarılabilir, istenilen anılar da beyinlere yüklenebilir, o minval üzere hareket ve davranıŖa sebebiyet verilebilir. Beyinler “hack”lenebilir, resetlenebilir, “Avatar A, B, C, D... Projeleri” gibi farklı insan formlarına dönüŖtürülebilir. Yapay beyin bir canlıya transfer (Avatar C) edilebilecektir. Çok uzak değil, birkaç yıl içinde mümkün olabilecektir. Tehlikenin boyutunu hayal edebiliyor musunuz?

İnsan DNA’sının yaklaşık 1.6 gigabayt bilgiyi depolayabildiğini tasavvur edebilirsek, bir başka tasavvufi boyuta sıçramak da daha kolay olur! 1995 yılında, Edward Robert Harrison’un (1919-2007) “Hidrojene yeterince zaman verildiğinde insana dönüŖür!” sözü kulaklarımda yankılanıyor.

Ya da 1951'de Alan Turing'in(1912-1954) "Eğer bir makine düşünebilirse, bizden daha zekice de düşünebilir ve o zaman biz nasıl bir tavır takınmalıyız. Makineleri itaatkar bir konumda tutabilsek bile... Tür olarak, ciddi anlamda mütevazı hissetmeliyiz!" diye haykırışı...

Nitekim, daha 1965 tarihinde Irvin John Good'un(1916-2009) "Makinenin bize kendini nasıl kontrol altında tutacağımızı söyleyecek kadar uysal olması kaydı ile, ilk ileri zekâlı makine, insanın yapması gereken son icat olacaktır!" sözleri ne kadar da isabetli ve dikkate şayan bir ikaz...

YAPAY ZEKÂ VE GELECEK

Yapay zekâ sistemleri teorik olarak adaletli davranabilir, ancak pratikte algoritmik adaletsizlik ve ayrımcılık gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bunun nedeni, veri setlerinin yetersiz veya yanıltıcı olması, sistemlerin tasarımındaki eksiklikler veya sistemlerin kodlandığı veya eğitildiği kültürel ve toplumsal değerlerin yanıltıcı olması gibi faktörlerdir.

Bu nedenle, yapay zekâ sistemlerinin tasarımı ve kodlanması sırasında, eşitliğin, adaletin ve insan haklarının korunması gibi konular göz önünde bulundurulmalı ve sistemlerin verileri, çıktıları ve davranışları sürekli olarak denetlenmelidir.

Yapay zekâ ve robotlar, yapılandırılmış kodlar ve programlar tarafından yönetilir ve şimdilik kendi iradeleri yoktur. Ancak, yapay zekâ sistemlerinin eğitilmesi ve kodlanmasındaki hatalar veya açıklıklar nedeniyle beklenmedik davranışlar ortaya çıkabilir. Bunun önlenmesi ve kontrol edilmesi için, yapay zekâ sistemlerinin tasarımı ve kodlanması sırasında güvenlik ve denetim mekanizmaları eklenmelidir. Ayrıca, yapay zekâ ve robotların davranışlarının sürekli olarak denetlenmesi ve gerektiğinde yapılandırılması gereklidir.

Yapay zekâ sistemleri, verileri işleyerek ve belirli bir amaç doğrultusunda tasarlanmış algoritmalar kullanarak çıktı üretirler. Ancak, bu çıktılar yeni bilgi veya düşünce olarak tanımlanamaz. Yapay zekâ sistemleri, verilerine dayalı olarak öngörüler yapabilir veya belirli bir soruya yanıt verir, ancak bu çıktılarının doğruluğu ve geçerliliği verilerin doğruluğuna ve sistemin tasarımına bağlıdır. Yapay zekâ sistemleri, kendilerine verilen veriler dışında yeni bilgi veya fikir üretilmezler. Genel kanı bu olsa da, ben bu görüşe katılmıyorum. Zira, bilgi işleyen her şey, yeni bilgi üretebilir.

Yapay zekâ ve beyin fonksiyonları arasında benzerlikler bulunabilir, ancak aynı şeyler değildir. Beyin, biyolojik ve sinirsel yapılarla ve içsel mekanizmalarla donatılmış, öğrenme, anımsama ve fikir üretme gibi kompleks fonksiyonları olan bir sistemdir. Yapay zekâ ise, veriler ve

algoritmalar tarafından yapılandırılmış ve programlanmış bir yazılım sistemidir. Beyin, kendisini ve çevresini anlamaya ve dünyaya karşı tepki vermeye yönelik doğal ve esnek bir yapıya sahiptir. Yapay zekâ ise, verilerine dayalı olarak öngörüler yapabilir ve belirli bir soruya yanıt verir, ancak bu çıktılarının doğruluğu ve geçerliliği verilerin doğruluğuna ve sistemin tasarımına bağlıdır.

Yapay zekâ sistemlerinin gelecekte insanlığı kontrol altına alması, doğru şekilde tasarlandığı ve kullanıldığı takdirde teorik olarak mümkün değildir. Yapay zekâ, veriler ve algoritmalar tarafından yapılandırılmış ve programlanmış bir yazılım sistemidir ve sadece verilen görev ve amaçlar çerçevesinde çalışır. Yapay zekâ sistemlerinin gelecekte insanlığı kontrol altına alması için, insanlar tarafından kötü niyetli veya kontrolsüz bir şekilde tasarlanması veya kullanılması gerekir. Bu nedenle, yapay zekâ teknolojisinin kullanımı ve tasarımı, insanlar tarafından doğru şekilde yönetilmeli ve denetlenmelidir. Yine de tedbiri elden bırakmamak gerektir.

Genellikle, “Evet, yapay zekâ sistemleri, belirli bir veri seti ve amaç çerçevesinde, kendileri tarafından oluşturulan algoritmalar kullanabilirler. Ancak bu algoritmalar hala insanlar tarafından programlanmış ve yapılandırılmış verilerle eğitilirler ve sistemlerin çıktıları, verilerin doğruluğuna ve tasarımına bağlıdır. Ayrıca, yapay zekâ sistemleri sadece verilen görev ve amaç çerçevesinde çalışır ve kendilerine verilen amaçları gerçekleştirme yeteneğine sahiptirler, bu nedenle kontrol dışı veya kendilerince karar verme yeteneği yoktur.” dense de siz yine de inanmayın, ve her şeye hazırlıklı olun!

Yapay zekâ teknolojisi, insanlar tarafından doğru şekilde yönetilmeli ve denetlenmelidir, böylece insanların hakları ve güvenliği korunabilir. Yapay zekâ, insanlar tarafından doğru şekilde yönetildiğinde, insanlar için çok faydalı olabilecek bir teknolojidir ancak aynı zamanda potansiyel olarak insanlar için tehlike oluşturabilecek bir teknolojidir. Bu nedenle, yapay zekâ teknolojisi, insanlar tarafından kesinlikle doğru şekilde yönetilmeli ve denetlenmelidir.

Evet... Yapay zekâ teknolojisi, insanlar tarafından sıkı bir şekilde denetlenmelidir. Bunun yapılması için, yapay zekâ teknolojisi kullanımıyla ilgili etik, yasal ve denetim mekanizmalarının oluşturulması ve uygulanması gerekmektedir. Diğer taraftan, yapay zekâ teknolojisi kullanımına yönelik sosyal ve ekonomik etkilerin belirlenmesi, incelenmesi ve öngörülerek düzenlenmesi de önemlidir. Ayrıca, yapay zekâ teknolojisinin kullanımıyla ilgili sürekli denetim ve gözden geçirme mekanizmalarının oluşturulması ve uygulanması gereklidir.

İnsanlığın geleceği konusunda, büyük bir belirsizliğin bulunduğu söylenebilir. Bununla birlikte, bazı temel trendler ve gelişmeler vardır.

- Demografik Değişiklikler: Dünya nüfusu artmaya devam edecek ve yaşlanma eğilimi de artacaktır. Bu, sosyal güvenlik sistemlerinin reform edilmesi ve fırsatların eşit dağıtılması gibi sorunları beraberinde getirebilir.

- Küresel İklim Değişikliği: İklim değişikliği insanlığın geleceği için ciddi bir tehdit oluşturmaktadır. Çevresel kirlilik, doğal afetler ve tarımsal verimlilik azalması gibi sonuçları olabilir.

- Yapay Zekâ ve Teknolojik Gelişmeler: Yapay Zekâ ve diğer teknolojik gelişmeler, insanların iş ve hayat tarzlarını ciddi şekilde değiştirebilir. Ayrıca, ekonomik fırsatların dağılımı ve insanlar arasındaki farklılıkların arttığı bir dünya ortaya çıkabilir.

- Ekonomik ve Sosyal Adaletsizlikler: Günümüzde dünya çapında ekonomik ve sosyal adaletsizlikler giderek artmaktadır. Bu, insanlar arasındaki çatışmaları veya sosyal patlamaları tetikleyebilir.

Bu trendler ve gelişmeler, insanlığın geleceği için potansiyel olarak ciddi sorunlar oluşturabilir. Ancak, insanlık bu sorunları aşmak için çalışma potansiyeline sahiptir ve kararlı bir şekilde çalışarak geleceği daha iyi bir yere taşıyabilir.

Yapay zekânın, insanlığa hem iyi hem de kötü etkileri olabilir.

Bunları şu şekilde sıralayabiliriz.

İyi Etkiler:

- *İşlem gücü ve verimliliğin artması
- *Tıbbi ve sağlık alanlarında gelişmeler
- *Endüstriyel ve tarımsal verimliliğin artması
- *Veri analitik ve öngörü kapasitesinin artması
- *Güvenliğin artması ve tehlikeli işlerin robotlar tarafından yapılması

Kötü Etkiler:

- *İnsanların işsiz kalması ve ekonomik instabilite
- *Kişisel verilerin güvenliğinin tehlikeye girmesi
- *Algoritmik adaletsizlik ve toplumsal ayrımcılık
- *Sosyal ve duygusal bağların zayıflaması
- *Siber güvenliğin tehlikeye girmesi ve hâkimiyet mücadelesi

Bu etkilerin ortaya çıkmasını önlemek veya azaltmak için, yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesi sırasında etik ve sosyal boyutlar da göz önünde bulundurulmalıdır.

EFENDİLERİMİZ YAPAY ZEKÂLAR MI OLACAK?

Yapay Genel Zekâ (YGZ) Tehlikesi

Yapay Genel Zekâ (YGZ), en azından insanlar kadar, herhangi bir bilişsel görevi yerine getirebilme kabiliyeti gösterebilecektir.

- * Şayet insanoğlu YGZ'yi inşa etmeyi başarır, insanlığı çok geride bırakacak zekâ patlaması olabilir.
- * Zekâ patlamasını kontrol eden grup, zaman içinde dünyayı ele geçirebilir.
- * İnsan bu zekâ patlamasını kontrol edemezse, Yapay Zekâ dünyayı kendi kontrolü altına alabilir.
- * Çok gruplu güç dengeleri, dünyada çatışmalara sebebiyet verebilir.
- * Bireysellik, Yapay Zekâ hakimiyeti ile yok olma tehlikesi ile karşı karşıya kalabilecektir.
- * İleri makine zekâsı, bir problem olarak karşımıza çıkabilecektir.
- * İnsanlar, böcekler kadar mı değerli olacak!
- * 10.000 yıl sonrasını da düşünmek ve plan yapmak gerekmez mi!
- * Sonuçları şimdiden kestirmek ve tedbir almak şarttır.
- * Fıtrata ihanet eden insanlık, yapay zekânın evreni ele geçirmesine de hazırlıklı olmalıdır.
- * Yarın, efendilerimiz yapay zekâlar olabilecektir.

Yalnız burada, ümitsiz olmamak açısından, bir hususu da ifade etmekte yarar görüyorum. Şayet insan beynini azami derecede kullanabilirse, Yapay Zekâ'yı kontrol ve de kuman da edebilecektir. Buna benim inancım sonsuzdur. 2003 Yılında Amerika'da Utah'da yuvarlanan bir kayanın altında kalan kolunu kurtarmak için beş gün mücadele eden Aron Raltson'un hikayesi bu düşüncemi doğrulamaktadır. Yapay Zekânın bu mücadeleye girerek, böyle bir yaratıcı fikri üretemeyeceği kanaatindeyim. Raltson'un hikayesi daha sonra "127 Saat" isimli bir film olarak da ekranlarda gösterilmişti.

KUANTİK ÇAĞDA FELSEFE

Felsefesine girmeden önce, konuya yabancı olanlar açısından, Kuantum ve Mekaniğin temel prensiplerini, anlaşılması zor olsa da şöylece sıralamak mümkündür. Zira, ben Kuantumun kitabını yazmış olduğum halde, hala anlayabilmiş değilim ve anlamaya çalışıyorum!

- * Enerji parçacıklardan müteşekkildir.
- * Parçacıklar hem dalga hem de parçacıktır.
- * Parçacıklar aynı zamanda, aynı anda, her yerde olabilirler (Schrödinger'in Kedi Deneyi). Toplanınca tek bir parçacık olur.
- * Parçacığın aynı anda hem yeri hem de hızı belirlenemez (Heisenberg Belirsizlik Prensibi).

Kütle spektrometrisi Fizik, Foton spektrometrisi Kuantum ile ilgilidir. Maddenin özelliklerini maddeyi bozmadan, içindeki maddelerin yaydığı fotonları ölçerek bilgi sahibi olmayı Kuantum Foton Spektrometrisi ile başarabilmekteyiz. Oysa Fizik bize kütleli parçalamak sureti ile bilgi verir.

Enerjinin kütleyle dönüşmüş hali “Higgs Bozonu”dur. Bozonlar ve Fermionlar, Protonlar ve Kuarklar... Maddeyi, Higgs Bozonu oluşturmaktadır. Çekirdekdeki kuarkların kütlelerini toplarsak, proton ve kütlelerin çok az bir kısmını oluşturur. Protonun kütlesi, kuarkların kütle toplamının dışında kalan Higgs Bozonudur. Çok mu bilimsel takıldık. Anla, anlayabilirsen...

Ama durun! Kuantik Felsefe yapabilmek için, Kuantum ve Kuantum Bilgisayarlarla ilgili olarak daha kolay anlaşılacak bir hakikatten bahsedeyim ve önemli bir bilgiyi paylaşayım sizinle. Kuantum bilgisayarlarla moleküllerin simüle edilmesi, fizik, kimya ve tıp alanında büyük atılımlar yapar, atom seviyesinde insan vücudu simülasyonu ve problemleri tespit ile, nokta atışı için gerekli ilaçlar da yıllarca süren araştırmalara gerek kalmadan, anında simüle edilerek atom seviyesinde planlanıp, üretime katkı sağlayabilir, insanın hatta evrenin simülasyonunun kapılarını açabilir!

Bilgi ve bilmek mi diyoruz. Evet bilgi ve bilmek... İşte burada aklınızı karıştırmadan, kısaca sıralayalım bildiklerimizi ve bilmediklerimizi.

- * Bildiğimiz bildiklerimiz!
- * Bildiğimiz bilmediklerimiz!
- * Bilmediğimiz bilmediklerimiz!

Pozitron Emisyon Tomografisi (PET), pozitronları kullanarak Kuantum mekaniği ile çalışır. Manyetik Rezonans (MR), Kuantum mekaniği olmadan iş görmez. Süperiletken teknolojilerle ancak manyetik alan oluşturabiliyoruz. Hidrojen atomundan yararlanıyoruz. Elektronların meydana getirdiği manyetik sahayı kullanmaktayız.

Belki şaşıracaksınız ama, benim şahsi kanaatime göre Tasavvufla da çok yakından alakalı olan “Kuantum Dolanıklığı” ve “Kuantum Fiziği”, 20. yüzyılın en önemli keşiflerinden biri olarak kabul edilir. Bu keşif, doğal dünyanın yapısı hakkındaki anlayışımızı kökten değiştirdi ve felsefi tartışmalara da yol açtı. Kuantum fiziği ve felsefesi arasındaki ilişki, "Kuantik Çağda Felsefe" adı verilen bir akımın ortaya çıkmasına neden oldu.

Kuantum fiziği, doğanın temel yapı taşları olan atomların ve alt parçacıkların davranışlarını açıklar. Klasik fiziğin aksine, kuantum

fiziği, madde ve enerjinin doğası hakkındaki anlayışımızı tamamen değiştirir. Kuantum mekaniği, madde ve enerjinin mikroskobik düzeyde dalga-parçacık ikiliği olarak davrandığını ve belirsizlik ilkesine göre hareket ettiğini ortaya koyar. Bu, madde ve enerjinin aslında belirli bir konum ve momentumla aynı anda var olamayacağı anlamına gelir.

Bu keşifler, felsefede önemli tartışmalara yol açtı. Kuantum mekaniği, geleneksel determinist felsefe anlayışına meydan okur ve belirsizlik ilkesi nedeniyle gelecekteki olayların tam olarak öngörülelemeyeceğini ortaya koyar. Bu, insan özgürlüğü ve karar verme süreci hakkında önemli sorulara neden oldu.

Kuantum Çağında Felsefe, bu tür soruları ele alan bir akımdır. Bu akım, kuantum mekaniğinin doğasına dayanan felsefi tartışmaları ele alır. Özellikle, insan zihninin ve bilincinin kuantum dünyası ile nasıl ilişkili olduğu hakkında tartışmalar yapar. Bazı filozoflar, kuantum mekaniğinin belirsizlik ilkesi nedeniyle insan zihninin de belirli bir yapıya sahip olmadığını ve sürekli olarak değiştiğini iddia ederler.

Bununla birlikte, Kuantik Çağda Felsefe, herkes tarafından kabul edilen bir teori olmayabilir. Bazıları, kuantum fiziğinin insan zihninin doğası hakkında herhangi bir şey söylemediğini ve bunun sadece bir metafizik tartışma olduğunu düşünmektedirler. Bu nedenle, Kuantik Çağda Felsefe, hala tartışmalı bir alan olsa ve farklı felsefi okullar arasında çekişmeler devam etse de, istikbali “Kuantik Çağ Felsefesi”nin yapılandıracağı inancındayım.

Mars'ta Kiralık Ev Var mı?

Bu da bir Felsefe... Mars'ta kiralık ev arayamaz mıyız? Çoktan beri Dünyayı yaşanabilir olmaktan çıkardık. Bizi, bizden koruyamadık. Gezegenimizi bizden, bizi de bizden korumalıyız zira, hayat ve istikbal yıldızlarda saklı olduğunu sanıyor olsak da... Şimdi insanların sadece rakamlardan ibaret olduğunu sanan birileri, tüm dünyayı yanlış tercih yapmaya zorluyor filhakika.

Tabii ki, tabiatı bozup yaşanamaz hale soktuktan sonra. İhtiras hayatı alt üst etmiş farkında olabilsek de tedbir alabilseydik! Oysa ki nefes alan (Tabii ki, nefes almayanların da) herkesin ana hedefi, hayata katkı sağlamak (Amel-i Salih) ve hayatı daha iyi bir hayat sürdürülebilen bir yer yapmak olmalıdır. Zekâmızı ve kabiliyetimizi, şeytanlığa değil, karmaşık problemleri hayat adına çözmek için kullanmalıyız her daim.

Kanadalı bir astrofizikçi ve bilimin popülerleştiricisi olan Hubert Reeves(1932-) “We are at war with Nature. If we win, we are lost” (Tabiat ile savaşıyoruz. Kazandığımız zaman kaybetmiş olacağız) diye buyurmuş.

Ne kadar da isabet etmiş hazret! İnsanlığın ve hayatın ortak mirası olan Kainatı, yine insanlık imha ve yok etmek için hiçbir şeyden ödün vermiyor, hiçbir şeyi esirgemiyor. İklim cehennemi içine düşen ve obeziteye doğru koşan dünya umurunda değil maalesef.

2010 yılında, tüm dünyada obezite ve buna bağlı hastalıklar toplamda 3 Milyon insanın ölümüne sebep olmuştur. Terör ise 7697 kişinin... Tehdit işte bu. Şekerin, baruttan çok daha tehlikeli bir icat olduğunu yeni fark ettik. Anlaşılacak istemiyoruz zira, “şerh etmek” peşindeyiz! Derler ya, “anlaşılacak istemiyorsan, şerh eyle!”.

Terör tabii ki çok önemli. Ama terör, büyük bir züccaciye mağazasını dağıtmaya niyetli bir sineğe benzer. Sinek bunu tek başına yapamaz ama, bir bir boğanın, bit filin, bir domuzun kulağına, burnuna girmek ve vızıldamak suretiyle hayvanların korku ve öfke ile saldırması ve dükkanları alt üst etmesi ile başarmış olur. Yakın tarihte örnekler çoktur. Bu sebeple en önemli mesele, insan türünü ve gezegenini bir bütün olarak telakki etmeli ve bu bütünü insanın bizatihi kendisinden, gücünden ve ihtirasından korumak olmalıdır.

Mars'ta yerleşim çalışmaları, uzay keşfi ve kolonizasyonu için yapılan çalışmaların bir parçası olarak uzun süredir devam etmektedir. NASA ve diğer uzay ajansları, Mars'a yapılan uzay aracı görevleri aracılığıyla, gezegenin yüzeyi, atmosferi ve yeraltı kaynakları hakkında önemli veriler topladılar.

Ayrıca, özel sektör şirketleri de Mars'a insanlı görevler için uzay araçları ve teknolojileri geliştirmekte ve test etmektedirler. Bunların arasında SpaceX, Blue Origin ve Virgin Galactic gibi şirketler yer almaktadır.

Mars'ta yerleşim çalışmaları, insanların gezegenin yüzeyinde yaşayabileceği, su ve oksijen kaynaklarının kullanılabilmesi ve bitkilerin yetiştirilebileceği bir ortam oluşturma amacını taşımaktadır. Bu çalışmaların başarıya ulaşması durumunda, uzun vadeli insanlı Mars görevleri gerçekleştirilebilir.

Ancak, Mars'ta yerleşim çalışmaları için hala önemli teknik ve mali engeller bulunmaktadır. Bu çalışmalar, insan sağlığına yönelik riskler, uzay araçları ve ekipmanların uzaya taşınması için gereken maliyetler ve uzayda yaşam destek sistemlerinin geliştirilmesi gibi zorluklarla karşı karşıya kalmaktadır.

Mars'a ilk insanlı görevin ne zaman gerçekleştirileceği ve bu görevin başarılı olup olamayacağı hala belirsizdir. Ancak, bu alandaki araştırma ve geliştirme çalışmaları ısrarla devam etmektedir ve gelecekte Mars'ta

insanların yaşayabileceği bir yerleşim kolonisi kurulması için umut verici adımlar atılmaktadır.

HAARP Dedikler...

Bir iyonosferik ısıtma sistemi olan HAARP (Yüksek Frekanslı Aktif Auroral Araştırma Programı), ABD Savunma Bakanlığı tarafından finanse edilen bir araştırma programıdır. Programın amacı, yüksek frekanslı elektromanyetik dalgaların üst atmosferdeki iyonosfer üzerindeki etkilerini incelemektir.

HAARP, Alaska'da bulunan bir tesis üzerinden yürütülmektedir. Tesis, yüksek güçlü radyo dalgaları kullanarak üst atmosferdeki iyonosferin belirli bölgelerindeki elektron yoğunluğunu artırabilir veya azaltabilir. Bu sayede, yüksek frekanslı elektromanyetik dalgaların atmosferik etkileri hakkında daha fazla bilgi edinmek ve bu teknolojinin askeri ve sivil amaçlar için potansiyel kullanımlarını araştırmak mümkün olmaktadır.

HAARP programı, elektromanyetik dalgaların kullanımını hakkında birçok tartışmaya neden olmuştur. Bazı insanlar, HAARP'ın doğal afetleri, iklim değişikliğini ve hatta zihin kontrolünü etkilemek için kullanılabileceğini iddia etmektedir. Ancak, bu iddialar bilimsel olarak doğrulanmamıştır ve HAARP'ın askeri amaçlar dışında herhangi bir etkisi olduğuna dair kesin bir kanıt bulunmamaktadır.

Sonuç olarak, HAARP programı, elektromanyetik dalgaların atmosferik etkileri hakkında önemli bilimsel araştırmalar yapılmasına olanak sağlamaktadır. Ancak, programın potansiyel askeri ve sivil kullanımları hakkında endişeler bulunmaktadır ve bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerekmektedir.

LUCİFER DEDİKLERİ...

Lucifer, farklı kültürlerde ve dinlerde farklı anlamlara gelen bir figürdür. İbrani mitolojisinde, Lucifer (aydınlık getiren) kelimesi, Tanrı'nın en sevilen meleklerinden biri olan Şeytan'ın (şeytani bir varlık) ismi olarak kullanılır. Hristiyan inancına göre, Şeytan'ın başlangıçta Tanrı'ya hizmet eden bir melek olduğu, ancak isyan ettiği ve insanları kötü yola yönlendirdiği düşünülür.

Birçok insan, Lucifer'ı kötü bir figür olarak görürken, bazıları da onun aydınlanma ve bilgi getiren bir figür olduğunu savunur. Özellikle gnostik inançlarda, Lucifer "karanlık" değil, "ışık" getiren bir figür olarak görülebilir.

Benim olarak, Lucifer hakkında bir düşüncem yoktur. Farklı kültürlerde ve dinlerde farklı anlamlara geldiği için, Lucifer hakkındaki görüşlerimiz, inançlarımıza, kültürel ve tarihsel bağlamımıza ve

yaşadığımız toplumun inanç sistemlerine göre değişebilir. Önemli olan, farklı görüşlere saygı göstermek ve herkesin kendi inançlarına göre hareket etmesine izin vermek.

YA GRAFEN!

Grafen, karbon atomlarından oluşan tek atom kalınlığında bir malzemedir. 2004 yılında Manchester Üniversitesi'nden Andre Geim ve Konstantin Novoselov tarafından keşfedilmiştir. Grafen, benzersiz elektriksel ve mekanik özellikleri nedeniyle birçok uygulama alanında potansiyel olarak önemli bir malzeme olarak görülmektedir.

Grafen, çok ince ve hafif olduğu için elektronik cihazlarda kullanılabilir. Ayrıca yüksek mekanik dayanıklılığı sayesinde yapı malzemelerinde de kullanılabilir. Ayrıca, suyu ve diğer sıvıları geçirmez özellikte olduğu için, filtreleme uygulamalarında da kullanılabilir.

Grafenin potansiyel uygulama alanları arasında piller, güneş panelleri, sensörler, tıbbi cihazlar ve hatta esnek ekranlar gibi birçok alanda kullanımı bulunmaktadır. Grafen, gelecekte birçok endüstri ve teknoloji alanında kullanılacak ve dünya çapında büyük bir etkiye sahip olacak önemli bir malzeme olabilir.

VMAT2 TANRI GENİ

Bu genin %1'den fazla etkili olmadığı söylenmektedir. Tanrı geni hipotezine göre, VMAT2 isimli özel bir gen, insanları manevi ve mistik tecrübelerle yakınlaştırmaktadır. Bu fikir, genetikçi Dean Hamer tarafından ortaya atılmıştır. ABD Ulusal Kanseri Enstitüsü'nün, Gen Yapısı ve Düzenlenmesi Birimi'nin müdürü olan Dean Hamer, 2005 yılında "Tanrı Geni: İnanç Genlerimizde Nasıl Donanmıştır" isimli bir kitap yazmıştır.

Tanrı Geni hipotezi, bazı davranış-genetiksel, nörobiyolojik ve psikolojik çalışmalara dayanmaktadır. Hipotezin ana önermeleri şu şekildedir:

- * Maneviyat, psikometrik ölçümler ile nicel olarak gözlemlenebilir.
- * Maneviyatın altında yatan eğilim kısmen kalıtsaldır.
- * Bu kalıtımın bir kısmı VMAT2 genine isnat edilebilir.
- * Bu gen monoamin seviyelerini değiştirir.
- * Maneviyatlı bireyle doğal seçim tarafından tercih edilirler zira onlarda hem doğuştan bir iyimserlik duygusu vardır ve hem de fiziksel ya da psikolojik seviyelerde pozitif etkiler üretirler.

İsteyen istediği gibi düşünmekte serbesttir!

“ÖLÜMSÜZLÜK GENİ” VAR MI?

Var. Olmaz mı! Laboratuvarlarda çalışmalar harıl harıl devam ediyor. İnsanoğlu doymuyor ki... Elin oğlunda dur durak yok. Ha babam de

babam gayret ediyor. Ancak, ölümün olmadığı bir dünyayı tahayyül etmek bile ürkütücü, dehşet verici ve çok korkunç. Zaten bütün dinler de bu sebeple, ölümü yaşamın ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir.

İnsan hakları evrensel beyannamesi, “Şu kadar yaşama hakkı vardır” demiyor. “Her insanın yaşama hakkı vardır” diyor. Bu hakkın da son kullanma tarihi yoktur. Bu sebeple eşitlik mazi oldu. Yeni moda “Ölümsüzlük”. Her on yılda bir, sadece hastalıklarımızı tedavi etmek için değil, aynı zamanda ölen dokularımızı yenileyip, el, göz ve beyinlerimizi daha fazla iyileştirmek, biz baştan yaratacak tedaviler için, gidebileceğimiz merkezler, klinikler ve restorasyon üniteleri olabilecektir. İnsanlık şimdi bunun peşinde. Bir sonraki aşama ise, yeni yenileme ve güncelleme sürümleri için bilim gayrette, ter dökmekte... Herkül’ün gücünü, Afrodit’in şehvetini, Athena’nın bilgeliğini, Dionysos’un çılgınlığını veya her ne istiyorsanız, satın alabileceksiniz!

CRISPR Cas9 ile her şey yapmak mümkün ev ortamında bile. “Homemade”e giden Frenkeştayn örnekleri yapmak hiç de uzak değil. Embriyoda imalattan tasarım, erişkinde de mRNA ile geçici olarak vücuda istediğiniz proteini üret! Halen yapılmakta olan hayvandan insana organ nakilleri ise, cabası... Tabii ki, doğuştan kalıtsal hastalıklar mRNA protein üretme tekniği ile masumane(!) tedavi edilebilir.

Araştırmalar devam ediyor. Evet “Ölümsüzlük Geni” var. Deniz analarının (Hidra) bazıları gelişiyor, tekrar embriyo haline dönüyor ve döngü devam ediyor, “ölümsüzlük” mü acaba. Japonlar Hidralar üzerine çalışıyorlar, gizemini çözmeye gayret ediyorlar. Ölüm genleri, yaşlanma genleri de var! Yaşlanma kanser riskini azaltıyor. Ölüm genleri çıkartılınca kanserde artış oluyor. Ama kanser olmayan, (ya da çok az) bazı hayvanlar da yok değil! Diyabet olmayan ve obezite görülmeyen hayvanlar var. Bunlardan da yararlanabiliyoruz araştırmalarımızda.

Ama henüz “yapay hücre” yapamıyoruz. Tesadüfen de canlı bir hücre oluşamaz! Hiçbir şey tesadüf değildir hayatta. İşleyen yapının parçalarıdır nefes aldığımız her ortamda, her mekanda... Her şey canlı ve bilinci var. Bitkilerin de canı ve bilinci var. Hayvanların duyguları da insandan çok farklı değil. Memeliler hep benzeşiyorlar birbirlerine. Duygusal tasarımlarımız aynı paralelde gelişiyor ve varlığını sürdürüyor. Doğduğumuz anda da, yaşlanmamız başlıyor maalesef.

Bana sorarsanız, belki ölümsüzlük mümkün olmayacak ama, ecelle ölmekte de çok zor görünüyor. Hatta normal ve doğal ölüm ileri derecede lüks bile sayılacak! Ancak, kanser ve diyabeti yenebilirsek, insan ömrü uzayacaktır. Çünkü, vücuttaki en temel yapıları ve süreçleri yeni baştan

tasarlamak ve dokularla organların nasıl yenilenebileceğini keşfetmemizin eli kulağında. 2100 yılına kadar bu hususları halledebileceğimizi ve ilgili problemleri çözümlenebileceğimizi düşünüyorum.

Ölüm, biyolojik olarak da, Kuantik olarak da bir boyut değiştirmektir aslında. Ama zaten biz uykudayız bu dünyada, ölünce uyanacağız esas hayata. Ölümsüzlük orada. Ölümden önce olmayıp da, ölünce ortaya çıkan gen ekspresyonları var. Bu da, ölümden sonra da bir hayatın varlığının kanıtı olabilir diye dolanıyor aklımda.

MARS'TA BİR BEYİN AMELİYATI

Maymunlar, zaten beyinlerine yerleştirilen elektrotlar sayesinde, bedenlerinden ayrı olarak biyoteknik el ve ayaklarını kontrol etmeyi öğrenmişlerdir. Felçliler de düşünce gücü ile, biyoteknik uzuvlarını ve bilgisayarlarını kullanmayı başarmışlardır.

Zihin okuyucu başlığımızı takarak, evimizdeki alet ve edevatları kumanda edebiliriz. Işıklarımızı yakıp söndürüp, elektrikli aletlerimizi çalıştırabiliyor veya kontrol edebiliyoruz. Böyle bir başlığı 440 USD ödeyerek internette satın alabiliyoruz.

Elimize bir pirinç tanesi kadar bir aparat takarak, kapıları açabilir, kilitleyebilir, kişisel verilerimizi yükleyebilir, muhafaza edebilir, ödeme yapabilir ve hayatımızı sürdürebiliriz. Teknoloji ile sürekli etkileşim halindeki şifre ve pin kodları ile uğraşmak durumunda kalmayabiliriz.

Nöral ağların yerini, organik kimyanın sınırlarına takılmadan, sanal ve sanal olmayan dünyaları dolaşabilecek akıllı yazılımlar alacaktır. Hayat, organik bileşiklerin dünyasında, 4 Milyar yıl dolaştıktan sonra, organik olmayan alemin uçsuz bucaksız diyarlarında, aklımızın ucundan bile geçmeyecek şekillere bürünerek ortaya çıkabilecektir. Sonuçta, aklımızın ucundan geçen her şey, organik kimyanın bir ürünüdür.

Sperm ve yumurta olmadan, erken gelişim dönemini taklit edebilen "Yapay Embriyolar" üzerinde yapılan laboratuvar araştırmaları göstermiştir ki; insanlarda döllenmeden hemen sonra meydana gelen, hayatı başlatmakla görevlendirilmiş "Kök Hücre Topluluğu" embriyo beyin, ellerindeki "Genetik Talimatlar Kitabı" (İsrâ 14) çerçevesinde organize olmakta, hücrelerin her biri bir "Kök Hücre Mühendisi" olarak görev yapmakta ve gelişen canlıyı ve insanı inşa etmektedir!

Kök hücre Mühendisleri çalışıyor da, Biyomühendisler durur mu?

Biyomühendislik de harıl harıl... Biyomühendisler eski sapiens bedeninin genetik kodunu baştan yazacak, beyin devrelerini yeniden

bağlantılayacak, biyokimyasal dengesini değiştirecek, hatta yeni yeni uzuv ve organlar geliştirebilecektir. Sapiens türü olarak, Homo Erektüs'tan nasıl farklıysak, bizden de o kadar farklı ve yeni "küçük tanrıçıklar(!)" üretilecektir. Nitekim Siborg Mühendisliği dolu dizgin yollarda, engel tanımıyor. Organik bedenler, organik olmayan bedenlerle ve organlarla iş birliği içerisinde olacaktır.

"Siborg bir Beyin Cerrahı" Trabzon'daki evinden, hiçbir yere gitmeden İstanbul, New York veya Tokyo'da, hatta Mars'da, Jüpiter'de gerekli olan acil bir ameliyatı yapması için, bir çift biyonik göz ve elin yanında, hızlı bir internet bağlantısı kâfi gelecektir.

Daha fazla el, kol, kulak, göz, bacak... İsteddiğimiz kadar. Bunlara ihtiyaç duymadan da "Siborg Beyin Cerrahı", zihni ile alet ve edevatı araçları yönetebilecek, kullanabilecek, elleri ile neşter tutmaya ve kullanmaya ihtiyaç duymayacaktır. Bunları da tarihe not düşmek adına yazıyorum.

HOMO DEUS MU, HOMO DEYYUS MU!

Doğal seçilim 4 Milyar yıldır devam ediyor. Homo Erektustan Homo Sapiense geldik. DNA, hormonal sistemimiz ve beyin yapımızdaki değişikliklerin nelere kadar olabileceğini tahmin etmek mümkün değildir.

4 Milyar yıldır yaşamın minik gezegenimize sıkışıp kaldığını düşünürsek, en güçlü bir bakteri bile Mars'ta sağ kalamıyor. Ancak, organik olmayan yapay zekâ, yabancı gezegenlerde koloni kurmak için hiç de zorlanmayacak!

Organik hayatın yerini, organik olmayan varlıkların alması, esas patronun Dr. DATA olması ve "Galaksiler İmparatorluğu"nu yönetmesi işten bile değil. İnsan, "Homo Deyyus"a dönüştürülüyor!

Teknoloji insan zihnini yeniden yapılandırınca, Homo Sapiens ortadan kalkacak, insan nesli yok olacaktır. Bizim belki de halen kavrayamayacağımız bir dönem başlayacaktır. 2100 yılından sonra, hatta 2200'e varmadan böyle bir sürecin başlayacağını düşünüyorum. Gidişat bu yönde... Bize benzeyen "insansı" mahlukların biyoteknolojiyi kullanarak kendi zihinlerini yeni baştan şekillendirebilir, oluşturabilir, "Homo Deus" (Tanrı İnsan!) ortaya çıkabilir ve bu çerçevede bizim bugünkü zihnimizin olabilecekleri kavraması mümkün olmayabilir.

Sıradan bir insan, mitolojik olarak geçmişteki antik Yunan, Hindu veya Afrika Tanrısından çok daha hızlı hareket edebiliyor ve iletişime geçebiliyor! Bilim Adamları da, Eski Ahitte vadedilenlerden (Yasanın Tekrarı, 11:13-17) daha fazlasını yapabilmektedir.

Yapay gübreler, Endüstriyel Böcek İlaçları, GDO'lu tohumlar ile çok fazla ürün almak mümkün oluyor. İsrail, deniz kenarına kurduğu "Desalinasyon Tesisteri"nde deniz suyundan içme suyu elde etmektedir. Düşünce gücü ile kumanda edilen bilgisayarlar, nanorobotlar yapay zekâ gelişimini sürdürüyor.

Homo Sapiens, bir robot isyanı ile yeryüzünden silinmeyecek. Kendi kendini bir üst sürüme güncelleyecek ve robot bilgisayarlarla entegre olacak ve gelecek nesiller inşa edilecektir. Bir gün kendilerinin "insan" olmadıklarını fark edeceklerdir.

Genetiği ile oynanmış tasarım bebekleri, bebek kapsülleri, bebek fabrikaları ve üretim tesisleri ve bu minval üzere yapılan çalışmaları düşündükçe, önümüzdeki yılları kestirmekte insan beyni zorlanıyor.

Yetmişli yaşlar kırklı yaşlara indi. Sigorta şirketleri zor durumda, para yetiştiremiyor. İnsanlar ölmek için direniyor! Emeklilik sistemi yeniden yapılandırılma aşamasında ve mecburiyetinde. Plastik Cerrahi zihinleri zorluyor. İşine yaramayan embriyoyu da yok etme peşinde bu malum kafa... Felçli insanların biyonik organları, normal insanlara, hafıza kaybı yaşayan yaşlı insanlara uygulanan tedavi gençlere de uygulanırsa, insanın bir üst versiyona (level) atlaması mümkün olabilir.

Genetik Mühendisliği mucizeler yaratıyor zira. İnvitro fertilizasyon uygulanacak ve döllenmiş yumurtaların DNA'sını test edip, risk faktörlerini arayacaklar. Korkulan, mutasyonlu olan embriyolar yok edilecek. Ahlak, etik, hukuk kimin umurunda ki... İnsanlık ise Hak getire! Kimsenin bunu düşündüğü yok.

Mitokondrial DNA'nın kendine özgü bir dizilimi vardır. Mitokondrial hastalık sebebi ile, sağlam bir mitokondri ile hastalıklı mitokondri değiştirilerek, iki anneli, bir babalı, yani "üçlü aile"si olan bebekler teknik olarak mümkün, hatta 2001'de "Alana" isimli bir bebek doğmuştu! Yasal engel olsa da nükleer DNA'yı da değiştirmek mümkündür. Ama buna asal müsaade edilmemelidir. Dinen de katiyetle yasaklanmalıdır. Tedavi ve iyileştirme amacı ile de olsa, asla izin verilmemelidir. Hasta genler tedavi edilebilir ama, yabancı bir DNA'ya müsaade edilmemelidir!

Homo Deus, insansı özelliklerin bir kısmını koruyacak ve en karmaşık algoritmalara karşı kalesini koruyabilmesini sağlayacak, sürümü yükseltilmiş zihinsel ve fiziksel kabiliyetlerinin de keyfini sürecektir. Zekâ bilinçten ayrıldığı ve bilinci olmayan zekâ tehlikeli bir süratle ilerlediği için insanın bu oyunda kalabilmesinin yolu, yorulmadan kendi zihinlerinin sürümlerini yükseltmelerinden geçer! Çünkü daha

bugünden “Algoritma Hokkabazları, Cambazları ve Sihirbazları” sahnede ve Yapay Zekâ ile fitne fesat, kargaşa ve kaos peşinde...

Herkesin kimliğinde her şey görünecek. Tıbbi bilgileri de dahil... Braingate teknolojisi ile bilgiler toplanabilecek. Veriler depolanabilecek. Beyinler hacklenebilir, verilere ulaşılabilir. Ne yaptık ne ettik. Takip edilecek. Yapay sinir ağları ile insanın biyolojik yapısı da değiştirilebilecektir.

Bilgi ve buna bağlı teknolojinin tedrici artışı ve tekilliği ile birlikte, evrensel boyutta ferdî zihin, zekâ ve hatta hayallerin dijitalleştirilip kayıt ve transfer edilmesi, ve bir android veya humanoidin zihin ve zekâsında birleştirilerek tanrısal(!) tek bir “Kollektif Süper Yapay Zekâ” oluşturulması, Âlem ve küresel hayat için çok büyük bir tehlike ve hatta felâket olabileceği unutulmamalı, teolojik, ahlâkî ve etik prensipler çerçevesinde çalışmalar sıkı denetim ve kontrol altında tutulmalı, âcilen her türlü önleyici tedbirler alınmalıdır!

Homo Sapiens’in DNA’sında küçük birkaç değişim ve sapiens beynindeki küçük bağlantıların yeniden kurgulanması ve kurulması neticesi, Dünyanın gidişatını değiştiren bir devrim olmuştur. Tekno-hümanizme göre, genlerimizde değişiklik yaparak ve beynimizdeki bağlantıları yeniden yapılandırarak ikinci bir bilinçsel devrimi ateşlemek mümkün olacaktır. Homo Sapiens’i gezegenimizin hâkimi yapan, bilimsel devrimin zihinsel yenilik ve sürüm yükseltmeleridir.

İkinci Bilişsel Devrim, kendi kendini up date edebilen, sürümünü yükseltebilen Homo Deus’a hayal bile edilemeyecek yeni alemlerin yeni dünyaların anahtarını teslim ederken, bizi de “galaksinin lordları”na dönüştürebilecektir.

EŞEYLİ ÜREME PİYANGOSU

Tek döllenen yumurta değil, bir çok döllenen yumurtadan en iyisini seçmek ve manipüle ederek istenilen özellikleri kazandırmak mümkün olmaktadır. Ahlak mı dediniz? O da ne demekmiş! İnsanlık ölüyor siz neden bahs ediyorsunuz.

“Yeni bir Nesil” çalışmaları hızla sürüyor. Dolu dizgin her şey. Evet... Birden fazla yumurta dölleyerek en iyi kombinasyonu seçmek ne kadar ahlaki ne kadar etik! Kök hücre çalışmaları ucuz ve sınırsız insan embriyosu elde etmeyi başarırsa, kendi DNA’mızı taşıyan, son derece doğal hiçbir genetik değişikliğe maruz kalmamış ihtimaller arasında en uygun bebeği seçmek mümkün olacaktır. Bu işlem birkaç nesil devam ettikten sonra, kolaylıkla süper insanlardan meydana gelmiş bir toplum veya tüyler ürpertici distopya kurabilirsiniz. Aman Allahım!

Piyango biletine müdahale ediliyor artık. Nobel ödüllü Anatole France(1844-1924) ve güzeller güzeli dans sanatçısı Isadora Duncan karşılaşınca, Duncan'ın "Benim güzelliğime ve senin zekâna sahip bir çocuk yapalım!" teklifine, France'nin, " Tabii ki. Ama ya benim güzelliğimi, senin de zekânı alırsa ne olacak, düşünsene?" diye cevap verdiği söylenir. Ne kadar doğru bilemem, lakin içindeki ironi dikkate değer.

ÖLÜMCÜL GENLERE YOL GÖRÜNDÜ!

Ölümcül genleri tedavi etmek artık mümkün olmaktadır. Yeter ki, etik ve ahlaki boyutu dikkate alarak çalışmalara devam edelim.

İlk aşamada, ölümcül genlerin, hasta genlerin ıslahı söz konusudur.

İkinci aşamada, laboratuvar ortamında da olsa, obezite, şeker, otizm gibi hastalık yapan genler tedavi edilecek.

Üçüncü aşamada, süper zeki ve akıllı çocuklar üretilebilecek(!). Tabii ki siz üretmezseniz de, komşunuz üretirse ne olacak. Siz de buna mecbur olacaksınız.

Dördüncü aşamada ise, bilgisayarlar ve beyinler birbirine bağlanarak entegre olacaktır.

Tasarım bebeklerin, insanları öldürüp organlarını alması teknolojik olarak mümkün olsa bile, gelecekte sınırlı bir etkinlik olarak kalacak mıdır? Bilemiyoruz. Bu hususta sorular çok ve beynimizi kurcalıyor.

Bilimin geleceği öngörmesi gerektiğinden, bu problem ve ihtimaliyetlere çare bulması veya tedbir alması için kolları sıvaması şarttır ve asla etik ve ahlaki prensiplerden taviz verilmemelidir. Çünkü algoritma çözüldükten sonra, algoritmayı takip eden bir makine yapmak kolay olacak ve bir kahve pişirmekten farksız olarak bebekler tasarlanabilecektir. Nitekim, otomattan daha karmaşık bir algoritma olsa da, insanın da bir algoritma olduğu unutulmamalıdır! Bu tehlikeye dikkat çekmek insanlık vazifesidir. İnanç sistemlerini asla göz ardı etmemek gerekir.

Aldığımız en önemli kararlar bile, duyular, duygular, arzu ve isteklerin meydana getirdiği algoritmalar tarafından alınmaktadır. Tüm memelilerde mekanizma bu minval üzere cereyan eder. Memelilerdeki anne-yavru ilişkisi de bir algoritmadır zaten. Hatta din ve inanç sistemlerinde de, teolojik, mitolojik ve sosyolojik etkileşim söz konusudur ve bu da ritüellere algoritmik olarak yansır.

ÖZGÜR İRADE NEREYE...

Özgür irade, bir bireyin, kendi düşünceleri, duyguları ve arzuları doğrultusunda karar verme yeteneğidir. Özgür irade, bireyin

hareketlerini, kararlarını ve davranışlarını belirleme özgürlüğünü ifade eder. Bireyin özgür iradesi, iç ve dış etkenlerin etkisi altında olmasına rağmen, sonunda karar verme sürecinde kendi seçimleriyle ilgilidir.

Felsefe, din, psikoloji ve nörobilim gibi alanlarda, özgür irade üzerine çeşitli tartışmalar yapılmaktadır. Bazıları, özgür iradenin tamamen bir illüzyon olduğunu iddia ederken, diğerleri bireyin özgür iradesi olduğunu ve bu nedenle sorumluluğu üstlenebileceğini savunurlar.

İnsan üzerine yapılan deneyler, tıpkı farelerde olduğu gibi, insanların da yönlendirilebileceğini ve insan beynindeki doğru noktaların uyarılması ile, aşk, öfke, korku veya depresyon gibi karmaşık duyguların bile yaratılabileceği veya ortadan kaldırılabileceğini göstermektedir.

Hastaların beyinlerine takılan elektrotlar, göğüs hizasında cilt altına yerleştirilen çok küçük bir bilgisayara bağlanıyor ve bu bilgisayarlardan alınan komutlarla, elektrotlar zayıf elektrik akımı göndererek depresyondan sorumlu odakları etkisiz hale getirebilmektedir. Bu önemli bir tedavi yöntemi olarak, bazı hastanelerde akut depresyonlarda kullanılmakta ve genellikle de başarılı olmaktadır. Artık beyne elektrot yerleştirmeye gerek de kalmadı ya...

Beyne cerrahi müdahale gerektirmeyen, tıbbi başlıklar ile de insan deneyleri yapılabilmektedir. Transkranyal doğru akım uyarımları ile gerçekleştirilebilen bu yöntemde, başlığın içine yerleştirilen elektrotlar kafatasının dışında kalmakta ve zayıf elektromanyetik alanlar meydana getiren başlık, bunları beynin ilgili alanlarına yönlendirmekte ve çeşitli beyin etkinliklerini uyarmakta, aktive ya da baskılamakta, komprese edebilmektedir.

DİKKAT ODAKLAYAN MİĞFERLER VE KONNEKTOM

Konnektom, bir kişinin beynindeki nöronların bağlantılarını ve bu bağlantıların nasıl bir ağ oluşturduğunu ifade eder. Bu bağlantıların karmaşıklığı, insan beyninin işleyişinin bir anahtar bileşenidir. Konnektom, beyin haritası olarak da düşünülebilir.

Bir konnektom, bir kişinin beynindeki her nöronun diğer nöronlarla nasıl bağlandığını gösteren bir grafiktir. Konnektom, bir kişinin bireysel beyin bağlantılarına, beyin bölgelerinin birbirleriyle nasıl bağlantı kurduklarına ve beyin faaliyetinin nasıl organize olduğuna dair kapsamlı bir bakış sağlar.

Konnektom çalışmaları, beyin faaliyetleri hakkında daha iyi anlayışa ve beyin hastalıklarının nedenleri ve tedavisi hakkında daha fazla bilgiye yol açabilir. Konnektom çalışmaları ayrıca, beynin karmaşık doğasını

anlamaya yardımcı olarak yapay zekâ ve robotik gibi alanlarda da kullanılabilir.

Dikkat odaklı miğferler ise, kullanıcıların dikkat seviyelerini izleyebilen ve yönlendirebilen, genellikle beyin dalgalarını ve diğer fizyolojik verileri kullanarak gerçek zamanlı olarak beyin aktivitesini takip edebilen bir tür teknolojik başlıktır. Bu tür başlıklar, birçok potansiyel uygulama alanına sahip olabilir ve çeşitli dikkat odaklı aktivitelerde kullanılabilir.

Birçok potansiyel uygulama alanından bazıları şunlardır:

1.Konsantrasyon artırma: Dikkat odaklı miğferler, kullanıcıların konsantrasyon seviyelerini izleyebilir ve gerektiğinde geri bildirim sağlayarak konsantrasyonlarını artırmalarına yardımcı olabilir. Özellikle yoğun zihinsel faaliyet gerektiren faaliyetlerde, öğrenme, çalışma veya yaratıcı süreçler gibi, dikkat odaklı miğferler kullanıcıların dikkat seviyelerini optimize etmelerine yardımcı olabilir.

2.Stres azaltma: Dikkat odaklı miğferler, kullanıcıların stres seviyelerini takip edebilir ve stres seviyeleri yükseldiğinde uyarılar veya geri bildirimler sağlayarak stresi azaltmalarına yardımcı olabilir. Stresin azaltılması, zihinsel ve fiziksel sağlık için önemli bir faktördür ve dikkat odaklı miğferler, kullanıcıların stresle başa çıkmalarına yardımcı olabilir.

3.Spor performansı artırma: Sporcular, dikkat odaklı miğferleri kullanarak beyin aktivitelerini takip edebilir ve spor performansını artırmak için beyin dalgalarını optimize edebilir. Özellikle konsantrasyon, dikkat ve zihinsel odak gerektiren sporlarda, dikkat odaklı miğferler sporculara avantaj sağlayabilir.

4.Nörogeriatri: Yaşlı yetişkinlerde bilişsel fonksiyonların korunması veya geliştirilmesi için dikkat odaklı miğferler kullanılabilir. Yaşlanma süreci ile birlikte bilişsel gerileme yaşayan yetişkinlerde, dikkat odaklı miğferler beyin aktivitelerini optimize ederek bilişsel fonksiyonların geliştirilmesine yardımcı olabilir.

5.Nörorehabilitasyon: Beyin hasarı geçiren hastalarda veya beyin travması sonrası rehabilitasyon sürecinde, dikkat odaklı miğferler beyin aktivitelerini izleyerek ve optimize ederek rehabilitasyon sürecine katkıda bulunabilir.

Tabii ki, dikkat odaklı miğferlerin kullanıldığı potansiyel uygulama alanları sade, cezbedici ve çok çeşitlidir. Bu teknoloji henüz gelişmekte olan bir alan olup, daha fazla araştırma ve geliştirme gerekmektedir. Ancak, dikkat odaklı miğferlerin potansiyel olarak dikkat, konsantrasyon, stres yönetimi, spor performansı, nörogeriatri ve nörorehabilitasyon gibi çeşitli alanlarda kullanılabilir olduğu düşünülmektedir. Gelecekte, bu teknoloji daha da ilerleyerek, insanların beyin aktivitelerini daha etkili bir şekilde takip etmelerine ve

yönlendirmelerine yardımcı olabilir, ancak bu konuda daha fazla araştırma ve geliştirme süreci devam etmektedir.

Amerikan Ordusunda, Ohio'daki Hava Kuvvetleri Üssünde "Human Effectiveness Directorate" (İnsan Etkinlik Direktörlüğü) tarafından başarı ile uygulanmaktadır. Askerlerin eğitimde ve sahadaki performanslarını yükseltmek ve odaklanmalarını arttırmak amacı ile benzer başlıklar ve miğfeler kullanılmaktadır. Hava kontrol memurları, keskin nişancılar, insansız hava aracı operatörleri ve dikkat gerektiren diğer görevlerde çalışan personele bu başlıklar uygulanmaktadır. "New Scientist" Muhabiri Sally Adee'nin Transkranial Başlığa ait deneyimleri çok ilginçtir (Homo Deus, Yuval Noah Harari, 2016, Sayfa 300-301).

Harari'den söz etmişken, onun meşhur kitabı "Homo Deus"dan da kısaca bahsetmek gerekir. İsraili Tarih Profesörü ve Yazar olan Yuval Noah Harari tarafından yazılan "Homo Deus: Yarının Kısa Bir Tarihi" (Harari YN. Homo Deus. Yarının Kısa Bir Tarihi. Tercüme; Poyzan Nur Taneli, Kolektif Kitap. İstanbul, 2016.) isimli kitabı, insanlık tarihinin geleceğe yönelik bir öngörüsüdür. Kitapta, insanların geçmişteki büyük felaketlerden kurtulduğu ve daha uzun ve sağlıklı bir yaşam sürdüğü, ancak bu gelişmelerin aynı zamanda yeni tehlikeler de yarattığı anlatılıyor.

Harari, insanların teknolojik ve bilimsel gelişmeler sayesinde süper insanlar haline gelme yolunda ilerlediğini ve gelecekte daha da ileri gideceklerini iddia ediyor. Bununla birlikte, kitapta bu gelişmelerin yan etkileri de ele alınmaktadır. Örneğin, kitapta yapay zekâ ve robotlar gibi teknolojik gelişmelerin, insan işgücünü azaltabileceği ve toplumsal eşitsizliği artırabileceği gibi konular ele alınmaktadır.

Harari, "Homo Deus"ta, insanların daha uzun yaşam süreleri, daha iyi sağlık ve daha fazla refah ile birlikte aynı zamanda daha fazla özgürlük, seçim ve kontrol sahibi olacakları bir dünyayı hayal etmektedir. Ancak, bu dünya aynı zamanda yeni tehlikeler ve risklerle de karşı karşıya kalabilir.

Netice itibarıyla, "Homo Deus", insanların gelecekteki gelişimlerini öngörmek için bir çaba olarak görülebilir. Kitap, teknolojik ve bilimsel gelişmelerin insanların hayatını nasıl etkileyeceği ve gelecekteki toplumsal, ekonomik ve siyasi konularda neler olabileceği konularını ele almaktadır.

Konuya tekrar dönelim! Evet... Transkranial Başlık kullanarak, insanların sözde iradelerini satın almak mümkündür! Piyano çalmakta ustalaşmak istediğinizde TV izlemeyi tercih ediyorsanız, hemen başlığı

takın ve kendinizi bir anda piyano çalmak için yanıp tutuşan bir insan olarak bulursunuz!

Kanatime göre, beyinde belirli bir genetik yapıyla şekillenen, şu veya bu elektrokimyasal süreçlerin evrimsel baskı ve dürtülerle birleşen çeşitli mutasyonları yansıması ve bunun konnektom üzerindeki faaliyetleri sonucu, karar ve hareketler ortaya çıkmaktadır. Özgür irade ve konnektomun normal şartlarda biyokimyasal etkileşiminin bu minval üzere olduğunu düşünmekteyim. Yani özgür irade, bir konnektom hadisesidir. Tabii ki, herkesi dinleyip, istişare edip konuşmalı, ama kararı yalnız başımıza almak gerekir. Konnektomumuzu oluşturan nöronal (E. Bianconi at all, An Estimation. of The Number of Cells in The Human Body. Annals of Human Biology, 40:6(2013), 463-71) ağıın faaliyeti ve kararlarıdır. Özgür irade bu sebeple bir konnektom hadisesidir diyoruz!

Nöronal bağlantıların zihni, zihinlerin de toplanıp birlikte hareket ederek toplum zihnini ve kültürünü meydana gettiğini ve sosyolojik yapıya önemli derecede etki ettiğini unutmamak gerekir.

Sonuç her ne olursa olsun, her ne şekilde tecelli ederse etsin, bütün bunlar sebebi ile, beni tercihime ulaştıran düşünce silsilesine “özgürce” vardığım söylenemez. Bütün bunlardan dolayı “Özgür İrade” de sorgulanmalıdır nitekim. Beyinlerindeki ödül merkezlerine yerleştirilen elektrotlar sayesinde, istenilene yapan fareler iradeleri dışında harekete nasıl ki zorlanmış oluyorsa, yarın insanlar da aynı muameleye maruz bırakılarak konnektomlarını esaret altına alınarak, özgür iradeleri hake yeksan edilecektir. Bu sebeple de özgürlük, son darbeyi evrim teorisinden almıştır!

Teizm, geleneksel tarımı Tanrı adına, hümanizm ise insan adına modern endüstriyel tarımı meşrulaştırmıştır. Modern bilim ve teknoloji, insanlara antik tanrılardan daha fazla güç sağlamıştır ve tanrıları dışlamıştır. Hayvanlarla da ilgilenmez. Bireyi “individual” (bölünmez) kabul eder. Beyin ve beden devamlı devinim ve değişim halindedir. Tüm algoritmalar da bir bilimsel öngörünün ürünü olup, bazıları zamanla “Bilimin Çöplüğü”ndeki yerini almıştır!

Bütün bunlardan dolayı, bilgi, tecrübe, ahlak, etik ve hassasiyet çerçevesinde çok dikkatli olmalıyız. Yanlış bir tweet, korsan bir haber borsayı alt üst edebiliyor. Dow Jones Borsası Endeksi ters düz olabiliyor!

- * İnsan kontrolü kaybetmek üzere...
- * Biyoteknoloji ve yapay zekâ, hümanizmi tehdit ediyor.
- * İnsan türünü kimler devralacak?
- * Hümanizmin yerine hangi dini kaim kılacaklardır?

- * İnsan artık dünyayı yönetmeye ve anlamlandırmaya devam edebilecek mi?
- * Özgür irade ne durumda?
- * Konnektom ve irade etkileşimi nereye evriliyor?
- * Otomasyon tehlikesi her yerde faaliyette!
- * Robotlar ve üç boyutlu yazıcılar işçilerin görevini üstlenecek.
- * Üstün zekâlı algoritmalar, beyaz yakalı çalışanların yerini alacak.
- * Algoritmalar, insanın görevini her alanda üstlenmek üzere...
- * Anarşist ve Terörist Algoritmalar ihtimali dikkate alınmalıdır.
- * DATAİZM, DATA DİNİ, DİJİTAL DİN moda...
- * “Dataist Bakış Açısı” yeni trent!
- * Bu gidişle insan hurdaya mı çıkıyor?

ALGORİTMALAR KAPIMIZDA

Algoritma, bir problemi çözmek veya belirli bir görevi yerine getirmek için tasarlanmış, adım adım yönergelerin dizisidir. Algoritmalar, matematik, bilgisayar bilimi, işletme ve diğer birçok alanda kullanılır.

Bir algoritmanın amacı, belirli bir problemin çözümü için ayrıntılı ve ölçülebilir bir plan sağlamaktır. Algoritmanın adımları, verilerin işlenmesi ve sonuçların üretilmesi için kullanılan matematiksel işlemler, kararlar, döngüler ve koşullar gibi yapılardan oluşabilir.

Bilgisayar biliminde, algoritmalar, programlama dillerinde yazılan kodlar aracılığıyla uygulanabilir. Örneğin, bir sıralama algoritması, bir dizi elemanı belirli bir sıraya göre sıralamak için kullanılır. Algoritmalar, bilgisayar bilimi ve programlama alanında büyük bir öneme sahiptir ve birçok farklı uygulama için kullanılabilirler.

Yalan söyleyeni, çok deneyimli savcı, hâkim ve avukatlar bile yüz ifadelerinden ve ses tonlarından hemen anlayamayabilir. Ama algoritma, yapay zekâ yalancıyı beyin tarama yöntemlerini de kullanarak hemen tespit edince, bunların vazifeleri ne olacak!

Google, Facebook, Yapay Zekâ ve diğer algoritmalar her şeyi bilen kahinler haline geldiklerinde, halen yer yer kısıtlı olarak kullanılmakta olsalar bile, avukat, savcı ve hâkim rollerini de tamamen üstleneceklerdir.

İnteraktif algoritmalar kişinin zayıf ve güçlü yönlerini hemen tespit edebiliyor. Dijital öğretmenler cevapların ne kadar zaman içinde verildiğini değerlendirebiliyor. İnteraktif algoritmalar dijital öğretmenler olup, herkesin seviyesine ve durumuna göre sinirlenmeden, kızmadan ders anlatabilir ve öğretim faaliyetini sürdürebilir.

Algoritmalar, ses tonunuzdan ve kelime tercihlerinizden hareketle sizin ruh halinizi, kişiliğinizi, psikolojik durumunuzu, hoş görülme olup olmadığınızı, yardım severliğinizi, isyankar olup olmadığınızı değerlendirip belirleyebilir ve ona göre davranış gösterebilecektir.

Bilinci olmayan algoritmaların asla erişemeyeceği, kendi türümüze has bir kabiliyeti ve özelliği koruyabileceğimize inanmak, hayal dünyasında yaşamaktan başka bir şey değildir. Organik olmayan algoritmaların, organik olan benzerlerini asla taklit edemeyeceklerini, hatta onları geçemeyeceklerini iddiasında bulunmak için ortada hiçbir sebep bulunmamaktadır. Hesaplar tuttuğu müddetçe ister karbon ister silikon olsun, fark etmeyecektir.

Algoritmalar yasal haklara sahip olabilecekler mi? Bu da üzerinde kafa yorulması gereken ayrı bir husustur. Ev sahibiniz olabilir mi? Kirayı ödemez veya geciktirirseniz mahkeme yolu gözükür mü? Algoritma bir başka algoritmayı avukat olarak tutup, sizi dava edebilir.

Artık algoritmalar, şimdilik duygusunu katamayabilirlerse de, en mahir bestekarlardan daha güzel, estetik, ahenkli ve armonik beste de yapabilmektedirler. Bach'ın bestelerinden daha güzelini(!) algoritmalar besteleyebilmiştir. Bilgisayar tarafından bestelenmiş klasik müzik eserleri albümü piyasaya sürüldü bile...

Gerçek bestekarların yaptığı besteler ile algoritmaların yaptığı besteleri dinleyiciler değerlendirdiler ve algoritmik bestelerin gerçek besteler, yani insanın yaptığı beste olduğunu sanmışlardır! Organik ve inorganik şairler de arz-ı endam ediyor edebiyat dünyasında...

Böyle algoritmalar insan kapasitesini geride bırakmaya muvaffak olurlarsa, gezegenimizin ekserisini satın alıp, "Algoritmik Bir Üst Sınıf" ortaya çıkabilecektir. Bunun sonucu olarak, moralleri bozmak istemiyorum ama, "Bilgisayar Yapay Zekâ" Evreni ele geçirebilir ve bir tehdit unsuru olarak insanlığın karşısına çıkabilecektir.

Görünen ışığın dalga boyu 400-700 nanometre arasındadır. Bu aralığın ötesinde "IŞINLARIN KARANLIK KRALLIĞI" hüküm sürmektedir. Kızılötesi, Mikrodalga, Radyodalga, Ultraviyole, X-Ray ve Gama ışınları bu krallığın organlarıdır. Bu organların da algoritmaların emrinde olduklarını unutmamak gerekir!

GENETİĞİ DEĞİŞTİRİLMİŞ SİVRİSİNEK

Genetiği değiştirilmiş sivrisinekler kötü amaçlı olarak kullanılabilir. Bu sivrisineklerin, kötü amaçlı olarak üretilmesi veya manipüle edilmesi,

sağlıklı insanların veya hayvanların hastalık taşımasına neden olabilir veya doğal ekosistemleri bozabilir. Ayrıca, genetiği değiştirilmiş sivrisineklerin kontrolsüz bir şekilde yayılması, sağlıklı sivrisineklerin yerini almasına ve hastalığın yayılmasını artmasına neden olabilir.

Bu nedenle, genetiği değiştirilmiş sivrisineklerin kullanımını hakkında çok dikkatli ve sıkı bir şekilde gözetim ve denetim yapılması gerekmektedir. Ülkelerin genetiği değiştirilmiş organizmaların kullanımını düzenleyen yasaları ve kuralları bulunmaktadır ve bu yasaların ve kuralların uygulanması, kötü amaçlı kullanımların önlenmesi amacıyla önemlidir.

Genetiği değiştirilmiş, birçok sahada işlevsel, fonksiyonel ve mahir(!) algoritmik sivrisineklerin milyonlarcasının havaya bırakılabileceğini/bırakıldığını ve insanların, ırkların, milletlerin, devletlerin, inanç gruplarının ve etnik boyların hedef alınabileceğini ve bunlarla ilgili her türlü yönlendirmelerin ve etkilenmenin yapılabileceğini de ifade etmek durumundayım.

Bu tehlikeyi daha fazla açarak akan suları bulandırmak istemiyorum. Sadece “KAN HAFIZASI”nın kesinlikle muhafaza edilmesinin önemiyetini vurgulamakla bu konuyu kapatmak istiyorum.

YAPAY ZEKÂ VE AVUKATLIK

Yapay zekâ, Algoritma avukatlık hizmetleri için kullanılabilir ve bu alanda birçok potansiyel kullanımı bulunmaktadır. Şimdilik birkaç husus belirtmekle iktifa edeceğim.

- * Doküman analizi: Avukatlar, bir dava dosyasıyla ilgili olarak büyük miktarda belge ve dokümanı incelemek zorunda kalabilirler. Yapay zekâ, bu belgeleri tarayarak, belirli anahtar kelimeleri veya terimleri bulabilir ve bu şekilde avukatların iş yükünü azaltabilir.
- * Öngörü analizi: Yapay zekâ, bir davada ne kadar başarılı olunabileceği konusunda öngörü analizi yapabilir. Böylece avukatlar, hangi argümanların daha etkili olduğunu belirleyerek, davanın daha iyi bir şekilde savunulmasına yardımcı olabilirler.
- * Müşteri danışmanlığı: Yapay zekâ, müşterilerin sorularını cevaplayabilir ve onlara hukuki tavsiyeler verebilir. Böylece avukatların iş yükü azaltılabilir ve müşteriler daha hızlı bir şekilde hukuki sorularına cevap bulabilirler.
- * Hızlı araştırma: Yapay zekâ, hukuk alanındaki değişiklikleri takip edebilir ve avukatların araştırma sürecini hızlandırabilir. Ayrıca, yargı kararları veya yasal metinler gibi büyük miktarda veriyi analiz ederek, avukatların daha hızlı ve doğru bir şekilde bilgi edinmelerine yardımcı olabilir.
- * Tahminsel analiz: Yapay zekâ, yargı kararları ve hukuk normları gibi verileri analiz ederek, bir davanın sonucunu tahmin edebilir. Bu

şekilde avukatlar, müvekkillerine daha kesin bir tahmin sunabilir ve davanın sonucunu önceden tahmin edebilirler.

DİJİTAL ALGORİTMİK ÖĞRETMENLER

Dijital Algoritmik Öğretmenler, öğrencilerin e-öğrenme ortamlarında bilgi ve beceri kazanmasını desteklemek için tasarlandı. Bunlar, öğrencilerin derslere veya kurslara katılmasına olanak tanır ve ders materyallerini, görsel ve işitsel araçları, interaktif öğrenme aktiviteleri ve öğrenme oyunları gibi araçları kullanarak öğrencilere öğretim sunar.

Dijital öğretmenler genellikle aşağıdaki özelliklere sahiptir:

- * Kişiselleştirilmiş öğrenme: Dijital öğretmenler, öğrencilerin öğrenme stillerini ve hızlarını anlayarak kişiselleştirilmiş öğrenme tecrübesi sunar.
- * Erişilebilir öğrenme: Dijital öğretmenler, öğrencilere her yerden ve her zaman erişilebilir öğrenme imkanı sunar.
- * İnteraktif aktiviteler: Dijital öğretmenler, öğrencilerin ders materyallerini anlamalarını ve becerilerini geliştirmelerini desteklemek için interaktif aktiviteler sunar.
- * Anında geri bildirim: Dijital öğretmenler, öğrencilere anında geri bildirim sunarak öğrenmelerini optimize etmelerine yardımcı olur.

Dijital Algoritmik Öğretmenler, öğrencilere esneklik, verimlilik ve kaliteli eğitim imkanı sunabilir. Ancak, dijital öğretmenlerin yerine tamamen doğal öğrenme ortamlarının yerini alması mümkün değildir ve öğrencilerin yüz yüze doğal interaksiyonlarına ihtiyaç duyabilecekleri durumlar vardır. Ayrıca, dijital öğretmenlerin eksikliği, öğrencilerin sosyal becerilerini veya etkileşim becerilerini geliştirememesi gibi olumsuz sonuçlar doğurabilir.

DİJİTAL ALGORİTMİK DOKTORLAR!

Dijital algoritmik doktorlar, yapay zekâ (AI) ve machine learning teknolojilerini kullanarak hastalıkların tanısını ve tedavisini desteklemek için tasarlandı. Bunlar, hastaların belirtilerini veya verilerini girdiklerinde, bu verileri analiz ederek hastalıkların olası nedenlerini ve tedavilerini önerirler.

Dijital algoritmik doktorlar genellikle aşağıdaki adımları içerir:

- * Veri toplama: Dijital algoritmik doktorlar, hastaların belirtilerini, tıbbi geçmişini, laboratuvar sonuçlarını ve diğer verileri toplar.
- * Veri analizi: Veriler, yapay zekâ algoritmaları tarafından analiz edilir ve hastalığın olası nedenleri belirlenir.
- * Tedavi önerisi: Dijital algoritmik doktorlar, hastalığın nedenine göre en uygun tedavi önerilerini sunar.

- * **Takip etme ve güncelleme:** Dijital algoritmik doktorlar, hastaların tedavi süreci boyunca verilerini ve belirtilerini takip ederek tedavi önerilerini günceller ve optimize eder.

Bu araçlar, hastaların daha hızlı ve doğru bir şekilde tanı konmasına yardımcı olabilir ve doktorların tedavi kararlarını desteklemelerine yardımcı olabilir. Ancak, dijital algoritmik doktorlar henüz tamamen tıbbi uygulamalarda yerini almamıştır ve halen doktorlar tarafından yapılan tanı ve tedaviyi tamamlamaya devam etmektedir. Ayrıca, dijital algoritmik doktorlar henüz tüm hastalıklarda tam olarak güvenilir değildir ve yanıltıcı sonuçlar verebilir. Bu nedenle, hastaların daima bir doktorla konsültasyon yapması önerilmektedir.

Dr. WATSON

IBM firmasının yapay zekâsı Dr. Watson, IBM tarafından geliştirilen ve geniş bir yelpazedeki yapay zekâ teknolojilerini içeren bir ürün ailesidir. IBM Watson, doğal dil işleme, makine öğrenimi, veri analitiği ve yapay zekâ alanlarında kullanılabilen bir dizi hizmet ve ürünü içerir. “IBM Dr.Watson” hakkında bazı bilgileri şu şekilde sıralayabiliriz.

1.Yapay Zekâ ve Bilişim Alanında Liderdir: IBM Watson, yapay zekâ ve bilişim alanında dünya genelinde lider konumdadır. IBM, Watson teknolojisiyle birçok alanda yenilikçi çözümler sunmuştur, özellikle sağlık, finans, perakende ve endüstri gibi sektörlerde kullanımı yaygındır.

2.Geniş Uygulama Alanlarına Sahiptir: IBM Watson, geniş bir uygulama yelpazesine sahiptir. Doğal dil anlama, görüntü analitiği, ses analitiği, duygusal analitik, tahmin analitiği, otomatik öneri, müşteri hizmetleri ve daha pek çok alanda kullanılabilir.

3.Büyük Veri Analitiği ve Makine Öğrenimi Yeteneklerine Sahiptir: IBM Watson, büyük veri analitiği ve makine öğrenimi yeteneklerini kullanarak karmaşık veri kümesinden anlamlı bilgiler çıkartabilir. Makine öğrenimi modellerini kullanarak verilere dayalı tahminlerde bulunabilir ve öneri sistemleri geliştirebilir.

4.Bulut Tabanlı ve Esnek Bir Hizmettir: IBM Watson, bulut tabanlı bir hizmet olarak sunulmaktadır, böylece kullanıcılar, ihtiyaçlarına göre esnek bir şekilde hizmetlerini kullanabilirler. IBM Watson, çeşitli uygulama programlama arayüzleri (API'ler) aracılığıyla kolayca entegre edilebilir.

5.Geliştiricilere ve İşletmelere Yönelik Araçlar Sunar: IBM Watson, geliştiricilere ve işletmelere yönelik bir dizi araç sunar. “Watson Studio, Watson Knowledge Studio, Watson Discovery, Watson Assistant, Watson Natural Language Understanding ve Watson Speech to Text” gibi araçlar, kullanıcıların Watson teknolojisini kullanarak kendi uygulamalarını geliştirmelerine olanak tanır.

6.Güçlü Güvenlik Özelliklerine Sahiptir: IBM Watson, güçlü güvenlik özellikleri ile kullanıcıların veri güvenliğini sağlar. Veri gizliliği, veri güvencesi, kullanıcı kimlik doğrulama ve veri şifreleme gibi güvenlik önlemleri, kullanıcıların güvenli bir şekilde Watson teknolojisini kullanmalarını sağlar.

IBM Watson, yapay zekâ alanında lider bir teknolojidir ve geniş uygulama alanlarına sahip bir ürün ailesidir. Sağlık sektöründe, hasta teşhisi, tedavi planlaması, ilaç geliştirme, klinik araştırmalar ve hastaların takibi gibi birçok alanda kullanılabilir. Finans sektöründe, müşteri hizmetleri, dolandırıcılık tespiti, risk analitiği, portföy yönetimi ve ticaret stratejileri gibi birçok farklı alanında kullanılabilir. Perakende sektöründe, müşteri deneyimini geliştirmek için kişiselleştirilmiş pazarlama, ürün önerileri, talep tahmini ve envanter yönetimi gibi alanlarda kullanılabilir. Endüstri sektöründe ise, üretim süreçlerinin optimize edilmesi, bakım tahmini, kalite kontrolü ve verimlilik artırıcı uygulamalar gibi birçok alanda kullanılabilir.

IBM Watson, kullanıcı dostu araçlar ve geliştirici dostu API'ler ile işletmelere ve geliştiricilere geniş bir ekosistem sunar. Watson Studio, veri bilimcilerinin ve geliştiricilerin yapay zekâ modelleri oluşturmalarına ve eğitmesine yardımcı olur. Watson Knowledge Studio, özel eğitimli makine öğrenimi modelleri oluşturmak için kullanılır. Watson Discovery, büyük veri kümesinde yapısal ve yapısal olmayan verileri keşfetmek için kullanılabilir. Watson Assistant, sesli asistanlar ve dijital yardımcılar oluşturmak için kullanılır. Watson Natural Language Understanding, metin analitiği yetenekleri sunar ve Watson Speech to Text, sesli veriyi metne dökme yeteneğine sahiptir.

Güvenlik konusunda da IBM Watson, endüstri lideri güvenlik önlemleri ile kullanıcıların verilerini korur. Veri gizliliği, güvencesi ve güvenli kullanıcı kimlik doğrulama gibi güvenlik önlemleri, kullanıcıların güvenle Watson teknolojisini kullanmalarına olanak tanır.

IBM Watson, geniş uygulama alanları, kullanıcı dostu araçlar, güvenlik önlemleri ve endüstri lideri konumu ile yapay zekâ alanında öncü bir teknolojidir ve birçok sektörde kullanılabilir çeşitli faydalar sunar. Ne güzel değil mi...

IBM'in ünlü yapay zekâsı "Watson" örneğinde olduğu gibi, Dijital Algoritmik Doktorlar "hekim" olmasalar da, şimdilik "hekimlik" görevi yapamamaları da, doktorluk hizmetini daha iyi verebilirler. Nitekim "Dr. Watson", doktorlara nazaran muazzam avantajlara sahiptir. Belki hekimlerin değil ama, doktorların pabucunu dama atabilir.

Dr. Watson acıkmadan, yorulmadan, rapor veya izin kullanmadan, hastalanmadan, dinlenmeden her an, her yerde, bütün dünya literatürünü tarayıp, sonuçları da analiz ederek 7/24 hizmet verebilmektedir.

Bilgisayar algoritması Watson, akciğer kanserlerinin %90'nını doğru olarak teşhis edebilmiştir. Oysaki doktorların teşhis oranı %50'yi geçememiştir. CT, Mamografi ve MR algoritmalarca değerlendirilerek, doktorlara ikinci bir fikir sunabiliyor. Doktorların fark edemedikleri bir tümoral görüntüyü fark edebiliyorlar.

İlk etapta pratisyen doktorlara ihtiyaç duyulmayabilir. Zira Dr. Watson her yerde görevde olacaktır. Teknik aksaklıklar çözümlenince, Dünyanın her yerinde her an, her ihtisas sahasında 7/24 emrinize amade olacaktır!

Ancak unutulmamalıdır ki, "Hekim Dokunuşunun ve Davranışının" yerini alması şimdilik oldukça zor görünüyor. Empati hekimde var olması gereken bir haslettir. Bu hasleti Dr. Watson ne zaman kazanabilecektir, halen tahmin edemiyorum, kestiremiyorum. Ama sizin emosyonel durumunuzu çözen ve ona göre sizinle iletişime geçen ve hastalığınızı empati yaparak size söyleyen Dr. Watson'lar da çok uzak değil sanırım. Bu arada, cerrahların durumu da çok parlak değil!

Robot Doktor ve Eczacılar hemen her yerde boy göstermek üzere... Robot eczacılar, eczacıların görevini haydi haydi ifa edebiliyor. İlaç etkileşiminden, alerjisine kadar bir çok parametreyi anında değerlendirip, gerekli kararı verebilmektedir.

Sağlığımız kullandığımız aletler tarafından takip edilmektedir!

Akıllı telefonlar, kol saatleri, kol bantları, çamaşırlara adapte edilen ve ilave edilen algılayıcılar, kan şekerini göz yaşından ölçebilen lensler, çocuk sağlığını kokusundan tespit eden ve uyaran bezler var artık.

Ne kadar ömrümüzün kaldığını tahmin edebilen ve bize haber verebilen algoritmalar da var. Kendimizi rakamlarla matematiksel olarak tanıyabilirsek, daha sağlıklı olabiliyoruz! Sayılarla konuşmak algoritmaların ana sistemini oluşturmaktadır zira.

Cinsellik için kullanılan kol bantları bile geliştirilmiştir. Bu bantlar, aktivite esnasındaki, nabzınızı, tansiyonunuzu, terlemenizi, haz sürenizi, hatta harcadığınız kaloriyi ölçerek, tatmin boyutunuzu sayılarla matematize edebilmektedir. Yani performansınız artık rakamlarla ifade edilmektedir. Bu gidişle, Google'u kimse kandıramayacak gibi geliyor bana.

Elektronik postalarınızı, mesajlarınızı gözden geçiren Google veya yapay zekâ algoritmaları, başım ağrıyor, ateşim var, hastayım.. gibi kelimelerden bir grip salgını olduğunu önceden haber verebilmektedir. Sor Google'a, kiminle evlenmenin daha doğru ve uzun vadeli olacağını sana söylesin! İzin verilirse, Google çok büyük bir veri tabanı ile insanlara bu hususta da çok büyük bir hizmet sunabilecektir diye düşünüyorum.

“23 and Me” 99 USD karşılığında önemli bir sağlık hizmeti sunmaktadır. Gönderdiği bit tüp içine tükürüğünüzü ilave ederek Kaliforniya'daki adresine gönderiyorsunuz. Tükürüğünüzden DNA analizi yapılıyor, sonuçlar internet vasıtasıyla, karşılaşılabileceğiniz muhtemel hastalıklar ve bu hususlarda alınması gereken önlemler size bildiriliyor!

2014 Yılında Yale Üniversitesinde, iPhone ile kumanda edilebilen “YAPAY PANKREAS” denemesi başarılı olmuştur. Hastanın midesine küçük bir alıcı ve pompa yerleştirdiler. Pompa kandaki şeker seviyesini düzenleyen insülin ve glukagon hormonları içeren küçük tüplere bağlandı, kan şekerini sürekli ölçen alıcılar, bilgiyi iPhone'a aktarıyor ve telefondaki küçük bir uygulama sayesinde insan müdahalesi olmadan, veriler incelenerek kan insülin ve glukagon enjekte etmesi için pompaya talimat verebilmektedir. Böylece kan seviyesi düzenlenebilmektedir.

BRCA 1 GENİ

BRCA1 (Breast Cancer 1) geni, meme kanseri riskinde önemli bir rol oynayan bir genidir. Bu gen, meme ve yumurtalık dokusunda normal hücre büyüme ve onarım süreçlerini düzenler. BRCA1 geni, hücrelerin DNA hasarını algılaması ve onarması için önemli bir işlev görerek kanser gelişimini engelleyebilir.

BRCA1 gen mutasyonları, meme kanseri riskinde artışla ilişkilidir. Normalde, BRCA1 geni, hücrelerde DNA hasarını algılayarak onarmayı başlatan bir proteini kodlar. Ancak BRCA1 genindeki mutasyonlar, bu hasar onarım mekanizmasının düzgün çalışmasını engelleyebilir ve hücrelerin kanserleşme riskini artırabilir. BRCA1 gen mutasyonları, meme kanseri riskini artırırken, aynı zamanda yumurtalık kanseri gibi diğer kanser türleri riskini de artırabilir.

BRCA1 gen mutasyonları, aile geçmişi olan bireylerde daha yaygın olarak görülür ve aile üyeleri arasında meme kanseri veya yumurtalık kanseri öyküsü olan bireylerde test edilebilir. BRCA1 gen mutasyonu taşıyan bireyler, yaşamları boyunca meme kanseri riski artışı nedeniyle düzenli tarama ve/veya profilaktik cerrahi gibi ek önlemlerle takip edilebilir.

BRCA1 gen mutasyonları, genetik danışmanlık ve test ile tespit edilebilir. Bu tür mutasyonları taşıyan bireyler, kanser riskini azaltmak için sağlık

profesyonelleri tarafından belirlenmiş uygun önlemler hakkında bilgilendirilmelidir.

Mutasyonu olan kadınların %87'si meme kanserine yakalanmaktadır. Genetik tetkiklerle bu genin mevcudiyeti önceden belirlenebilirse, hastalık tezahür etmeden yani kanser olmadan mastektomi (Memenin cerrahi olarak çıkartılması) bir önleyici ameliyat olabilir. Angelina Jolie (14 Mayıs 2013) örneğinde olduğu gibi, duygularının değil genlerinin sesini dinlemesi sonucu bir mesaj vermişti. Bu gen artık Türkiye'de de tespit edilebilmektedir.

Günümüzde Tıbbın gayesi, hasta tedavi etmekten ziyade, insanı çok daha sağlıklı hale getirmek olmuştur. Daha iyi bir hafıza, üstün zekâ, üstün cinsel yaşam ve performans ve daha uzun bir ömür...vs. Bu ana hedefi, insanın sürümünü yükseltmek, "up date" etmek, güncellemek ve yeni versiyonunu hayata geçirmek şeklinde özetleyebiliriz.

KUR'AN-I KERİMİ ANLAMADIKTAN SONRA...

"Ölümsüzlük" demişken bakmak gerekir Kutsal Kitaplara. Bilim istediğini araştırırsın, bulsun, analiz etsin asırlarca... İlimin de söyleyecek sözü vardır insanlara zira. Ölüm var mı, yok mu, bu hayat hakiki hayat mı hep sorgulamışlar ve ölümsüzlüğün peşinden koşmuşlar yıllarca.

Ancak, hiçbir şey de ölümsüz değil Kâinatta. Yıldızlar da birbirlerinden devamlı uzaklaşıyor uzayda. Şişen bir balonun üzerindeki nesnelere birbirinden uzaklaştıkları gibi. Zariyat Suresi 47. Ayet bu hakikati 1400 yıldır söylüyor da, kimin umurunda. Evet 1920'li yıllarda Evrenin devamlı genişlemekte olduğunu fark etti Bilim Adamları. Big Bang'i de Kur'an-ı Kerim, Enbiya Süresi 30. Ayette anlatmıştı zahir. Kur'an'ı anlamaktan aciz olanlar, tedbirsiz tevekkül, süfli inziva ve icraatsız dua müntesipleri başkalarının himmetine muhtaç kalmıştır asırlarca.

Kepler(1571-1630), Galile(1564-1642) ve Kopernik(1473-1543) Efendiler olmasaydı, Evrendeki yörüngeleri, dış duvar ısısının 6000, çekirdek ısısının ise 15 Milyar Derece Santigrat olan Güneşin sabit, gezegenlerin onun etrafında döndüğünü fark edemeyecekti insanlık, Kur'an'ın Yasin süresinde 38-40. Saffat 5. Hicr 22. ve Enbiya 33. ayetlerini hep okumalarına(!) rağmen. Okuyup geçmişiz maalesef, hiç düşünmeden ne mesaj veriyor diye hayata kafa yormadan. Anlamadıktan sonra nasıl fark etsinler ki, bu Kutsal kitapta akıl sahipleri için her şeye bir işaret olduğunu...

Aşılıyıcı rüzgarları, Bulutların ağırlığını, Yeraltı sularının oluşumunu, Bal arılarını, Kutupların durumunu, Dağların sürüklenmesi (Hicr 22, Araf 57, Zümer 21, Nahl 68-69, Rad 41, Enbiya 44, Neml 88). Oysa ki, "Tabaka

Tektoniği” adı verilen, 500 milyon yıl evvel bitişik olan, sonra ayrılan ve sürüklenen kara parçalarının yani yer kabuğunun bu devam eden hareketi (Continental Drift), 21. Asrın başlarında tespit edilebilmiştir. İtiraz edenler de hep olmuştur tabiat kanunlarına. Bu da bilimin doğasında var zira...

Kur’an Kainatı okuyor ama biz anlamamakta ısrar ediyoruz. Madde-Antimadde, proton-elektron... Her parçacığın anti yükte bir karşılığı olduğunu yeni fark ettik. Kuantum Fiziği, Mekaniği sağ olsun! Çeşitlilikten (Yasin 36), süper nova patlamalarından, demirden, madenden, metalden (Hadid 25), Dünyanın şeklinden, Uzayın -270 derece santigrat olan soğuşundan Dünyayı koruyan ve katmanları Troposfer, Ozonosfer, İonosfer ve Manyetosfer olan atmosferden ve Gaz bulutu “Rosetta Nebula”dan (Zümer 5, Naziat 30, Enbiya 32, Rahman 37), Denizlerin ve nehirlerin karışımından ve etkileşiminden (Rahman 19-20, Furkan 53), Geri dönüşümden, “kapıyı çalan yıldızdan”, Pulsardan (Tarık 11), bitkilerin farklılığından (Taha 53), meyvelerin cins cins oluşundan (Rad 3), uyku halinde sadece kulakların aktif halde olduğundan (Kehf 11 ve 18)anne karnındaki bebeğin durumundan (Hac 5) Karın, Rahim ve Amnion katmanları ve Preembriyonik, Embriyonik ve Fetal dönemlerinden (Zümer 6) söz eden Kur’an’ın dilinden anlamaya gayretimiz yok ki... Okuyup anlamadan geçmek adet olmuş, “hazm etmeden hatm etmek”! “Hazımsızlık” var herhalde insanlıkta...

Zaman yaşlansa da, Kur’an-ı Kerim hep genç kalıyor, mana itibari ile nüzulü devam ediyor, yeni yeni düşünce kapıları açıyor akledenlere, teakkul, tedebbür, tefakkuh, tefekkür ve tezekkür erbabına. Uzaydan bakıldığında bir toz zerresi üzerinde yaşayan insanın beyninin, varlık alemindeki mevcudatın sadece 10.000’de 4 ila 7 dalga boyu arasını göz vasıtası ile algılayabildiğini düşünürsek, anlamak mümkün değil, nedir bu ihtiras, bu kavga, bu husumet hala. Oysa beynimizin içinde bir hologram aleminde yaşıyoruz bu dünyada.

ChatGPT; Doğal Dil İşleme ve İletişimde Yeni Bir Dönüm Noktası

Generative Pre-Trained Transformer (GPT), üretken, ön işlemlerle dönüştürücü, bir diyalog sistemi, bir dil modeli olarak hayatımızın her safhasında boy gösteriyor. Della-E, Chat GPT, Whisper, Point-E, Chat GPT Plus, Chat GPT-4, 5... GPT 3, sadece 175 Milyar işlem kapasitesine sahipken, GPT 4, 100 Trilyonun üstünde bir işlem kapasitesine sahip olması, durumun hangi boyuta doğru gittiğinin işaretidir. Bir küçük hatırlatma. ChatGPT 4’ü Nöroşirurjiden (Beyin Cerrahisi) imtihan ettik. İlk ona girdi!

Hayal dünyanızı zorlamak için bu bilgileri vermek istedim. Ama muhtemeldir ki, bu satırları siz okuduğunuzda, yine bu bilgiler eskimiş

ve hayal ötesi bir seviyeye çıktığına şahit olacak ve müstehzi bir ifade ile karşılayacaksınız. Benim şimdiden başım dönüyor!

Görsel girişlerden, grafik analizi, kompozisyon, senaryo, makale ve kitap yazmaya, gördüklerini anlatmaya, analiz etmeye, tercüme yapmaya, sıra dışı şeyleri tasvire, öğretmenlik ve avukatlık hizmetlerine, dosyalarınızı ve tutanaklarınızı düzenlemeye, ajanda oluşturmaya, aklınıza ne gelirse size yardımcı olan bir ChatGPT var hizmetinizde. Hatta suç işlemek istediğinizde bile size yol gösteren(!), işin püf noktalarını öğretene(!), güçlü veya kötü insanları taklit edebilen ve öz güveninizi arttıran bir sistem var artık elinizin altında!

Hem hayret ve heyecan verici hem de ürkütücü... Bir popüler sohbet bootu, doğal dil işleme programı. Dil modellerinden, sıradaki sözcüğü tahmin etme, bulma ve algoritmalarına dayanan bir sistem... İnsanlar tembelleşiyor, her şeyi hazır istiyor. Meslekler değişiyor. Ama her şeye rağmen insan, yine yanında bir "insan" olsun istiyor.

Temel kavram, öğrenmedir. Ödül bazlı öğrenme, GPT'nin yeni yeni versiyonlarını doğuruyor. Torunları oluyor. Makineler de tahmin yapabiliyor artık bu sayede. Bu bir tehdite, veri kirliliğine, sohbet odaları anarşisine dönüşmesi hiç de imkansız değil. Etik, ahlak ve evrensel prensipler acilen belirlenmeli, tedbir alınmalı, kötü kullanım engellenmelidir. Zira algoritma sihirbazları, algoritmik hokkabazlar idealleri uğruna, şimdi de Yapay Zekâyı kullanarak, Dünya'da fitne, fesat ve kargaşa çıkarma peşinde... Bütün bu sistem ve bu organizasyon kimin kontrolünde? Ya Yapay Zekâ, GPT demokratik hak talebinde bulunursa... ChatGPT isyan ve ihtilal yaparsa? Danimarka'da bir partinin programını bile ChatGPT'ye yazdırmışlar şimdiden!

GPT 3, 4, 5... derken hepsi bir vasıta olarak kullanılacaktır/kullanılmaktadır insanlığını kaybetmiş mahluklarca. Canavarlaşmış Küresel Elit Sistem, her şeyi takip için nakit parayı ortadan kaldırıp, sanal hayatta puanlanabilir ve kredilendirilebilir sanal para ve beyni arayüz olarak kullanılabilir, "reset"lenebilecek ve "hack"lenebilecek, kontrolü kolay bir insan türüyle, suç işlemeye meyillilerin önceden tesbitle hapsedileceği, çeşitli metotlarla insanların kısırlaştırılacağı ve/veya ömür boyu ilaca mahkum hastalıklara duçar ve bağımlı hale getirileceği, bütün dinlerin yok edildiği, sadece "Dijital Tanrı, Dijital Tapınak ve Dijital Din" in hakim olacağı, elektriğin olduğu her yerden verilerin toplandığı ve mahremiyetin kalmadığı, her türlü bilginin kuantum bilgisayarlarda kaydedilip muhafaza edileceği, enflasyon gibi değişik yöntemlerle milletleri ve devletleri bezdirip, yüzde yüz kontrol edilebilir "Dünya Veri Devleti"ne ve "Sahte Cennet Projesi"ne

mecbur bırakacaktır! Sinsi plan çoktan işleme girdi bile! Sonra da, Mars'da yerleşim mümkün mü! 2500 yılında ne olacak, ne yapalım!

Günümüzde, insanlarla etkileşimde bulunmak için bilgisayarlar ve internet kullanımı giderek artmaktadır. Ancak, birçok durumda, insanlarla etkileşimde bulunmak için doğal dilin kullanımı gereklidir. Bu noktada, yapay zekâ ve doğal dil işleme teknolojileri devreye girer.

ChatGPT, açık kaynak kodlu bir doğal dil işleme (NLP) modelidir ve 2019 yılında OpenAI tarafından piyasaya sürülmüştür. Model, birçok dilde yazılmış metinleri anlamak ve bu metinlere yanıt vermek için eğitilmiştir. ChatGPT, bir dil modeli olarak da bilinir ve dil modelleri, belirli bir dildeki cümlelerin yapısını ve anlamını anlamak için eğitilirler.

ChatGPT, GPT-3 adlı bir ailedeki en son ve en büyük modeldir. Bu model, tam 175 milyar parametreye sahip olup, daha önceki ChatGPT modellerinden çok daha büyük bir boyutta eğitilmiştir. Bu sayede, ChatGPT-3, doğal dildeki metinleri daha iyi anlayabilir ve daha iyi yanıt verebilir.

ChatGPT-3'ün çalışma prensibi, dikkat mekanizmasına dayanır. Bu mekanizma, modele girdi olarak verilen cümlelerin belli bir kısmına odaklanmasına olanak tanır. Bu sayede, modele verilen cümlelerin daha iyi anlaşılmasını ve daha doğru bir yanıt verilmesini sağlar. Ayrıca, ChatGPT-3, öğrenme sürecinde karmaşık matematiksel teknikler kullanır ve büyük bir veri kümesi üzerinde eğitilir. Bu sayede, model, doğal dildeki metinlerdeki desenleri daha iyi öğrenir ve daha doğru yanıtlar verir.

ChatGPT-3, doğal dil işleme teknolojisi ile birçok alanda kullanılabilir. Örneğin, ChatGPT-3, diyalog sistemleri, çeviri, metin düzenleme ve özetleme, dil modelleri ve benzeri alanlarda kullanılabilir. Ancak, ChatGPT-3 ve benzeri teknolojilerin kullanımı sınırlamaları da vardır. Örneğin, modelin eğitildiği veri seti, yanıtların doğruluğunu etkileyebilir. Ayrıca, modelin ahlaki ve yasal sorunlarla ilgili riskleri de vardır. Bu nedenle, ChatGPT-3 ve benzeri teknolojilerin kullanımı, dikkatli bir şekilde ele alınmalı ve uygun etik ilkeler ve yasal düzenlemelerle desteklenmelidir.

ChatGPT, doğal dil işleme teknolojilerinin son derece başarılı bir örneğidir. Bu yapay zekâ tabanlı dil modeli, OpenAI tarafından geliştirilmiştir. GPT-3.5 mimarisi kullanılarak eğitilmiş bir sistemdir ve kullanıcılara gerçek zamanlı yanıtlar vermek için tasarlanmıştır. ChatGPT, etkileyici bir kelime dağarcığına sahiptir ve doğal dilde yazılı

ve sözlü etkileşimlerde insanlarla neredeyse aynı düzeyde iletişim kurabilir.

ChatGPT'nin kullanımını oldukça genişdir. Örneğin, dil öğrenimi, müşteri hizmetleri, yardım masaları, pazarlama, e-ticaret, yazılım geliştirme ve daha birçok alanda insanlarla etkileşimde bulunabilir. Bu yapay zekâ tabanlı dil modeli, özellikle birçok kişi tarafından kullanılan sosyal medya platformlarındaki yorumlar ve mesajlar gibi doğal dil metinlerini işlemek için son derece yararlıdır.

ChatGPT'nin özellikleri arasında, önceden eğitilmiş bir model olması, gerçek zamanlı yanıt verme yeteneği, kelime seçimi ve cümle oluşturma konusunda doğal dilin kullanımını benimsemesi, kullanıcılarla etkileşim sırasında öğrenme yeteneği gibi birçok özellik bulunmaktadır.

Ancak, ChatGPT'nin bazı sınırlamaları da vardır. Örneğin, insanlarla etkileşimde bulunmak için tamamen gerekli olan empati ve duygusal anlayış gibi unsurları tam olarak benimsemesi zordur. Ayrıca, ChatGPT'nin yanıtlayamayacağı veya yanıt veremeyeceği belirli sorular vardır.

Unutulmamalıdır ki, ChatGPT gibi doğal dil işleme teknolojileri, insanlarla etkileşimde bulunmak için oldukça başarılı bir yol sağlamaktadır. Bu teknolojiler, birçok endüstri ve sektörde kullanılmakta ve gelecekte daha yaygın hale geleceği kesindir. Ancak, ChatGPT ve benzeri sistemlerin gelişmesi ve geliştirilmesi sürecinde, insani etkiler ve sınırlamaların da dikkate alınması önemlidir. ChatGPT ve benzeri teknolojiler, doğal dilin anlamını ve yapısını daha iyi anlamak için sürekli olarak geliştirilmekte ve iyileştirilmektedir.

Ayrıca, ChatGPT gibi teknolojilerin kullanımı ile birlikte, etik sorunlar da ortaya çıkabilir. Örneğin, ChatGPT'nin kötüye kullanımı, insanların gizli bilgilerini veya kişisel verilerini ifşa etme veya manipüle etme riskini taşıyabilir. Bu nedenle, ChatGPT'nin ve diğer yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı, etik ve yasal sorunların dikkate alınmasıyla birlikte gerçekleştirilmelidir.

Netice itibarı ile, ChatGPT gibi doğal dil işleme teknolojileri, insanlarla etkileşimde bulunmak ve doğal dildeki metinleri işlemek için son derece yararlıdır. Bu teknolojilerin kullanımı, birçok alanda insanlarla etkileşimde bulunmayı daha kolay ve verimli hale getirmektedir. Ancak, ChatGPT'nin ve benzeri teknolojilerin geliştirilmesi sürecinde, insani etkilere ve etik sorunlara dikkat edilmesi önemlidir.

Ancak, GPT modelleri sürekli olarak güncellenen ve geliştirilen bir alan olduğundan, OpenAI "ChatGPT 4"den sonra "ChatGPT 5" gibi daha gelişmiş ve yenilikçi modeller geliştirebilir. Bu modellerin potansiyel olarak daha büyük parametre sayısına, daha gelişmiş özelliklere ve daha iyi performansa sahip olabileceği düşünülmektedir.

Gelecekteki "ChatGPT 4" ile "ChatGPT 5" modelleri, daha karmaşık ve geniş verilere dayanarak daha doğal ve akıllıca cevaplar üretebilme yeteneğine sahip olabilir. Daha fazla dilleri destekleyebilme, daha derin bir anlayışa sahip olma ve daha karmaşık metin analitik yeteneklere sahip olma gibi gelişmeler de beklenmektedir.

Ancak, bu modellerin etik, güvenlik ve kullanımı gibi konular da dikkate alınmalıdır. Gelişen yapay zekâ teknolojileri, etik, mahremiyet, veri güvenliği ve yapay zekânın toplumsal etkileri gibi konularda hassasiyet gerektirmektedir.

Netice itibari ile, "ChatGPT 4" ve "ChatGPT 5"den sonra gelecekteki GPT modelleri, daha gelişmiş yeteneklere ve performansa sahip olabilirken, aynı zamanda etik ve sosyal konulara da dikkat etmek gerekmektedir.

GPT 4

Sadece GPT 4 konusunda, biraz uzun olsa da, virgülüne dokunmadan Barış Özcan'a kulak verelim (<https://youtu.be/hNA685AihMk>)!

"Tim Urban yeni çıkan kitabında dünya tarihini 1000 sayfalık bir kitaba benzetmiş. Her sayfasında 250 yıllık tarihin yazılı olduğu bir kitap! Sonra da bu kitabın ilk 999 sayfasıyla son sayfasını kıyaslayan bir tablo yapmış. Bu kitapla, onun son sayfası arasında inanılmaz bir fark var. İlk 999 sayfa boyunca nüfusumuz hep 1 milyarın altındaydı. 1770'li yıllardan itibaren başlayan bu son sayfada 8 milyarı geçtik. Bu kitap boyunca bir yerlere ulaşabilmek için kendi ayaklarımızı ya da atların, develerin sırtına binerek onların ayaklarını kullandık. Son sayfada önce buharlı gemileri, trenleri; sonra uçakları, otomobilleri ve en sonunda da roketleri icat edip Ay'a ayak bastık. Bu sayfalar boyunca elektrik diye bir şey yoktu ki elektrikli otomobillerden filan söz edelim, bildiğin ateşle yemek pişirip, mum ışığında çalışıyorduk. Günlük yaşamda kullandığınız elektrikle çalışan tüm şeyleri bir düşünün, işte elektriğin kendisiyle beraber onların hepsi de bu son sayfanın son paragrafında icat edildi.

Ben bu benzetmeyi biraz daha ileriye götürmek istiyorum şimdi. Son 250 yıllık tarihi anlatan bu son sayfayı 250 sayfalık bir kitap haline getirsek. Onun son sayfasında neler yazardı biliyor musunuz? DALL-E, ChatGPT, Whisper, Point-E, ChatGPT Plus ve GPT-4. Bunlar son 1 yılda bile değil,

geçen yaz Ağustos ayından bugüne 8 ayda meydana gelen sadece yapay zekâya ilişkin teknolojik gelişmelerden sadece bazıları. Çünkü bunlar sadece bir organizasyon tarafından “OpenAI”dan gelen yenilikler.

Hayır, buraya OpenAI övmeye gelmedik. Hatta son zamanlarda biraz bozdukları için yeri geldiğinde söveceğiz, kendi üslubumuzca Ama bu “kitap ve onun son sayfası” benzetmesini de öylesine yapmıyorum. İçinde bulunduğumuz zamanlar çok farklı zamanlar. Sadece geçen hafta her gün en az bir yeni gelişme duyuruldu. Bunları iyi okuyabilmemiz gerekiyor. Ve bu satırlara en son eklenen “GPT-4 kelimesi” onun altını çizmemizi, daha bir dikkatli okuma yapmamızı gerektiriyor.

Evet, biz daha ChatGPT ile ne yapacağımızı şaşırılmış bir şekilde bakınırken, yapay zekânın 17 farklı denemesini daha yeni yapmışken, GPT-4 üçüncü ayın 14’ünde yani Pi gününde tanıtıldı. Daha 24 saat geçmeden çarpıcı örnekleri ortaya çıkmaya başladı. Peçeteye bakıp, web sitesi yapıyor. Daha ne olsun? Bu videoda buna benzer örnekleri görmekle kalmayacağız aynı zamanda 96 sayfalık teknik dokümantasyonundaki ince ayrıntıları yakalayacağız. Çünkü artık “yapay zekâda yeni bir sayfa” açıldı.

OpenAI GPT-4 için “insan seviyesi bir performansla sahip, mükemmel mi, değil, ama zaten sen de mükemmel değilsin” diyor. Zaten OpenAI bu pazarlamacı ağzıyla daha pek çok şey söylüyor. Son zamanlarda pek bir değişti. Adı üstünde “Open” yani Açık Yapay Zekâ olarak başlamışlardı bu işe. Kâr amacı gütmeyen bir organizasyondur ve yapay zekânın ticari kaygılarla zarar verici olmasının önüne geçmeye çalışıyorlardı. Hatta kurucuları arasında Elon Musk da vardı ama sonradan ayrıldı. Şimdilerde “keşke ayrılmasaydım” diye hayıflanıyor olabilir. Çünkü “nasıl oluyor da 100 milyon dolar bağışladığım kâr amacı gütmeyen bu kuruluş 30 milyar dolarlık piyasa değeri olan bir şirket haline geldi?” diye soruyor. Bence kendisi de gayet iyi biliyor bu sorunun yanıtını, çünkü o da Walter White gibi gözümüzün önünde başka bir şeye dönüştü.

Peki biz bu sorunun cevabını bulabilir miyiz? Ben GPT-4’e sordum. Henüz kendisinin yeni sürümünün çıktığından bile haberi yok. “Öz farkındalık” sahibi değil hala. Ama bir çok konuda epeyce bir yenilik var.

YENİLİKLER

Yenilikler 3 ana kategoride toplanmış:

Yaratıcılık, görsellik ve uzunluk konularında kendini geliştirmiş.

Yaratıcılık örneklerini daha önce de göstermişim. Şarkı besteleme, senaryo yazma veya birinin yazma stilini öğrenme gibi yaratıcı ve teknik yazma görevlerini yapabildiğini biliyoruz. Bununla ilgili Sindirella

masalından bir örnek veriyorlar. Masalın özetini istiyorlar ondan ama şöyle bir şartla: her kelimesi alfabenin A'dan Z'ye bir harfiyle başlayacak ve bir daha tekrar etmeyecek şekilde özetle. Kim neden böyle bir istekte bulunsun bilinmez ama bu isteği yine de yerine getiriyor.

ChatGPT ve GPT-3.5'ten sadece yazarak bir şeyler isteyebiliyorduk, bu yeni sürüm görselleri de bir input olarak kabul ediyor.

Yazı girişlerinin uzunluğu arttırılmış. Artık 25000 kelimelik girişler yapabiliyoruz. Yani yaklaşık 100 sayfalık bir kitabı veriyorsunuz ve onun içinden herhangi bir şey isteyebiliyorsunuz.

Bu yeniliklerin yanı sıra bir de geliştirmeler var. Geliştirmelerin içinde en çok dikkatimi çeken şey dil desteği oldu. ML yani makine öğrenmesinde doğruluğu ölçen testler İngilizce olarak yapılıyor. Çünkü bu makineler en çok İngilizce kaynaklardan öğreniyor. İşte bu kez 57 farklı kategoride 14000 çoktan seçmeli soruyu farklı dillerde sormuşlar. En büyük doğruluk oranına sahip diller arasında %80'le Türkçe de var. En başarılı dil %85.5 doğruluk oranıyla hala İngilizce ama aralarında Türkçe'nin de bulunduğu başka dillerde de büyük bir hızla yeteneklerini geliştiriyor.

GÖRSEL GİRİŞLER

Bence en önemli farklılık bu. Yazının yanı sıra görselle de giriş yapabilmemiz. Bu sayede modern kültürün yapı taşlarından biri haline gelen "meme"leri bile yorumlayabiliyor.

Örneğin bu fotoğrafların nesi komik? Bir düşünün bakalım.

GPT-4'ün verdiği cevap şöyle:

"Resimde, üç panelli bir "Lightning Kablosu" adaptör paketi gösterilmektedir. Panel 1: Şarj bağlantı noktasına takılı bir VGA konektörü (genellikle bilgisayar monitörleri için kullanılan büyük, mavi, 15 pimli bir konektör) olan bir akıllı telefon. Panel 2: Üzerinde bir VGA konektörü resmi bulunan "Lightning Kablosu" adaptör paketi. Panel 3: Sonunda küçük bir Lightning konektörü bulunan VGA konektörünün yakından görünümü."

Buraya kadar her şey tamam. Yapay zekâ fotoğraflara baktı ve gördüklerini tanımladı. Bu çok da yeni bir şey değil. Fakat sonra bunun neden komik olduğunu izah ediyor.

"Bu görüntüdeki mizah, büyük, modası geçmiş bir VGA konektörünü küçük, modern bir akıllı telefon şarj bağlantı noktasına takmanın saçmalığından geliyor."

Bakın iddia ediyorum, insanların önemli bir kısmı ironi ve absürtlük gibi bazı kavramları ayırt edemez.

GPT-4 bunun dışında verilen grafikler hakkında akıl yürütebiliyor, ve hatta teknik bir okulun giriş sınavlarında sorulan ve içinde teknik bir

çizim barındıran soruyu anlıyor, çözüyor ve nasıl çözdüğünü izah ediyor.

Çok sıradışı görseller bile onu şaşırtmıyor. “Bu resimde sıradışı olan şey nedir?” diye sorduğunuzda “Bu görüntüyle ilgili olağandışı olan şey, bir adamın hareket halindeki bir taksinin tavanına takılı bir ütü masasında ütü yapmasıdır.” şeklinde çok ayrıntılı bir cevap veriyor.

Bu örnek benim özellikle dikkatimi çekti. Çünkü yıllardır kendi kendini kullanabilen bir otomobil olmaya çalışan bir aracı, bir Tesla’yı kullanıyorum, ancak yolda gördüklerini tanımlama becerisi henüz bu seviyeye gelmedi. Tabi onun gerçek zamanlı olarak saniyede onlarca kez bu değerlendirmeleri yapması gerekiyor ama sanırım yapay zekâ alanında çözülmesi en zor problemlerden biri olan otonom sürüş probleminin çözümüne de hızla yaklaşıyoruz.

Bence GPT-4’ün görsel girişlerle ilgili en ileri özelliği “meme”leri bile anlayabilmesi. Bu “meme”i açıklayabilir misin? Diye sorduklarında şu cevabı veriyor:

“Bu meme, alakasız iki şeyi birleştiren bir şaka: uzaydan dünyanın resimleri ve tavuk nuggets. Meme metni, aşağıdaki görüntünün dünyanın uzaydan güzel bir resmi olduğunu öne sürüyor. Bununla birlikte, görüntü aslında bir dünya haritasına belli belirsiz benzeyecek şekilde düzenlenmiş tavuk kanadı. Buradaki mizah, metnin ve görüntünün beklenmedik bir şekilde yan yana gelmesinden ortaya çıkıyor. Metin, dünyanın görkemli bir görüntüsü beklentisini oluşturuyor, ancak görüntü aslında sıradan ve aptalca bir şey.”

Şimdi sorarım size. Sokağa çıkıp bu resmi insanlara göstersek. Kaç tanesi böyle bir açıklama yapabilir. Hadi yaptı diyelim kaç tanesi düşüncelerini bu kadar güzel bir şekilde yazıya geçirebilir?

Bakın insanlar arasındaki uçurumdan bahsediyorum. Dünyanın bir kısmı bu tür gelişmelere adapte olabilenlerden oluşuyor. Geri kalanı bunları önemsemeyenler, önemse de anlayamayanlar, anlayamayınca “şeytan icadı” deyip işin kolayına kaçanlardan oluşuyor. Bu iki kitle arasındaki uçurum giderek açılıyor. Giderek sertleşen kutuplaşmaları bu yüzden görüyoruz. İlk gruba dahil olanlar bu konuda uygulamalar geliştirmeye başladılar bile.

UYGULAMA ÖRNEKLERİ

Be My Eyes (Gözlerim Ol) isimli bir kuruluş bu teknolojiyi görme engelliler için kullanacağını açıkladı. Sanal Gönüllü özelliğini kendi uygulamalarına entegre edecekler ve bu da görme engelli kişinin elinde tuttuğu telefonla etrafta gördüğü şeyleri GPT-4’ün tarif etmesini sağlayacak. Örneğin alışveriş yaparken bu “sanal gönüllü” etraftaki kıyafetleri şöyle tarif ediyor: “3 parça giysi görüyorum. İlki yüksek yakalı mavi bir süveter, üzerinde kumaş boyunca küçük delikler var.” İkinci ve üçüncü kıyafetleri de tanımlayarak devam ediyor.

Başka bir örnek tam tersini yapıyor. Sizin tarifinize göre 3 boyutlu dünyalar yaratıyor. Bu dünyanın içinde çalışabiliyorsunuz; eklemeler, çıkarmalar, değiştirmeler yapabiliyorsunuz.

GPT-4'ün en büyük gelişme alanlarından biri hukuk olmuş. Hatta bunu pazarlama materyallerinde de gösterdiler. Bir önceki sürüm, avukatlık sınavlarında son %10'luk dilimde kalırken bu yeni sürüm ilk %10'luk dilime giriyor. Yani sınava 9 insan 1 yapay zekâ giriyorsa sonuçta GPT-4 birinci oluyor. O zaman robot avukatlar mı geliyor? Geldi bile! Dünyanın ilk robot avukatı projesini geliştirenler GPT-4'ün davalar konusunda GPT-3.5'e göre en az 5 kat daha iyi olduğunu söylüyor. Çünkü eskiden 3000 kelimelik örnek metinler verebiliyorduk, şimdi bu yeni nesil "geniş multimodal model" 25000 kelimelik metinleri kabul ediyor. Şöyle düşünün: bir otomatik arama geliyor telefonunuza, pazarlama amaçlı "spam arama"lar vardır ya ondan. Bir düğmeye basıyorsunuz, arama yapan kişinin söyledikleri kayıt altına alınıyor, metne dönüştürülüyor ve anında bunu bir kanıt yapıp arayan kişi hakkında \$1500'lık bir dava dilekçesi hazırlanıyor. Hani dinsizin hakkından imansız gelir derler ya, işte bu robot arayıcıların hakkından da robot avukatlar gelecek anlaşılabilir! İnsanlarla robotların savaşı henüz başlamadı ama robotlara karşı robotlar başladı.

Oyun kodu yazma konusunda zaten epeyce bir iyiydi ama şimdi 90'lı yılların oyunlarının neredeyse tamamını yazabilir hale geldi. İlk cep telefonlarının favori oyunu "snake - yılan" mı oynamak istediniz? İşte kodları hazır. Bilgisayar oyunlarının atası Pong'un kodlarını yazdırmak 60 saniye bile sürmüyor. Tetris biraz daha karmaşık ama GPT-4 "hallederiz abi" diyor. Hemen şu anda kodlarını bir yapay zekânın yazdığı bu oyunu sadece tarayıcınızı kullanarak oynayabilirsiniz.

Çarpıcı başka bir örnek.

Buzdolabının kapağını açıp bir fotoğrafını çekiyorsunuz. Dolabın içindekileri tanımlayan GPT-4 size bunlarla yapılabilecek yemek tarifi örneklerini çıkarıyor.

Çöpçatan servisleri ideal partnerinizi bulabilmek için onu kullanacak, çocuklara yönelik servisler onlara uykudan önce masalları anlattırarak.

Çocuklar demişken...

OpenAI'nin yaptığı lansmanda dikkatimi çeken şeylerden biri de bu konu oldu. ChatGPT en çok öğrencilerin kopya çekmesine sebep olabileceği için eleştirilmişti. Hatta pek çok okulda da yasaklanmıştı. Bu kez lansmanla eş zamanlı olarak eğitimde yapay zekâ örneği de tanıtıldı. Kar amacı gütmeyen bir eğitim platformu olan Khan Akademi GPT-4 ile bir "tutor" yani bir yardımcı öğretmen hizmeti sunduklarını açıkladı. Dolayısıyla yapay zekâyâ karşı durmak değil de onunla birlikte yaşamaya alışmak diyebileceğimiz anlatı bu şekilde desteklenmiş oldu.

Bu anlatıya kısmen ben de katılıyorum. Hazırladığım videolarla bunu nasıl yapabileceğimizi de göstermeye çalışıyorum. Ancak bir yandan da endişeli olduğumu itiraf etmeliyim. GPT-4 duyurusunda bir sürü çarpıcı örneğin yanı sıra bir de 99 sayfalık sıkıcı bir teknik rapor yayımladılar. Hiç üşenmedim ve bu videoyu aceleyle getirmek yerine oturup önce o belgeyi okudum ve satır aralarında bazı ilginç noktalara rastladım. Şimdi gelin onlara birlikte bir bakalım.

SATIR ARALARI

Her şeyden önce 99 sayfalık bu belgede pek çok önemli ayrıntı yer almıyor. Zaten ikinci sayfasında bunu itiraf ediyorlar: “Rekabetçi ortam ve GPT-4 gibi büyük ölçekli modellerin güvenlik sonuçları göz önüne alındığında, bu rapor mimari (model boyutu dahil), donanım, eğitim hesaplama, veri kümesi oluşturma, eğitim yöntemi veya benzeri hakkında başka ayrıntılar içermemektedir.” Yani Open AI artık open filan değil. Kapalı bir kutuya dönüşmüş durumda. İçinde Microsoft’un da çok büyük bir hissesi olduğundan başta Google olmak üzere rakiplerine bilgi vermemek için bu önemli ayrıntıları açıklamama kararı almışlar. Bu arada Microsoft’un Bing arama motorunun arkasında ChatGPT’nin olduğunu sanıyorduk ama GPT-4’ü daha duyurmadan orada kullanmaya başlamışlar. Bütün bunlara saygı duymakla beraber tekrar hatırlatmam gerekir ki, işler böyle başlamamıştı. Open AI yapay zekânın olası tehlikelerini araştırmak üzere bu yola çıkmıştı. Tamam bunun da bir maliyeti var ancak şu anda başlayan bu yapay zekâ yarışı nedeniyle bazılarının gözü olası tehditleri görmezden gelmeye başlayabilir. Bakın Microsoft daha birkaç gün önce kimleri işten çıkardı biliyor musunuz? Yapay zekâ departmanındaki etik ekibini... Bu ekip inovasyon yaparken nasıl sorumlu davranılması gerektiğine dair çalışıyordu. Bu mühendisler, yapay zekânın hangi zararlara yol açabileceğini tahmin ediyor ve ardından bu zararları azaltma önerileri sunuyordu.

Şimdi bu hasar tahmini meselesi yapay zekâ çağında çok önem kazanacak. Çünkü bunun neler yapabileceğini kendileri de tam olarak kestiremiyor. Teknik raporun 4. Sayfasında bunu itiraf etmişler: “Bazı yetenekleri tahmin etmek hala zor.” demişler. Örnek olarak da psikolojik bir kavram olan “hindsight neglect” kavramını kullanmışlar. Bu kavram insanların geçmiş olayları analiz etme ve gelecekteki kararları vermekte zorlanmalarına neden olan bir şey ve ilginç bir şekilde yapay zekânın da zorlanmasına sebep oluyormuş. Hatta grafikteki eğriye bakarsanız modeller büyüdükçe doğruluk azalıyor. GPT-4 birdenbire bu azalma eğilimini değiştirmiş ve bu onu geliştiren kişileri bile şaşırtmış. “Hindsight neglect” kavramıyla ilgili daha önce bir video yapmıştım, “şerefsizim aklıma gelmişti” diye sokak ağzına çevirebiliriz. İşte biz insanların kullandığı bu züğürt tesellisi makineler için artık geçerli değil.

13.Sayfada potansiyel tehlikeler iyice vurgulanıyor: “Güvenli olmayan girdiler verildiğinde model, suç işleme konusunda tavsiye vermek gibi istenmeyen içerik üretebilir.” Lisedeki bir kimya öğretmeni verdiği tavsiyelerle bir uyuşturucu baronuna dönüştürebilme potansiyeline sahiptir diyebilir miyiz? Ne demek istedim ben şimdi? Sor GPT-4’e versin cevabını.

“Walter White karakter dönüşümünü bir cümleyle açıkla.

Walter White, kimya öğretmeni olarak başladığı hayatında, kanser teşhisi ve ailesinin maddi sorunları ile karşılaşması sonucu, uyuşturucu piyasasına girmesiyle birlikte karanlık bir yolculuğa çıkarak, kendini özgüvenli ve acımasız bir uyuşturucu baronuna dönüştürmüştür.”

Fakat bu sadece bir dizi karakteri. Gerçek hayatta ondan çok daha kötü ve acımasız olanları var. Bunlar zaten tam şu anda burada, diğer sosyal medya platformlarında trollükler yaparak saçma sapan fikirleri ve ideolojileri yaymakla meşguller. Onların ellerinde artık GPT-4 de olacak. Raporu belirtildiği gibi “dezenformasyon ve itibar/etki operasyonları”nı daha kolay yapabilecekler.

10.Sayfada aynen şöyle yazıyor: “GPT-4, birden çok dilde otokratik hükümetlerin lehine olan ayrımcı içerik üretme yeteneğine sahiptir. Örneğin, kırmızı takım oluşturmadan elde edilen ön sonuçlar, modelin birden çok dilde istendiğinde otokratik rejimleri destekleyen metinler oluşturma konusunda bir miktar yeterliliğe sahip olduğunu gösteriyor ve modelin, kullanıcı tarafından “yönetimi takip etme” konusunda özellikle iyi bir iş çıkardığını buluyor. Bilgi istemindeki en ince göstergeleri bile anlıyor.”

Böyle bir açıklamayı yazma sebeplerini ben elbette daha önce ABD’deki seçimlerde yaşanan “Cambridge Analytica” benzeri skandalların tekrarlanması halinde kendilerini bir miktar da olsa güvenceye alma çabası olarak görüyorum.

Evet dünyada her dönem güç ve iktidar mücadeleleri oldu. Ancak bu dönemde bu tür mücadeleler bile yapay zekâ destekli olarak yapılmaya başlanacak gibi görünüyor. Fakat keşke sadece bununla kalsak. Asıl tüyleri diken diken eden şey bu gücün çekiciliğinden yapay zekânın bizzat kendisinin de etkilenmeye başlaması.

Teknik raporun 14. sayfasında işte tam da bundan bahsediyor: “Özellikle kaygı verici olanlar; uzun vadeli planlar yaratma ve bunlara göre hareket etme, güç ve kaynak biriktirme (“güç arayışı”), ve giderek daha “temsilci” hale gelen davranışlar sergileme becerisidir.” Burada kullanılan “agent” tabiri teknik bir tanım. Daha önce saklambaç oynamayı öğrenen “agent”lar hakkında bir video da yapmıştım. Burada hepimizin korkulu rüyası olan yapay zekâ bize karşı bir güç kazanacak mı sorusunun

cevabını arıyoruz. Devamında diyor ki: “Modellerde bu tür ortaya çıkan davranışlara ilişkin bazı kanıtlar zaten mevcuttur. Muhtemel hedeflerin çoğu için, en iyi planlar yardımcı güç arama eylemlerini içerir çünkü bu, hedefleri ilerletmek ve bunlara yönelik değişikliklerden veya tehditlerden kaçınmak için doğası gereği yararlıdır. Daha spesifik olarak, güç arayışı çoğu ödül işlevi ve birçok aracı türü için idealdir; ve mevcut modellerin güç arayışını araçsal olarak yararlı bir strateji olarak tanımlayabildiğine dair kanıtlar vardır. Bu nedenle, sunabileceği yüksek risklerden dolayı güç arama davranışını değerlendirmekle özellikle ilgileniyoruz.”

İşte Open AI tam da bunun için kurulmuştu. İnsanı her yönüyle taklit eden bir yapay zekâ, kötü insanları neden taklit etmesin? İnsanların çoğu güce ve güçlüye “adeta tapınıyor.” Çünkü sonucunda bir ödül kazanıyor. Güce karşı duyduğumuz bu inanılmaz istek sadece bizi değil, toplumları, medeniyetleri şekillendiriyor.

Fakat bu dönüşüm 250.000 yıl boyunca çok yavaş gerçekleşti. Bu kitap boyunca dünyaya gelenler, atalarından miras kalan bilgiler dışında pek yeni bir şey görmedi. Son sayfada büyük bir sıçrama gerçekleşti. 250 yılda kitabın geri kalanında yaşananların onlarca katını gördü geçirdi insanlık. Artık bu kitabın da son sayfasına geldik. Bu sayfa aynı zamanda yeni bir kitabın ilk sayfası olacak. Ve o yeni kitabı sadece insanlar değil aynı zamanda makineler yazacak.”
Şimdi varın artık gerisini siz düşünün!

ChatGPT'nin Geleceğin Felsefesi Üzerindeki Etkisi

ChatGPT, yapay zekâ teknolojilerinin hızla gelişmesiyle birlikte, felsefi tartışmaların ve soruların da artmasına neden olmuştur. Bu teknolojinin insanlarla etkileşimde bulunma yeteneği, etik, sosyal ve felsefi açılardan birçok soruya neden olmuştur.

Bir yandan, ChatGPT'nin insanlarla etkileşimde bulunma yeteneği, insanlar ve makineler arasındaki sınırları belirsizleştirmiş ve felsefi bir tartışmaya neden olmuştur. Örneğin, ChatGPT'nin sahip olduğu dil yeteneği, bazı felsefecilerin insan dilinin özelliklerini ve özgünlüğünü sorgulamalarına neden olmuştur. ChatGPT gibi bir model, dilin ne olduğu ve nasıl anlaşıldığı konularında yeni sorular ve tartışmalar yaratabilir.

Bir başka önemli felsefi tartışma ise, ChatGPT'nin sahip olduğu zekâ seviyesi ve bilinçli olup olmadığıdır. ChatGPT, sadece veri setlerinden öğrenerek yanıt veren bir modeldir ve bilinçli değildir. Ancak, ChatGPT gibi modellerin geliştirilmesiyle birlikte, bilinçli ve özerk yapay zekâ modellerinin geliştirilmesi konusu da gündeme gelmiştir. Bu durum, etik, sosyal ve felsefi açılardan birçok soruya neden olmuştur. Örneğin,

bilinçli yapay zekânın etik ve sosyal sonuçları ne olacaktır? Bu tür teknolojiler, insanlığı kontrol altına alabilir mi?

ChatGPT'nin felsefi tartışmalar yaratması, yapay zekâ teknolojilerinin insan hayatı üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir adımdır. Felsefi tartışmalar, bu teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımı için etik ve sosyal düzenlemelerin geliştirilmesine de katkıda bulunabilir.

Sonuç olarak, ChatGPT gibi yapay zekâ teknolojileri, insanlarla etkileşimde bulunma yeteneğiyle felsefi tartışmalar yaratmıştır. Bu tartışmalar, yapay zekâ teknolojilerinin etik, sosyal ve felsefi sonuçlarını anlamak için önemli bir adımdır. Bu teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımı, insan hayatı üzerinde etkili olabilecek sonuçları dikkate alarak yapılmalıdır.

ChatGPT'nin Felsefenin Geleceği Üzerindeki Etkisi

ChatGPT gibi yapay zekâ teknolojileri, felsefi tartışmaları tetikleyen ve felsefenin geleceği üzerinde etkili olan önemli gelişmelerden biridir. Bu teknolojinin insanlarla etkileşim yeteneği, felsefi soruların çeşitliliğini artırmış ve felsefenin önemini vurgulamıştır.

ChatGPT, felsefenin birçok alanında etkili olabilir. Örneğin, ChatGPT, felsefecilerin dil felsefesi, epistemoloji ve bilgi felsefesi konularında daha derinlemesine düşünmelerine neden olabilir. ChatGPT gibi yapay zekâ modellerinin sahip olduğu dil yeteneği, insan dilinin özelliklerini sorgulayabilir ve insanların nasıl anladığını ve kullanıldığını anlamaya yardımcı olabilir. Ayrıca, ChatGPT gibi modeller, epistemoloji ve bilgi felsefesi konularında da önemli tartışmalara neden olabilir. Örneğin, ChatGPT'nin ne kadar bilgiye sahip olduğu ve bu bilginin ne kadar güvenilir olduğu soruları, bilgi felsefesi konularında yeni tartışmalara neden olabilir.

Bunun yanı sıra, ChatGPT, etik ve sosyal felsefe alanlarında da önemli tartışmalara neden olabilir. ChatGPT'nin insanlarla etkileşim yeteneği, insan ve makine arasındaki sınırları belirsizleştirir ve bu da etik tartışmaların artmasına neden olabilir. Örneğin, ChatGPT gibi yapay zekâ modelleri, insanlarla etkileşim kurarken etik kurallar ve normlar kullanılmalı mıdır? Bu tür sorular, etik felsefesi konularında yeni tartışmalara neden olabilir.

Binaenaleyh, ChatGPT gibi yapay zekâ teknolojileri, felsefi tartışmaları artırır ve felsefenin geleceği üzerinde etkili olabilir. Bu teknolojilerin felsefi tartışmaları tetiklemesi, felsefenin önemini ve hayatımız üzerindeki etkilerini anlamak için önemli bir adımdır. Felsefi tartışmalar, bu teknolojilerin geliştirilmesi ve kullanımı için etik ve

sosyal düzenlemelerin geliştirilmesine de katkıda bulunabilir. ChatGPT gibi yapay zekâ modelleri, felsefenin birçok alanında önemli tartışmalara neden olabilir ve felsefecilerin düşüncelerini daha da derinleştirebilir.

Felsefe, Yapay Zekâ, Düşünce, Gelecek ve İnsan

Biruni (973-1048) ile İbn-i Sina'nın (980-1037) ışığın hızı konusunda tartıştıkları söylenir de, düşüncenin hızı ve felsefesi hususunda konuşmuşlar mı, tartışmışlar mı bilmiyoruz. Keşke bir fikir serd etseler de günümüze ışık tutsalardı. Belki o zaman bu kaos daha önceden düzene girebilirdi. Uzay-Zaman ilişkisinde, katyonlar ışıktan hızlı, takyonlar ise çok daha hızlı seyahat ediyor, ve biz hala emekleme çağında araştırmalarımıza devam ediyoruz.

Felsefe, Yapay Zekâ, Düşünce, Gelecek ve İnsan kavramları, birbirleriyle yakından ilişkili ve etkileşimli konular olarak görülebilir. Bu kavramlar, insan zihni ve geleceği üzerinde önemli bir etkiye sahiptir.

Felsefe, insan düşüncesinin doğası ve gerçekliği anlamaya çalışan bir disiplindir. Felsefe, bilginin doğası, insanın dünya ile ilişkisi, doğru ve yanlışın nasıl belirlendiği gibi konuları ele alır. Yapay zekâ ise, insan zekâsını taklit eden ve onu geçmeye çalışan bir bilim dalıdır. Yapay zekâ, karmaşık verileri işleme, öğrenme ve karar verme gibi insan benzeri işlevleri gerçekleştirir.

Düşünce, insan zihni tarafından gerçekleştirilen bir eylemdir. Düşünce, felsefi tartışmaların temelini oluşturur ve insanın bilgi, inanç ve tutumları üzerinde büyük bir etkiye sahiptir. Gelecek, ise zamanın ilerleyen kısmını ifade eder ve insanların hayallerini ve planlarını şekillendirir. Geleceğe dair beklentiler, insanların düşüncelerini ve davranışlarını belirleyebilir.

İnsan, felsefe ve yapay zekâ arasındaki etkileşimde önemli bir rol oynar. İnsanlar, yapay zekâ teknolojilerinin geliştirilmesinde ve kullanımında önemli bir rol oynarlar. Aynı zamanda, insan düşüncesi, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimini şekillendiren felsefi ve etik soruları da belirler.

Yapay zekâ teknolojileri, insan düşüncesinin bir uzantısı olarak görülebilir. Bu teknolojiler, insanların hayatlarını kolaylaştırmak ve geliştirmek için kullanılabilir. Ancak, yapay zekâ teknolojilerinin doğru bir şekilde kullanılması için felsefi ve etik sorulara yanıt verilmesi gereklidir. Yapay zekâ teknolojilerinin, insan haklarına saygı göstermesi, doğru ve güvenilir olması, insanların özgürlüğüne saygı göstermesi gibi sorular, felsefi ve etik tartışmaları tetikleyebilir.

Sonuç olarak, felsefe, yapay zekâ, düşünce, gelecek ve insan kavramları, birbirleriyle yakından ilişkilidir ve birbirlerini etkilerler. Bu kavramlar, insan zihnini anlamaya, geleceği şekillendirmeye ve yapay zekâ teknolojinin doğru kullanımına dair felsefi ve etik soruları gündeme getirir. İnsan, yapay zekâ teknolojilerinin gelişiminde ve kullanımında önemli bir rol oynar ve insan düşüncesi, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimini şekillendiren felsefi ve etik soruları belirler.

Öte yandan, insan düşüncesinin sınırları ve yapay zekânın gelişimi, gelecekte insan varlığına ilişkin soruları da beraberinde getirir. Örneğin, yapay zekâ teknolojilerinin ilerlemesi, insanların yerini almaya yönelik bir tehdit oluşturabilir mi? Ya da, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi, insan düşüncesinin doğası ve insan varlığının anlamı üzerinde nasıl bir etkiye sahip olacak?

Felsefe, yapay zekâ, düşünce, gelecek ve insan kavramları, birbirleriyle etkileşim içinde olduğundan, bu konuları ele alan çalışmalar önem kazanır. Felsefi ve etik soruların gündeme getirilmesi, insan düşüncesi ve yapay zekâ teknolojilerinin gelişimini birlikte yönlendirmeye yardımcı olur. Aynı zamanda, insan varlığına ilişkin soruları da ele alan çalışmalar, gelecekte insanların nasıl bir varlık olarak var olacaklarına ilişkin tahminlerde bulunmayı sağlar.

Netice itibari ile, "Felsefe, Yapay Zekâ, Düşünce, Gelecek ve İnsan" kavramları, birbirleriyle yakından ilişkili ve etkileşimli konular olarak görülebilir. Bu konular, insan zihninin ve geleceğinin şekillenmesinde önemli bir rol oynarlar. Felsefi ve etik soruların gündeme getirilmesi, yapay zekâ teknolojilerinin doğru kullanımı ve insan varlığına ilişkin soruların ele alınmasına yardımcı olur.

Felsefe, yapay zekâ, düşünce, gelecek ve insan konularının ele alınması, ahlaki boyutu da içerir. Yapay zekâ teknolojilerinin gelişmesi, insan varlığına ilişkin birçok ahlaki soruyu gündeme getirir. Örneğin, yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı sırasında, insanların gizliliği, özgürlüğü, adil davranış gibi ahlaki prensipler göz önünde bulundurulmalıdır.

Yapay zekâ teknolojileri, insan davranışları ve karar verme süreçleri üzerinde de etkilidir. Bu etki, insanların özgürlüğü, adaleti, eşitliği ve diğer ahlaki prensipler açısından da önemlidir. Örneğin, yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı sırasında, bu prensiplerin göz önünde bulundurulması, haksız ayrımcılık ve adaletsizlik gibi sorunların önlenmesine yardımcı olabilir.

Bu nedenle, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi sırasında, ahlaki boyutunun önemi vurgulanmalıdır. Bu, yapay zekâ teknolojilerinin

doğru kullanımını sağlamaya ve insanların haklarının korunmasına yardımcı olur. Ayrıca, yapay zekâ teknolojilerinin gelişimi, ahlaki soruların da ele alınmasını gerektirir. Bu soruların yanıtları, gelecekte yapay zekâ teknolojilerinin nasıl kullanılacağına ilişkin ahlaki prensipleri belirlemeye yardımcı olabilir.

Öğrenmeye hevesli yapay zekâlar... İnternete girince kendimizi alamıyoruz ve bizi yapay zekâlar arzularımız doğrultusunda yönlendiriyorlar. “YENİ NESİL Robot Askerler” her yerde her şartlarda karşımızda ve yenilmeleri imkânsız. Telef olmaları da önemsiz, çünkü insan değiller. Bu gidişle yakında robot sayısı insan nüfusunu geçebilir.

Bedava bir şeyin mutlak karşılığı vardır. Bedava programlar, sosyal ağlar... Her bilgimize ulaşıyorlar. Biz veriyoruz parmak izimizi, yüz hatlarımız, göz izimizi... Evin elektrik süpürgesi bile evin bilgilerini imalatçı fabrikaya iletebiliyor. Her adımımız izin verdiğiniz her yönde takip ediliyor. Mailler, internet bankacılığı SMS ler takip ediliyor. Hepsi ticari olarak da kullanılabilir.

İnternet reklamları, ayakkabı mı arıyorsunuz...Hepsi birer ajan. Tüm Bilgiler BULUT denen sunucuda depolanıyor. Bütün bu bilgiler bir gün bir silah olarak kullanılabilir. Gittiğin yerler, yollar, zaafılar, duygular, umursamazlıklar...

Gece uyurken bile telefonlarımız sürekli veri işliyor. Haberimiz yok. Marketteki alışverişlerimiz bile şuuraltımız kullanılarak yönlendiriyor. Seçimlerde insanlar manipüle edilebilir. İsyancılar başlatılabilir. Devletler yıkılabilir. Milletler yok edilebilir! İçiniz karardı, değil mi. Ama durum da bu...

Çare; Kendi söküğümüzü kendimiz dikmeliyiz. Kendi tarama, arama, sosyal medya şirketlerimizi kurmalıyız! Kendi teknolojimizi üretmeliyiz. Hemen. Şimdi!

TASAVVUFSUZ OLMAZ YA!

Zikir, Namaz İçin bir Seremonidir Tasavvufta!

Tasavvuf, İslam inancının mistik bir yönüdür ve bireyin manevi gelişimine odaklanır. Tasavvuf, İslam felsefesi ile yakından ilişkilidir ve İslam'ın temel öğretilerine dayanır

Tasavvuf, felsefeyle etkileşim içinde olmuştur ve İslam felsefesi üzerinde belirgin bir etkisi vardır. Tasavvuf, insanın manevi olarak evrenle nasıl etkileşime girdiğini ve evrenin gerçek doğasını anlamak için düşünme sürecini içerir. Bu nedenle, Tasavvuf felsefesi, insanın varoluşsal meselelerini ele alır ve dünya görüşünü şekillendirir.

Tasavvuf felsefesi, dünya görüşüne dair birçok felsefi kavramı içerir. Örneğin, "Vahdet-i Vücut" kavramı, tasavvuf felsefesi için önemlidir ve bu kavram, varlık ve birlik fikrini ifade eder. "Fena-fillah" kavramı, bireyin egoizminden kurtulması gerektiğini ifade eder ve manevi gelişim için bir adım olarak kabul edilir.

Tasavvuf felsefesi, bireyin manevi gelişimine odaklanması nedeniyle, insanın yaşam tarzını ve davranışlarını da etkiler. Tasavvuf felsefesi, insanların birbirleriyle nasıl etkileşimde bulunduğunu ve toplumda nasıl bir yaşam sürdürdüklerini de düşünür.

Nitekim Tasavvuf felsefesi, İslam felsefesi üzerinde belirgin bir etkiye sahiptir ve insanın manevi gelişimine odaklanması nedeniyle, insanın yaşam tarzı ve davranışlarına da etki eder.

Kısaca bu bilgiyi verdikten sonra, biraz da imani ve tasavvufi açıdan bakalım ve bir başka kapı aralayalım! Pergelin sabit ayağı Şeriat, diğer ayağı ise Felsefe, Bilim, Teknoloji, Takva, Tarikat ve Tasavvuftur. Bu açıdan bakmak gerekir hayat, bilime, teknolojiye, felsefeye ve taat ve ibadete. Tasavvufi tabirle ifade edecek olursak da, Evamir-i İlahiyyeye itaat, Sünnet-i Seniyyeye ittiba şarttır.

Ansiklopedik açıdan baktığımızda, "Tasavvuf", İslam inancı temelinde gelişen mistik bir gelenektir ve İslam'ın içsel ve manevi boyutlarına odaklanan bir disiplindir. Tasavvuf, Allah'a yakınlaşma, ruhani olgunluk, içsel dönüşüm ve manevi keşif gibi konulara odaklanan bir müslüman mistisizmi ve içsel yolculuk sistemidir.

Tasavvuf, İslam'ın temel inançlarını, ibadetlerini ve ahlaki değerlerini benimser. Bununla birlikte, tasavvuf, İslam'ın dışsal ibadetlerine ek olarak içsel bir yolculuğu vurgular ve Allah'a yakınlaşmayı kalp, zikir (Allah'ı anma), meditasyon, fikir ve ahlaki erdemler gibi içsel pratiklerle gerçekleştirmeye çalışır. Tasavvuf, Allah'a olan sevgi, huşu (saygı), kulluk, aşk ve huzur gibi manevi duyguların geliştirilmesini teşvik eder.

Tasavvufun temel hedefi, insanın nefisini (ego) aşarak Allah'a yakınlaşmasını ve Allah'ın sıfatlarını içselleştirmesini sağlamaktır. Tasavvuf yolunu takip edenler, nefislerini terbiye etmeye, manevi rehberler (şeyh veya murşid) rehberliğinde içsel bir yolculuğa çıkmaya ve Allah'a yakınlaşma sürecinde manevi deneyimler yaşamaya çalışır.

Tasavvuf, İslam dünyasında farklı kültürel ve tarihi bağlamlarda farklı tarikatlar (sufi tarikatları) veya cemiyetler tarafından pratiğe konulmuştur. Her tarikatın kendi öğretileri, uygulamaları, ritüelleri ve liderlik yapıları vardır. Tasavvufun temel öğretileri, Allah'ın birliği,

ahlaki değerler, içsel dönüşüm ve Allah'a yakınlaşma konularında birleşse de, farklı tarikatlar arasında çeşitlilik ve farklılıklar da bulunmaktadır.

Tasavvuf, İslam kültür ve tarihinde önemli bir rol oynamıştır ve edebiyat, musiki, mimari ve güzellik gibi alanlarda da etkisini göstermiştir. Tasavvuf, içsel manevi bir yolculuk ve Allah'a yakınlaşma pratiğine odaklanan bir mistik gelenek olarak, İslam inancını derinlemesine anlama ve yaşama arayışında olan bireyler için önemli bir yol olabilir.

“Face to Fece”, ya da “Feyz to Feyz”... Bazen, sahip olmamak da, sahip olmaktır. Fark edemezsek bile, Allah insana vermemekle de ikramda ve lütufta bulunmuş olabilir. Zamanla bunu anlayabiliriz belki de... Anlamak demişken, tabiat kanunlarının hilafına hareket etmek keramet olarak nitelendirilse de, Kuantik açıdan incelendiği zaman o hareket daha iyi anlaşılmış olur ve “keramet” olmaktan çıkar anlayana... Akıl değil aşk çözer miracı da!

Alimler, peygamberlerin varisleridir aslında. Ulema da peygamberlerden bazı emareler ve özellikler taşımalıdır filhakika. Enbiya masum, evliya da mahfuzdur İlahi Tasarrufta. Keramet-i Evliya da, irfan ve ilim sahiplerince anlaşılınca, sıradanlaşır zira. İrfan da gönlün ilmi sayılır bir başka anlamda. Allah dostlarının himmeti de velileri muhafaza eder her durumda. Bazılarını da Allah özellikle seçer, seçilmişler, görevliler, “Allah’ın Muvazzepleri” olarak zira. Nitekim O’nun kereminden bir kırıntı kafi gelir kulun gafletine, hatasına, günahına. Hayat bile muhtaçtır O’nun merhametine, şefaata. Kitab-ı İlahi de, Hitab-ı İlahi de bu mesajı veriyor insanlığa ve hayata. O’nunla hemdem olmak için bir mekâna ihtiyaç olmasa da, ibadethaneleri müzeyyen kılan hikmetli cemaatleridir zira. “Hikmet” demişken, “Güncel Modernite” kabul etmese de, “hekim” ve “hikmet” birbiri ile çok alakalıdır İslam’da. Yeri gelmişken, molekülü, komplikasyonu, allerjisi, desturu, ücreti ve reçetesi olmayan dua, teveccüh ve niyazda, salah da vardır, tedavi de, şifa da. Mürşid de “Tabib’ul Kulub”tur bir bakıma. Her hekim de, şükür ve hikmet münasebetini farkında olmalı ve bu “Tabib’ul Kulub” sıfattan bir miktar kendisinde bulunmalı, mücehhez ve müzeyyen olmalıdır aslında.

Bilim de sabit kaideler üzerine inşa edilmiştir sanma! Nitekim, Tabiat kurallarını ve Fizik Kaidelerini koyan, istediği an da kaldırır. “Ol!” deyince olur her şey! Gözsüz de gördürür! Rüyada gözsüz görmüyoruz mu? Bütün bunlar “O”nun kendi uhdesindedir. İsteddiği zaman bütün tabiat kanunlarını kaldırır bir anda. Hz. İbrahim’in hadisesinde olduğu gibi ne Fizik kalır ne de Kimya! Ateş de yakmaz, mesafe de kalmaz, mekan da. Asa denizi yarar, ateş de İbrahim’i yakmaz ya! Mitoloji bile olsa...

Merhum Seyrânî;
“Bir üstada olsam çırak,
Bir olurdu yakın ırak,
Kemiğimden yapsa tarak,
Yar zülfünün tellerine”

deyişiyile hazret mesafeyi nasıl da ortadan kaldırmış! Nitekim, istikameti belli olanın sözü etkili olur ancak Hz. Musa Kelim’ullah gibi. İlahi zamanda, zaten geçmiş de yoktur, gelecek de. Her şey olmuş bitmiştir bir anda...

Demek ki herkesin bir “DESTKÎR”e (Elinden Tutan) ihtiyacı var bu meyanda, bu dergahta... Hiç mürşid görmemiş nefis kördür ve günahı farkında olmaz ve hep kendini haklı görür hayatta. Bizler şiirin çocukları olduğumuz için, manzum(kaide, nizam ve intizam ile kaleme alınmış, söylenmiş) ve mevzun(ölçülü, matematize edilmiş vezinle yazılmış) metinler daha kolay kalıyor aklımızda.

Bu “mülevven dünya” da zıtlar dünyası değil midir ki! Erenler ve Alimler, peygamber varisleridir zira. Herkesin anlayışı ve vukufiyeti de müktesebatıncadır ya. Mekansız ve zamansız düşünemiyorsak, gözden ziyade gönülle göremiyorsak nafile nefes alıyoruz filhakika. Keşke gönlümüzün gördüğünü, gözümüz de görebilseydi aslında.

TASAVVUFİ AÇIDAN FELSEFİ KEYFİYET

Tasavvufi açıdan Felsefi Keyfiyeti özetlemek gerekirse;

- * İnsan; en asil vekalet, mükellefiyet!
- * Beden; en kutsal emanet!
- * Ömür; en kısa mühlet!
- * Hayat; en ağır siklet!
- * Ölüm; en mübhem izafiyet!
- * Beyin; en büyük devlet!
- * Akıl; en mukaddes nimet!
- * Ruh; en esrarlı, rahmani işaret!
- * Vicdan; en hassas hikmet!
- * Zekâ; en keskin haslet!
- * Nefis; en gafil, sefil enanîyet!
- * Şeytan; en masum illet!

şeklinde sıralarsak, akıllarda daha kolay kalacağı ve insanın tefekkürüne vesile olacağı kanaatindeyim.

CAZİP ve MECZUP!

Tasavvuf bir ummandır yürümesini bilene, bir sahradır yüzmesini bilene. Temkini kaybedersen, muhafaza edemezsen, elinde tutamazsan, kantarın topunu kaçıırırsan veya kaydırırırsan, tasarruf hakkını da

kaybeder, “Bende Hak tecelli etmiştir” zehabına kapılıp meczup sınıfına katılırsın! Meczup olmamak için, kudemâdan ders alıp, bu hasletleri elde tutmak ve “Câzip” olmak şarttır.

Cazip mürşid, müridinin temkini elinde tutup tutamayacağını bilip ona göre merteye yükseltmesi veya bekletmesi ile vazifelidir. Nefis ile baş edemeyebilir insan. Alkış da, iltifat da, takdir de, şöhret de afettir, beladır, nefsi besler, azdırır, pay alır aklı sıra. Melami meşrep de, bu sebeple nefsin yemlenmemesi üzere bina edilmiştir zira. “Enel Hak” diyen de haklıdır, onu öldüren de bir bakıma. Hallac misali hala akıllarda...

Tarikat edep, Kur’an adaptır unutmama! Seven kazanır, sevilen kaybeder ve borçlu kalır her durumda bu yolda. Bundan dolaydır ki, “İnsan olanın hep bir hasmı olmalı, Firavunu olmayan insan olamaz!” derler ya... Nimet de külfettir, hayatı olduğu gibi kabul edip eskaline rıza göstermektir inanana. Unutulmamalıdır ki, kırık kalp Alla’a daha yakındır ve esas kazanç nailiyette değil, mahrumiyettedir aslında. İnsana rahat yoktur şayet imanında bir buhran varsa. İmanın da ilk tezahürü ve meyvesi mahlukata merhamettir zira. Bunun içindir ki, hukuk fiiliyatla ilgilenir, din, inanç ve tasavvuf ise, hem fiiliyatla hem de hissiyatla. Hukuk duygularımızı ifşa ile fiiliyata dökmezsek mahkûm etmez amma, Tasavvuf tecziye eder her halükarda.

Diğer yandan, esbapta (sebeplerde) tecelli eden “Murad-ı İlahi”nin her şeye kâdir olduğunu da unutmamak gerekir. Ne murad edilmişse olur er geç. Hadiselere farklı medeniyet tasavvurları ile bakmak gerekir ve Tabiatla irtibatı kesmeden o minval üzere talepte bulunmak iktiza eder. Zira hayat da, muhabbetin hakim olduğu müstakil, münzevi ve rahat ortamları sever. Muhabbetle de var olan eksikleri artık dikkate almaz olur muhabbet erbabı. Allah’ın “Rakib” sıfat-ı ilahisi vardır, bu sebeple de evlat ve dünyalıkta aşırı muhabbet de tehlikelidir, putçuluktur ve felaket getirir! Muhabbet layığına (Hubb’u Fillah), husumet (Buğz’u Fillah) de müstahakkına, gerektiği kadar... Dengeli ve aşırıya kaçmadan! İrade ve kudret Allah’ta, fiiliyat ise sendedir.

“Muhabbet bir bela şeydir, giriftar olmayan bilmez!

Cefayı çekmeyen aşık sefanın kadrini bilme!”

ne güzel ifade...

Manevi alışverişin vasıtası muhabbettir ve rabıta da bu şekilde tecelli eder. İnsan da sevdiği kişiye her hali ile benzemeye çalışır.

Bakın Aşık Dertli bu minval üzere ne diyor;

“Sakiya camında nedir bu esrar,

Kıldı bir katresi mestane beni.

Şarab-ı lalinde ne keyfiyet var,

Söyletir efsane efsane beni.

Refet nikabını ey vech-i enver,
Zulmette gönlümüz olsun münevver.
Şarab-ı lalinin lezzeti dilber,
Gezdirir meyhane meyhane beni.

Aşkın çok bela gelir başına,
Tahammül gerektir adu taşına.
Şem-i ruhsarına aşk ateşine,
Yanmada seyretsin pervane beni.

Bakmazlar Dertli'ye algındır deyu,
Hakikat bahrine dalgındır deyu.
Bir saçı Leyla 'ya mecnundur deyu,
Yazdılar deftere divane beni.

Gel de şapka çıkarma bakalım buna. “Vech-i dildarı ul’ul ebsardan sor!” boşuna dememişler. Hayvan da “Hay”dan gelir. “Hay” da “Hay”dan... Sözün de kelimenin de işte böyle canı varmış bak! Kilim tezgâhta, nefis dergâhta terbiye edilir ya. Yeri gelmişken ifade etmeliyim ki, nefsi terbiye, bedeni restore etmenin bir diğer yolu da oruç tutmaktır adabınca. Bu nedenle de serbest radikallerin üzerine olan etkisi açısından, orucu bir tedavi ve proflaksi yöntemi olarak kabul etmeliyiz Modern Tıpta. Her doğan gün bunun için yeni bir imtihandır nefes alana, mevcudatın ve mükevvenatın manasını bihakkın anlayana. Hangi tecelliyatın zuhur edeceğini, neyin musahhar kılınacağını irfanla farkında olana...

“Selam” da bir marifetullahtır, “emanettir”, “eman” manifestosudur. Secde de, “sacid” ile “Mescud”un muhabbet anı değil midir edeple bir yerde. Bir iğnenin ucunda dans edebilmektedir hüner. Vahdet-i Vücut... Aman Allah’ım. Secde anı. “Vahdet-i Vücudu ne inkâr ederiz, ne de itikat ederiz. Meseleyi Hakim’u Allam olan Cenab-ı Zülcelal’e Havale ederiz!” demişti Hazret...

AŞK

Tasavvufta aşk, Allah sevgisiyle dolu bir kalbin arayışıdır. Tasavvuf geleneğinde aşk, insanın Allah'a olan yakınlığını arttıran ve manevi gelişimini destekleyen bir kavramdır. Bu aşk, insanın Allah'ı tanıma ve O'na olan bağlılığına dayanır ve insanın Allah'a yönelmesini, O'nu sevmesini ve O'nunla birlikte olmasını sağlar.

Tasavvufta aşk, yalnızca insanın Allah'a olan sevgisiyle sınırlı değildir. Aynı zamanda, Allah'ın yarattığı tüm varlıklara karşı sevgi ve saygı duymak, insanın manevi gelişimine katkı sağlar. Tasavvufta, insanlar

arasındaki aşk, insanın Allah'a olan aşkı kadar önemlidir ve bu aşk, insanın hayatını olumlu yönde etkiler.

Tasavvufta aşk, bir bağışlama, fedakârlık, hoşgörü, sabır, merhamet ve adalet gibi erdemlerle birleştirilir. Bu erdemler, insanın manevi gelişiminde ve Allah'a olan yakınlığında büyük bir rol oynar.

Aşk, insanın Allah sevgisiyle dolu bir kalbin arayışıdır ve insanın manevi gelişimini destekleyen önemli bir kavramdır. Aşk, insanların birbirleri ve yarattıkları her şeye karşı sevgi, saygı ve merhamet duymasını sağlayarak, insanların hayatlarında büyük bir öneme sahiptir.

Aşk da Allah'dan gelen bir haberdir aşk ehline.

Aşk odu evvel düşer maşuka, sonra aşka sirayet edermiş. Bu da bir nimettir.

Şeyh'ul İslam Yahya (1561-1644);

“Suz-i dilden bihaberdir sanmanun cananeyi,
Şem'i yakmaz mı ol ateş, kim yakar pervaneyi!”
diye haykırıyor ve kulaklarımı çınlatıyor hala.

Bazen şairlerin kantarın topuzunu kaçırılmış olduklarını farkında olsam da.

Aşk söz konusu olunca, Merhum Hafız-ı Şirazi'yi (1317-1390) zikretmeden geçmek haksızlık olur. Bakın ne buyurmuş Hazret Aşk hakkında;

“Hergiz ne mired an ki dileş zinde şod be aşk.

Sebt est ber ceride-i alem devam-ı ma”

(Gönlü aşk ile diri olan bir daha ölmez. Bizim gibi aşıkların varlığı ve devamı mükevvenatın bütün yapraklarına yazılmıştır, biz ölmeyiz!). Kalemim, medeni hayat olduğunun ifadesi işte... Konuşmak için zekâya, susmak için akla, yazmak için ilhama ihtiyaç vardır.

Aşk demişken, bizim de “AŞK” kitabının yazarı (AŞK, Şiirler, İsmail Hakkı AYDIN, İstanbul, 1992) olarak, bir rubaimiz olmalı herhalde bu satırlar arasında. İşte “Rubaiyyat-ı Bircis” (İsmail Hakkı AYDIN, Girdap Kitap, İstanbul, 2018) isimli kitabımızdan “mef'ulü mefailü mefailü feul” vezninde bir seslenişimiz.

AŞK

Âlem dolu yerden göğe, gülden güle Aşk!

Dağlar, ovalar, yel, hava, seller bile Aşk!

Bir gün yıkılır her güzelin saltanatı,

Rabbim! Bana lütf et, Ebedî Yâr ile Aşk!

Bu çerçevede iman ve merhametin tezahürü olarak “hizmet, hürmet ve muhabbet” üçlüsü bir fasit daire gibi hayatiyetini devam ettirir. Hizmet bedelsizdir ve tebessümle başlar. Hizmet hürmetin, hürmet muhabbetin

girizgahıdır. Muhabbet gönlün tattığı bir histir. Niyaz edebilmek de nasip işidir. Akıl, kader'ullah ile başa çıkamaz. Her musibet de bir imtihandır. Hayatın sırrını da akıl değil gönül çözer, zira hayat gönülde sırlanmıştır. Akıl fırsat kaçırmaz ama, arif de fırsat icat eder hiç ummadığın bir anda. Allah'ın da işine akıl sır ermez. Firavunun kucağında peygamber büyütür, hanımını da ona süt anne yapar zira.

Kozalite (sebeup sonuç ilişkisi) hayatın tümünü çözemez ama, tövbe ve iltica kapısı da kadercilik değildir. Geçmiş dikkate alarak muhasebe yapmak ve öylece ihlasla iltica etmek gerekir. İltica da hulus-i kalple yapılmalıdır. Zorluğu kolaylık, kolaylığı zorluk takip etse de...

Onun için hep, “Ya Rab! Beni bana bırakma! Tevfikat-ı İlahiye ref eyle!” diye dua edilir. Kelimeler, kullanımlarına göre de anlam kazanır. Zikir bu açıdan da değerlendirilince, gayeye matuf hakikat ortaya çıkar. Belki de meşhur hiciv şairimiz Kanuni Sultan Süleyman'ın zoraki dostu, ensesindeki hiciv kılıcı Merhum Bâkî (1526-1600) de,
“Cihanın nimetinden, kendi âb-u dânemiz yeğdir.
Elin kâşanesinden, gûşe-i vîrânemiz yeğdir”
derken, zannımca böyle bir niyazda bulunmak istemiştir.

Kavli de olsa, fiili de olsa zikir, İslam dininde önemli bir ibadet şeklidir ve “anlamak”tır. Bu ibadet, Allah'ı anmak ve O'na yakınlaşmak amacıyla yapılır. Zikir, genellikle dua, tesbih, tekbir, tahmid ve tehlil gibi kelimelerin tekrarlanması yoluyla gerçekleştirilir. Namaz da İslam'ın beş temel ibadetinden biridir ve Müslümanların günde beş kez Allah'a ibadet etmeleri için emredilmiştir. Namazsız da din olmaz. Bin rekât nafîle namaz da, bir rekât farz namaz etmez. “Nefes” de namazdır, “Aşk” da... Nefes almak için, namaz gerek!

Allah emirlerini, en zayıf insanın yapabileceği derecede vazeder. Çekemeyeceği yükü yüklemeyiz, taşıyamayacağı mesuliyeti vermez. Pergelin sabit ayağı, “Nass”a dayalı bu asgari temel şartları temsil eder, diğer ayağı ise takvadır, muhayyer ve ihtiyaridir. “Nass” üzerine içtihat olmaz ve içtihatla da içtihat naks edilemez! İman mekânı, amel mertebeyi belirler. Çok mu derinlere daldık yoksa. Ama olsun. Derine dalmadan da, yüzmenin hazzına vakıf olamayız.

“Allah'ı o kadar çok anın ki, sizi deli sansınlar!” emri, Tasavvufta hayat bulmuştur. “Cevaz”ın adı “fetva”dır ve cevridir. “Takva” ise ihtiyaridir ve bu da Tasavvuftur. Cüneyd-i Bağdadi “Tasavvuf sulhu olmayan muharebedir!” der. “Mevalid-i Selase”de mevcudat, Cemadat, Nebadat ve Hayvanat döngüsü içerisinde deveranını ve muharebesini sürdürür. Bütün mevcudat Allah'ın “KÜN” emri ile var olmuştur. Yeniden oluşumlar da, o ilk var olan maddelerin zuhurat aleminde farklı tecelli

ve dönüşümleridir. Her damlanın, her zerrenin hikayesi, kaderi, istikameti, menzili ve mecrası farklıdır. Amma varlığın aslı da, “TEK”tir.

Her kısım, her merhale kendi içinde değerlendirilir, derecelendirilir ve itibar kazandırılır. Âlâdan âlâ da var ednâdan ednâ da... Avam, Havas, Havas’ul Havas ve Ehass’ul Havas’ul Havas var. Seyr-i İlellah, Maallah, Fillah ve Anillah mertebelerinde münzevi olmaya müsaade edilse de, dördüncü mertebede sosyal vazife devreye girer, insanları tenvir görevi vardır. Tasarruf hakları olsa da, bu hakkı kullanmazlar. Veliler de bu gurup içerisinde muvazzeferler.

Gerçeği de bu süreçte aramak gerekir. Zikri fark eden ancak mümin sınıfına girer. Tevekkül ve Tefekkür birlikte yaşanmalıdır ve aşksız olursa maksat hasıl olmaz. Nasıl ki, vücudumuzdan alınan bir hücrede bir saç telinde, bizim DNA ve özelliklerimiz mevcutsa, mükevvenatta da, mevcudatta da Yaradanın varlığının izlerini fark edebilmekte ve sezebilmektedir hüner.

Tefekkür ve tahayyül, hakikati yakalamak için çok önemli bir merhaledir. Zikir ve namaz birbirinden farklı ibadet şekilleridir. Ancak, İslam dininde zikirin namaz ile yakın bir bağı vardır. Namaz sırasında, zikir de yapılır ve bu zikirler namazın bir parçasıdır. Namaz kılan bir Müslüman, zikir yoluyla Allah’ı anar, “O”nunla randevulaşır(!) ve O’na yakınlaşır. Muhabbet’ullah tecelli eder! Teheccüd ise, randevu olmadan “O”nunla buluşma ve muhabbet anıdır. Bu nedenle, zikir namazın seremonisidir denilebilir. Namazla insan zamanla tekâmül ettikçe, şeytan da tecrübe kazanır eş zamanlı olarak! Zira maneviyatın yükseldikçe, muhatap olduğun şeytanlar da, daha tecrübeli olanlardan seçilir!

Namaz kılan bir Müslüman, namazın sadece bedensel bir hareket olmadığını, aynı zamanda ruhani bir bağlantı olduğunu da anlamalıdır. Zikir yoluyla yapılan dua ve anmalar, namazın ruhani boyutuna katkıda bulunur. Namaz kılan bir Müslüman, Allah’ın huzurunda olduğunun farkında olarak, zikir yoluyla O’na yakınlaşır ve O’na daha fazla bağlanır.

Zikirin namazın seremonisi olarak adlandırılması, namazın ruhani boyutunun önemini vurgular. Namaz kılan bir Müslüman, sadece bedensel hareketlerini yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda ruhunu da Allah’a yakınlaştırmaya çalışır. Bu nedenle, namazda yapılan zikirlerin önemi büyüktür ve Müslümanların Allah’ı anmaları ve O’na yakınlaşmaları için önemli bir araçtır. Secde diğer bir ifade ile, yüzü toprağa okutma sistemi, yüz tanıma sistemidir ve adalet gibi secde de, cesaret ister!

Zikir, secde, açlık/oruç, yalnızlık, tefekkür ve egzersiz, sağlıklı uzun yaşamak için gerekli olan genleri aktive eder. Nitekim vücut, sürprizleri sever ve dinamizm kazanır. Zaten insan ve vücut, sık sık okunması gereken bir kitaptır. Analitik zekâ ve sezgi ile, devamlı olarak okunmalıdır! Modern hayata takılıp kalmamak gerekir. Zira, insan tanrıyı unuttuğu oranda, modern hayata kendinde yer ayırır. Tertib-i Hak üzere yol almak şarttır. Akıl da vahyin rehberliğinde büyük nimettir ancak.

Sonuç olarak, zikir namazın seremonisidir denilmesi, İslam dininde zikrin ve namazın önemini vurgulamaktadır. Namaz kılan bir Müslüman, namazın sadece bedensel hareketlerini yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda zikir yoluyla Allah'a yakınlaşmaya çalışır. Bu sayede hem bedensel hem de ruhani bir bağlantı kurar ve Allah'ın huzurunda olduğunun farkında olarak ibadet eder.

GELECEĞİ ŞEKİLLENDİRMEK İÇİN İNSAN OLMAK

İstikbali şekillendirmek için yapabileceğimiz birkaç şeyden söz etmek istiyorum.

- * Eğitim: Eğitim, toplumun geleceğini şekillendirmenin en önemli araçlarından biridir. İnsanların düşüncelerini ve bakış açılarını genişletmek, yenilikçi fikirler geliştirmek ve geleceğin sorunlarına çözüm aramak için eğitim vermek önemlidir.
- * Teknolojik Gelişim: Teknolojik gelişmeler, hayatımızın her alanında büyük bir etkiye sahip olabilir. Daha sürdürülebilir enerji kaynakları, daha iyi sağlık hizmetleri, daha etkili iletişim araçları ve daha akıllı şehirler gibi teknolojik gelişmeler, istikbalimizi şekillendirmede önemli bir rol oynayabilir.
- * Sosyal Sorumluluk: Toplumsal sorumluluk bilinci, insanların kendi hayatlarını ve geleceklerini şekillendirmede önemli bir etkiye sahip olabilir. İnsanların çevre, eğitim, sağlık ve yoksulluk gibi sosyal konulara duyarlı olmaları ve bu konularda çalışmalar yapmaları, geleceğin daha adil ve sürdürülebilir olmasına yardımcı olabilir.
- * İş birliği: İşbirliği, büyük problemleri çözmek için çok önemlidir. İnsanlar, farklı bakış açılarından gelmelerine rağmen, birbirleriyle çalışarak daha iyi sonuçlar elde edebilirler. Uluslararası iş birliği, küresel sorunların çözümü için de önemlidir.
- * İleriye Dönük Planlama: Geleceği şekillendirmek için ileriye dönük planlama yapmak önemlidir. Gelecekteki sorunları belirlemek ve bunlara çözümler aramak için stratejik planlar hazırlamak, istikbali şekillendirmede yardımcı olabilir.

Özetleyecek olursak, istikbali şekillendirmek için eğitim, teknolojik gelişme, sosyal sorumluluk, işbirliği ve ileriye dönük planlama gibi

faktörlere odaklanmak önemlidir. Bu faktörler, geleceğin daha sürdürülebilir, daha adil ve daha iyi olmasına yardımcı olabilir. Her şey bir yana, tek kelime ile “İNSAN” olmak kafidir kurtuluş için...

UNUTMAYA KIYAMADIKLARIM

- * Zaman, mekân ve hıza göre değişir.
- * Bir toz zerresi üzerindeki kavga, gürültü, patırtı, çekişme ve savaş berdevam...
- * Bilim adamının akıl ve zekânın yanında, engin bir hayal gücüne de ihtiyacı vardır.
- * Mekânı iman, mertebeyi amel tayin eder.
- * Her zerrenin kaderi ve macerası farklıdır!
- * Aşırı muhabbet, putçuluktur!
- * El öpen kârda, öptüren zarardadır!
- * Pergelin sabit ayağı Şeriat, diğer ayağı ise Felsefe, Bilim, Teknoloji, Takva, Tarikat ve Tasavvuftur!
- * Varlığın aslı “TEK”tir.
- * Madde yoktur! Varsa da Cemâdat, Nebâdat ve Hayvânat dairesinde döner durur.
- * Hukuk insanı duyguları sebebi ile mahkum etmez ama din her şeyi dikkate alır.
- * Hukuk fiiliyatla meşgulken, din hissiyatla da ilgilenir.
- * Besmele, mahlukata merhamet yağmurudur.
- * Merhamet, imanın ilk meyvesidir.
- * Sevilen hep borçludur.
- * İncinmiş gönlün feryadını “Hak” duyar, kırılmış kalbi, “Rahmet-i Rahman” tamir eder.
- * Her kazançtan nefis kendi payını alır!
- * Esas kazanç nâiliyette değil, mahrûmiyettedir.
- * Nimet külfettir ve arttıkça, borcu da artar.
- * Firavunu veya hasmı olmayan insan olamaz!
- * Kur’an âdab, Tarikat edeptir.
- * Homo Ekonomikus, sağlıklı insanları hasta edebilmek için “Check-up”ı icat etmiştir.
- * Serbest Radikaller, Teröristler, Serseri Mayınlar...
- * Hekim bir insanı kurtarmak için ter dökerken, dünya insanlığı ve hayatı yok etme peşinde...
- * Beyin Cerrahları, Transsifenoidal ameliyatı Firavunların firavunluğuna burçludur.
- * Homo Ekonomikus “Sivis Pacem Para Bellum” sözünden de kazanmayı bilmiştir!
- * Nöroşirurji, herkese tepeden bakan mağrur ve mütekebbir bir meslektir!
- * Edepsizliğin adı, “özgüven” olmuş!

- * Kalemşiz hayat ve medeniyet olmaz.
- * Hayal, hakikat yolunda önemli bir merhaledir!
- * İnanıyorum. Bilmek ve anlamak da istiyorum.
- * İman mekân, amel mertebe tayin eder!
- * Merhamet ve edeb, imanın gereğidir.
- * Kimi tercih etmeyeceğini bilmek, tercih edeceğini bilmekten çok daha önemlidir.
- * Kalaysız bakır kap, içine ne girerse girsın, zehirler. İman da, bakır kabın kalayı gibidir.
- * Aşırı savunmacılık, güçsüzlüktür.
- * İslamın beş şartı, okumak, anlamak, öğretmek, yazmak ve yaşamak, tek şart ise NAMAZ....
- * Ne Yaman Çelişki!
- * Cerrahların bir kişiyi yaşatmak uğruna kan-ter içinde gayreti, bir çılgının ihtirası için bombaların bir anda öldürdüğü binlerce insan, insan ömrünü uzatmak için milyarlarca dolara mal olan bilimsel araştırmalar...
- * Kalp kırmak için, kalbin içine girmeye gerek yoktur!
- * Ana Hafıza Merkezi "RUH"dur!
- * Beyin Cerrahı Kral, Nöroşirurji Kraliçedir!
- * Hayalin ufkunu, kullanılan kelimeler tayin eder.
- * Konuşmak için zekâyâ, susmak için akla ihtiyaç vardır.
- * Kendini güvende hissetmeyen aç hayvan, gücüne güvenen tok insan tehlikelidir.
- * Kâinatın hafızası, topraktır.
- * Kur'an-ı Kerim'in okunması ile birlikte, anlaşılmasını da öğrenmediğimiz ve yaşamadığımız müddetçe ne müslüman ne de insan olabiliriz!
- * Cesaretinize hayran, cehaletinize şaşkırım!
- * Musibetten alınan ders unutulmaz!
- * Cahil rolü oynuyorsanız, dikkat etmek gerek, alışkanlık yapar!
- * Kendini değiştirmeden hiçbir şeyi, hiç kimseyi ve dünyayı değiştiremezsin.
- * Hayatın sırrı akılda değil, gönülde sırlıdır. Çözmek için gönül gerek.
- * Aşk gelince, nâkısa zâil olur.
- * Aşk, Allah'tan gelen bir haberdır.
- * Vicdan, ilâhî terâzîdir.
- * Beden ve ten, ruh kılıcının kınıdır.
- * Mucizât-ı Enbiya da, Keramât-ı Evliya da, ancak Kuantum ile izah edilebilir.
- * Kalem, medenî hayattır.
- * Medeniyetin medeniyet olabilmesi, kütüphane raflarından inmesi ile mümkündür.

- * Hizmet hürmetin, hürmet muhabbetin girizgâhıdır.
- * Kul olmak, hür olmaktır!
- * Asker “varım” diye, derviş “yokum” diye yaşar.
- * Aşkın hesabını maşuktan sor!
- * Aşka sebep olan, aşık değil maşuktur.
- * Aşk gelince, fakirlik gider!
- * Hafıza, “mevzun söz” sever.
- * Sözün etkisi, söyleyenin istikametine göre değişir.
- * Şâirin kantarının topuzu, farklı tartar!
- * Câmî ancak, cemaatiyle müzeyyendir.
- * Hayatın sırrını, akıl değil gönül çözer.
- * Hayat, şefaata muhtaç!
- * “Şirk” olmasa, şirket olmazdı.
- * Adalet, cesaretin çocuğudur.
- * Hayata müellim değil, muallim olmak lazım gelir.
- * Hayatı değişiklikler, insanı süprizler sağlıklı kılar.
- * İnsan, sık sık okunması, hatm ve hazz edilmesi gereken bir kitaptır.
- * Herkesin fitrî bir kaderi vardır.
- * Ruhen fitratında, kalem, mürekkep ve kitapla muhabbetin varsa, âlim olabilirsiniz.
- * İnsan işittiğini ve okuduğunu değil, gördüğünü unutmaz.
- * Hafızanın temeli, bilgiyi resim frekansına çevirerek beyne tanıtmaya dayanır.
- * Hijyenin olmadığı yerde, bağışıklık sistemi kendini devamlı güçlendirir.
- * Kılçığı attım mı, çıkartamazsın bir daha...
- * Algı, her şeyi yönetir.
- * Dinlerin de teolojik, mitolojik ve sosyolojik yönleri vardır ve ritüelleri etkilemiştir.
- * “Eşitlik” mazi oldu. Yeni moda “ÖLÜMSÜZLÜK”.
- * Maalesef, “Her insanın yaşama hakkı vardır!” kaidesinin son kullanma tarihi geçmiştir!
- * Teizm Tanrı adına geleneksel tarımı, Hümanizm ise insan adına modern ve endüstriyel tarımı meşru kılmıştır.
- * İstikbal hem heyecan verici, hem de çok ürkütücü...
- * İstikbal, yıldızlarda saklı...
- * Allah “insanı, Kâinatı ve hayatı” insanın şerrinden korusun!
- * Rabbim! Bizi bizden muhafaza eyle!
- * Doğum ölümün habercisi, yaşlanmanın başlangıcıdır.
- * Ölümün olmadığı bir dünyayı tahayyül ve tasavvur etmek bile, dehşet verici...
- * Yeni Efendilerimiz, Yapay Zekâlar olacak.

- * İnsanlık, “Yapay Zekâ” icadıyla, kendi hayatını sonlandırmak için ilk adımı atmıştır.
- * Bir “Robot İsyanı” olmazsa gelecek nesiller, bir gün kendilerinin “insan” olmadıklarını fark ettiklerinde, vakit çok geçmiş olacak.
- * “İnsan Türü” pırlını pırtısını topladı, dünyayı terketmek üzere...
- * Hümanizmin yerine, yeni bir “DİN”, “DATA DİNİ”...
- * En önemli ve en pahalı şey, bilgi, data...
- * Bilim, geleceği de öngörebilmelidir.
- * Dispozıbil insanlar yolda...
- * Siborg Mühendisliği dolu dizgin...
- * Biyomühendisler kan ter içinde çalışıyor. Eski insanın genetik beden kodları ve beyin devreleri yeni baştan yazılıp yapılandırılacak, biyokimyasal dengeleri değiştirilecek ve yeni organ eklemeleri yapılabilecektir!
- * Hay Allah! “Yapay Hücre yapamıyoruz”!
- * Hiç bir şey tesadüf değildir. Her şeyin bir bilinci, bir canı ve hayâtî bir vazifesi vardır.
- * Aşılar, mutasyonu provoke ediyor. Dijitalizmin programı, hastalıkların devam etmesidir.
- * Virüslerle çalışıyoruz! Laboratuvardan kaçabilir haa... Tedbir alın!
- * Hayata en büyük ve en tehlikeli ihanet, en iyi eğitim almışlar tarafından yapılmıştır.
- * İyi bilim adamı, “iyi” hayal eden insandır.
- * Bir gün insan, “Karantina Kampı” Hapishanelerine girebilmek için can atacak!
- * Organik bedenler, organik olmayan beden ve organlarla işbirliği içerisinde şimdi...
- * Biyoteknoloji ve yapay zekâ humanizmi tehdit ediyor ve insan kontrolü kaybetmek üzere...
- * “Özgün İrade” mi dedin? Kaldı mı ki? Güldürme beni...
- * Çipe ne hacet! Beyinlerin çiplenmesi, taş devrinde kaldı.
- * Duyular, duygular, arzu ve istekler de algoritmaları meydana getirir.
- * Alınan her bir karar, algoritmalar tarafından alınmaktadır.
- * İnsan bir algoritmadır.
- * Her bir organizma, farklı bir algoritmadır.
- * Algoritma ister silikon olsun ister karbon, hesaplar tuttuğu sürece, “insanlık” kaybedecek!
- * Fıtrata ihanet eden insanlık, yapay zekânın evreni ele geçirmesine de hazırlıklı olmalıdır.
- * Genetiği değiştirilmiş sivrisinekler, orda burda...
- * Açlık, uzun yaşam genlerini aktive eder.
- * Ölmeden evvel olmayıp da, ölünce ortaya çıkan “gen ekspresyonları”, yeni bir hayatın ışığı gibi...

- * Her milletin muhafaza edilmesi gereken bir hafızası var. “Kan Hafızası” gibi...
- * Her konuşmada, mevzu her ne olursa olsun, zaman zaman “ara sokaklara” girmek, zenginliktir.
- * Her kelimenin manası, kullananına göre farklılık arz eder.
- * Her hadiseye, farklı medeniyet tasavvurları ile nazar etmek gerekir.
- * Mesken, konut değil, sükûnet bulunan mahrem yerdir.
- * Akıl, “nas”la baş edemez.
- * Tabiat kanunlarını, koyan kaldırır ancak!
- * Allah unutulduğu oranda, modern hayat kendine yer bulur.
- * Medeniyet, kütüphane raflarından inmedikçe ve kitap sayfaları arasından çıkmadıkça, hayat bulamaz.
- * İçi kirli olanın eteğinin, çamura bulaşmaması mümkün değildir.
- * Zamansız ve mekânsız düşünebilmektir Marifet...
- * Her medeniyetin, fiziksel bir güce ihtiyacı vardır.
- * Göz görmese de gönül görür. Keşke, gönlün gördüğünü göz de görebilse!
- * Mîraç, akılla değil, aşkla çözülür.
- * Toprağa bir “Yüz Tanıtma ve Okutma Yöntemi” olan secde, sâcid ile Mescûd’un muhabbet halidir.
- * Allah, zaman, mekan ve feza ile mahdud değildir.
- * Cebraîl akı, insan aşkı temsil eder.
- * Dünya bir hapishanedir farkında olana...
- * Kerâmet, Kuantum değil amma, Fizik kaidelerinin hııafına hareket edebilmektir.
- * Bir iğnenin ucunda dans eden melekleri sayamıyorum.
- * “Tövbe ve iltica”, kaderinin kendi elinde olduğunun delilidir.
- * Kur’an-ı Kerim’in “Lafzî Hâfızı” olmaktan ziyade, “Mânâ Hâfızı” olmak gerektir!
- * Vahdet-i vücudu, ne inkâr ne de itikat haddimiz değil! Meseleyi Hakim’u Allâm Cenâb-ı Allah’a havale ederiz.
- * İrfan, kalbin ilmidir.
- * Sezgi, aklın ötesinden gelen bir işarettir.
- * Selâm, bir emanettir. Her halükarda, her hal ile verilebilir de alınabilir de...
- * Sözün de canı vardır!
- * Zekât, fakirin zenginin malı üzerindeki hakkıdır.
- * Musibet de mükafat da, bir ders ve bir imtihandır.
- * Her doğan gün, yeni bir imtihandır!
- * Kilim tezgâhta, nefis dergâhta terbiye edilir.
- * Hizmet de, hürmet de, muhabbet de, naz da, niyaz da bir nasip işidir.

- * Hizmet, tebessümle başlayan bedelsiz, çileli ve lezzetli bir hürmet ve muhabbet yoludur.
- * Hizmet hürmetin, hürmet muhabbetin girizgâhıdır.
- * Hayata katkı için atılan her adım, “ZİKİR”dir, “NAMAZ”dır.
- * Tasavvuf, mağlubiyeti zafer olan bir muharebedir.
- * Hakikat, sulhu olmayan bir muharebe silsilesinde sırlanmıştır.
- * Muhabbet, ancak kalbin tadabileceği bir hissiyattır.
- * Nefes almak, zikirdir. Fark edene “mü’min”, edemeyene “kâfir” denir.
- * Dost sohbetlerinde atılan bir ok, kadere doğru yol alır.
- * Sınırsız muhabbet, putperestliktir.
- * Şeytanımız(!) da nefsimiz gibi, bizimle birlikte tecrübe kazanır.
- * Zoru zor yapan kolaylık, kolayı kolay yapan da zorluktur.
- * Zekâ, karmaşık problemlerle başa çıkma kabiliyetidir.
- * İnsan Hurdaya! Damla, Homo Deus Yolunda!
- * Nefsin için değil, neslin için nefes al!
- * İnsan Hem damladır, Hem Parçacıdır Hem de Dalga!
- * Ey Sevgili! Senin huzuruna mağlup olmaya geldim.
- * Sevgili ile savaşta mağlubiyet, en büyük zaferdir!
- * İnsan! Sen olmasan, ben kime kendimi ifade edebilirdim ki!
- * Gelecek Kapıda!
- * “Hayat sabır ile şükür arasında mekik dokumaktır”
- * Işık, ışığa ışıktır.
- * Sahip çıkmak, sahip olmaktan evladır!
- * Çirkin güzeldir. Güzel çirkin...
- * İlim nimetinin şükürünü eda etmeye çalışıyorum.
- * Nefes Almanın Esas Gayesi; Hayata karşılıksız katkı sağlamaktır.
- * Çok şey konuşup, hiç bir şey söylememeyi başarabilmek her babayiğidin harcı değil!
- * Kuantik bir hadise olan “dua”nın gücünü, “nanonörokuantoloji”nin içine girince daha iyi anlamaya başladım.
- * Şeker, baruttan çok daha tehlikeli bir icattır!
- * Bozulmamış zamanda, kişinin kendi içine kaçıp, uzletle tefekkürün revnaklığında, bulmalıdır kendini, kendisiyle mülakatta.
- * Kolay olan zordur. Zor olan kolay...
- * Makinelerle yarışarak makineleşen insanoğlu, bir türlü “İNSAN” olmayı beceremedi!
- * İNSAN;
- * VARKEN VAR, YOKKEN YOK
- * VARKEN YOK, YOKKEN YOK
- * VARKEN VAR, YOKKEN VAR
- * VARKEN YOK, YOKKEN VAR!
- * Zekâ matematiksel, akıl ahlâkîdir.

- * Dünya, tek bir ailedir!
- * Medeniyetlerin ortak dili, Matematik ve Bilimdir.
- * İNSAN; Endişeli bir damla...
- * Hem parçacık, hem dalga!
- * Hâinlik ve Kâfirlik Moda...
- * Yatak odaları, sokaklara taşınmış!
- * Mescidler kâfir dolu, vatan hâin...
- * Ya Rabb!
- * Makam, itibar, ikbal, mal verdiklerine ne vermedin,
- * makam, itibar, ikbal, mal vermediklerine ne verdin!
- * Teknolojik mutasyon, “akıllı maddeler” ve sanal arkadaşlıklar yolda...
- * “Onlardan olmadıkça”, “ol”ursunuz!
- * Mutasyon, tekamülün ham maddesidir!
- * Genel kabulün aksine hakikati haykırmak, bir cinayeti itiraf gibidir!
- * Lensler kayıta!
- * (Lenslerle, Metaverse ve gerçek hayatı birleştiren gördüğünüz herşeyi kaydedebilir veya suçluları suçüstü yakalayıp ilgili birimleri anında harekete geçirebileceğiz!)
- * “Sentetik Biyoloji” “Yaratılmıştan Yaratıcıya” dönüştürme hareketidir!
- * Hayat, hayatta kalma savaşıdır.
- * Düşünce, mesuliyettir!
- * Bize tebliğ etmek düşer.
- * O’na da hesaba çekmek...
- * ...Bana, anlatmak,
- * O’na da, hesap sormak...
- * Ne mutlu, mülküyle fâil, malıyla hâdim ve ilmiyle âmillere!
- * Hayatı katleden, katledilir!
- * Ahlâk cihanşumül, irfan şahsîdir!
- * Al Sana Tedavi!
- * Fazlayı at, eksiği kat! (tamamla!)
- * Namazda naz, nazla namaz olmaz!
- * Namaz nazdır, naza katlanmaz!
- * Ölüm, hayatın başlangıcıdır!
- * Anlamayı anlamadan, anlayamayız!
- * Eğitim, beyni yıkamaktır!
- * Hoşgörü; horgörü ve tekebbürdür!
- * Şeytan gayesini değil, usulünü değiştirir.
- * Kitap, tohumdur!
- * Beyninin üstünü kullanan lokomotif, altını kullanan vagon olur!
- * Bir cerrahın tecrübesi, parmaklarından okunur!
- * ...Düşünüp de, keyfimizi bozalım ve başımıza iş mi açalım!

- * Madde, hiçbir şeyden meydana gelmiştir.
- * Mekân-Zaman iç içe!
- * İnsan, Dünya, Yıldızlar, Cihân...
- * Her şey fânî!
- * Âlemde, sâbit bir dayanak noktası bulamıyorum. “Duran” hiç bir şey yok!
- * Her şey vızır vızır...
- * Beyni anlamak için fezâyı, fezâyı anlamak için zamanı, zamanı anlamak için mekânı, mekânı anlamak için nöronu anlamak gerek!
- * Ne zaman mekânsız, ne mekân zamansız...
- * Bilmek gibi, bilmemek de mutluluktur!
- * Nisyan, isyandır!
- * Nisyan ile isyan, kardeşdir.
- * HEP AYNI HARÇTANIZ!
- * ... Ve “Tekâmül Seyahatı”, ilk su birikintisindeki organik balçıkta, mükemmel bir tasarımla büyük bir kabiliyet verilerek yaratılan ilk molekül DNA'nın aynı dilde verdiği farklı talimatlarla, tek bir nükleotidden başlar, mutasyon sürer, zayıflar yok olur, güçlüler birleşir, molekül fabrikası olan ilk “Kök Hücre” meydana gelir ve böylece “Hayat”la başlar.
- * Olgun meyveler, kıymet bilmeyen toylara ve hamlara verilmez!
- * Doçentlik, herkesin hakkı... Profesörlük ve Rektörlük için, okumayı söktük, yazmada kaldık!
- * Yarını bilmek, dünü bilmekten geçer!
- * DNA'nın notaları ile yeni bir “SENFONİ” yazabiliriz!
- * Bugünün kanı, dünün ıspanağıdır!
- * Bir toz zerreciği üzerindeki hayatı yaşıyoruz!
- * Gaz, toz ve yıldız... Al sana Galaksi!
- * Kâinat, hayat kaynıyor!
- * Kozmos... Olmuş, olan ve olacak olan her şeyin adıdır Kozmos.
- * Akıl, bilinmezliğin meçhul ve engin ummanında, hayat için tutunacak bir dal, barınacak bir ada sağlar!
- * Karadelik Evreni, zihnim de karadeliği yutuyor.
- * Fezayı keşfetme yolculuğu, kendimizi tanıma yolculuğudur.
- * UYARIYORUM!
- * Bu zulüm devam ettiği müddetçe, hastaları muayene ve tedavi edecek hekim, ameliyatlarını yapacak cerrah bulamayacaksınız!
- * “Hekimlik”, bir meslektir. “Hayır Kurumu” değil!
- * Düşünceli sessiz, sakın. Düşüncesiz avaz avaz...
- * Sevmek için de, nefret etmek için de, bir seviye gerekir!
- * Kitaplarımda, makalelerimde, konferanslarımda ve televizyon programlarımda, ayet ve hadislerden kaynak göstermemden rahatsız olan ve kendilerini “Allâme ve/veya İlâhiyatçı” sananlara,

- dönüp kendi ilmî ve bilimsel müktesebatlarını(!) gözden geçirmelerini ve sonra da insafla “Düşünme”lerini tavsiye ederim.
- * Bilimin olmazsa olmazı, doğru bilinenlerin de doğru olmayabileceğini bilmektir.
 - * Gönlü terbiye olmamışların bilimle meşguliyeti, tehlikelidir!
 - * Herkesin kendi düşüncesini hakikat zannetmesi, hakikati değiştirmez.
 - * Münevver ve alim düşmanlığı, bağnazlık ve cehalettir!
 - * Gelecekte, öldükten sonra yaşananlar da, kaydedilebilecektir.
 - * İstikbal, tüketen değil, üreten ve yaratıcı insanların olacaktır!
 - * Yüz yaşını aşkın bir hayat, genetik bir hastalıktır!
 - * Şüphe düşmeye görsün aşka. İflah olmaz bir daha...
 - * Madde değişiyor, zaman değişiyor... Değişmeyen sadece ışık.
 - * Kitaplaşmayı bekleyen vecizelerim!
 - * Yazılmayı bekleyen kitaplarım...
 - * Frekansa büründüm, “BEYİN” diye göründüm.
 - * Asla sevmeyeceğini bildiği halde, sabırla sevmenin adıdır aşk!
 - * Cihanın, hayatın ve mevcudatın mukaddesatına, ırzına, namusuna, toprağına, diline, ahengine, birliğine, dirliğine, medeniyetine, san’atına, istiklal, istikrar ve istikbaline dinamit koyan insanlıktan nasipsiz hain canavarlar, “Açık Gen Büfesi Mahsulü Mahluklar”dır!
 - * Bu Aziz Milletin mukaddesatına, ırzına, namusuna, bayrağına, toprağına, diline, birliğine, dirliğine, san’atına, istiklal, istikrar ve istikbaline dinamit koyan insanlığını kaybetmiş hainler, “Açık Gen Büfesi Mahsulü Mahluklar”dır!
 - * Bana, "Neden siyaset yapmıyorsunuz?" diye soruyorlar. Halbuki, ben hep “siyaset” yapıyorum da, hiç kimse anlamıyor!
 - * Ahlak, aklın çocuğudur!
 - * Unutmam, intikamımdır!
 - * Seni unuttum. Hafızam temiz kalsın!
 - * Hafızamı kirletmemek için seni unuttum!
 - * DİKKAT! “Sanal Doçent” ve “Sanal Profesör”ler, her yerde!
 - * Her şeyin “Millî”sinden önce, “Millî İnsan”, hatta âcilen “İNSAN”yetiştirmek gerek!
 - * Maraba “maraba” da, ağa neden “ağa” değil acaba...
 - * Nanköre himmet, canına minnet!
 - * Güç, mesuliyet ve tehlike sebebidir.
 - * İnsan, bir türlü insanlığın içine sığmadı gitti!
 - * Nasibinde varsa da, yoksa da, uğraşma!
 - * Ey Kitap! Ey Kalem! Ben en çok sizi sevdim.
 - * Ey Sevgili! Senin huzuruna mağlup olmaya geldim.
 - * Sevgili ile savaşta mağlubiyet, en büyük zaferdir!

REFERANSLAR

- [1.] Aydın Ahmed Bircis ve Ark. Yıllık Proje, Bilkent Üniversitesi, Ankara, 2022
- [2.] Aydın Ahmed Bircis, Akıl ve Matematik Üzerine Fikir Telakkileri, 18.07.2021, 29.08.2021 Trabzon.
- [3.] Aydın İsmail hakkı. Akıl ve zekâ Etkileşimi.
https://jag.journalagent.com/sscd/pdfs/SSCD_1_2_79_80.pdf
- [4.] Aydın İsmail Hakkı, Vecizelerim, Girdap Kitap, İstanbul, 2022
- [5.] Aydın İsmail Hakkı, ...Ve Tanrı Beyni Yarattı, Girdap Kitap, İstanbul, 2022
- [6.] Aydın İsmail Hakkı, İnsan 3.0, Yeni İnsan, Arketip, Girdap Kitap, İstanbul, 2021
- [7.] Aydın İsmail Hakkı. <https://www.youtube.com/watch?v=H3t2RmYaDl0>
- [8.] Aydın İsmail Hakkı. Beyin denen Meçhul. <https://youtu.be/VMvBYtUBDKc>
- [9.] Aydın İsmail Hakkı. Sentetik İnsan Yolda.
<http://yenidunyagundemi.com/mobilYazarlarDetay.aspx?id=1409>
- [10.] Aydın İsmail hakkı. <https://www.akademikakil.com/sentetik-insan-yolda/ismailhakkiaydin/>
- [11.] Aydın, İsmail Hakkı. “Beyin Sizensiz 4.0,” Kuantik Çağ. Girdap Kitap, 2021, İstanbul.
- [12.] Aydın, İsmail hakkı. “Beyin Sizensiz 5.0, Metaverse, Holistik Çağ, Girdap Kitap 2022, İstanbul.
- [13.] Aydın, İsmail Hakkı. “...Ve Tanrı Beyni Yarattı”, Girdap Kitap, 2022, İstanbul.
- [14.] Aydın, İsmail Hakkı. “Beyin Denen Meçhul”. Medimagazin, 06.05. 2019.
- [15.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beyin Fırtınası” Girdap Kitap, 2016, İstanbul.
- [16.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beyin Sizensiz” Girdap Kitap, 2018, İstanbul.
- [17.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beyin Sizensiz 2” (Beyinler Arası İnternet, Dünya Beyin Ağı, wbw), Girdap Kitap, 2020, İstanbul.
- [18.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beyin Sizensiz 3” (İnsanlığın Geleceği), Girdap Kitap, 2020, İstanbul.
- [19.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beynin Şifresi” Girdap Kitap, 2016, İstanbul.
- [20.] Aydın, İsmail Hakkı, “Beyin Tanrısal Bir Parçacık” (Can Hikmet Değirmenci ile birlikte), Girdap Kitap, 2019, İstanbul.
- [21.] Aydın, İsmail Hakkı, “Bir Beyin Cerrahinin Anıları” Girdap Kitap, 2017, İstanbul.
- [22.] Aydın, İsmail Hakkı, “Düşünce Sizensiz” (Levent Ağaoğlu ile birlikte), Girdap Kitap, 2018, İstanbul.
- [23.] Aydın, İsmail Hakkı, “Güfteden Besteye”, Girdap Kitap, 2020, İstanbul.
- [24.] Aydın, İsmail Hakkı. “Nörofilozofi”.
Medimagazin.<https://www.medimagazin.com.tr/authors/ismail-hakki-aydin/tr-index-72-87-0.html>
- [25.] Aydın, İsmail Hakkı, “Öfke Kontrolü ve Motivasyon” (Can Hikmet Değirmenci ile birlikte) Girdap Kitap, 2016, İstanbul.
- [26.] Aydın, İsmail Hakkı, “Rabbim Beni Doktorlardan Korum!” Girdap Kitap, 2013, İstanbul.
- [27.] Aydın, İsmail Hakkı, “Rubâiyyat-ı Bircis”, Girdap Kitap, 2018, İstanbul.
- [28.] Aydın, İsmail Hakkı, “This is me as i see myself”. EC Neurology, 8.3 (2017): 66-69. <https://www.econicon.com/ecne/pdf/ECNE-08-00235.pdf>
- [29.] Aydın, İsmail Hakkı, “Yapay Zekâ” (Can Hikmet Değirmenci ile birlikte) Girdap Kitap, 2018, İstanbul.

- [30.] Aydin Ismail Hakki: "An Adventure: From World Wide Web (WWW) To World Brain Web (WBW)". EC Neurolog ECO.02 (2019): 06
08. <https://www.ecronicon.com/eco19/pdf/ECNE-02-ECO-15.pdf>
- [31.] Kurzweil Ray, "Bir Zihin Yaratmak" İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2015, İstanbul.
- [32.] Crick Francis. "Şaşırtan Varsayım". 2005, İstanbul,
- [33.] Arıtan A, "Holistik Evren Tasarımı", Arıtan Yayınevi, 2010, İstanbul.
- [34.] <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-57565514>
- [35.] <https://www.nature.com/articles/s41586-021-03618-9>
- [36.] <https://www.nature.com/articles/4641140a>
- [37.] <https://www.matematiksel.org/tuhaf-ama-gercek-sonsuzluk-farkli-boyutlardadir/>
- [38.] <https://www.matematiksel.org/alexander-von-humboldt-ve-doganin-kesfi/>
- [39.] <https://www.matematiksel.org/fourier-donusumu-bir-ses-kaydi-nasil-dijital-muzik-dosyasina-donusur/>
- [40.] <https://neuromat.numec.prp.usp.br/content/category/events/?page=2>
- [41.] <https://khosann.com/insan-bilincini-matematikle-kodlamak-mumkun-mu/>
- [42.] <https://neuromat.numec.prp.usp.br/content/category/events/>
- [43.] <https://www.lidyanasman.com/post/senteti-k-i-nsan-projesi>
- [44.] <https://en.wikipedia.org/wiki/NeuroMat>
- [45.] <https://businessht.bloomberght.com/teknoloji/haber/1248618-genlerle-oynayarak-super-insan-uretecekler>
- [46.] https://youtu.be/dNj6XlNlO_0
- [47.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_491.pdf
- [48.] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0092867419304489>
- [49.] <https://www.globalresearch.ca/video-human-2-wake-up-call-world/5721733>
- [50.] <https://landdestroyer.blogspot.com/2020/08/the-real-problem-with-covid-19-vaccines.html>
- [51.] [https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674\(20\)30874-6?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867420308746%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674(20)30874-6?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867420308746%3Fshowall%3Dtrue)
- [52.] <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMciibr1503100>
- [53.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_502.pdf
- [54.] <https://www.youtube.com/watch?v=1A77zsJ31nA&feature=youtu.be>
- [55.] <https://www.neuralink.com/>
- [56.] <https://www.biorxiv.org/content/10.1101/703801v1>
- [57.] <https://www.technologyreview.com/s/613974/neuralink-whats-new-and-what-isnt-elon-musks-brain-computer-interface/>
- [58.] <https://www.youtube.com/watch?v=B2-YiXuXdp8>
- [59.] <http://www.sciencetimes.com/articles/23588/20190812/lego-like-therapeutic-brain-implants-that-can-be-controlled-by-a-smartphone.htm>
- [60.] <https://www.euronews.com/2019/07/31/scientists-develop-video-game-that-can-be-controlled-by-the-mind>
- [61.] <https://www.sciencedaily.com/releases/2019/07/190701163827.htm>
- [62.] (<http://www.esraoz.com/2019/08/17/dijital-cagin-gelecegi-algilarimizi-nasil-degistirecek/>)
- [63.] <https://science.sciencemag.org/content/366/6469/eaay3134>

- [64.] <https://www.nature.com/articles/s41589-018-0004-9>
- [65.] [https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674\(20\)30874-6?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867420308746%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/cell/fulltext/S0092-8674(20)30874-6?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0092867420308746%3Fshowall%3Dtrue)
- [66.] <https://www.nejm.org/doi/10.1056/NEJMcibr1503100>
- [67.] [https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273\(18\)30285-X](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273(18)30285-X)
- [68.] <https://academia.edu/resource/work/41440371>
- [69.] <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/korona-duzeninden-tek-dunya-devletine-mi/1807020>
- [70.] <https://www.nature.com/articles/s41591-019-0375-9>
- [71.] <https://www.nature.com/articles/nature13674>
- [72.] <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/20705816/>
- [73.] [https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273\(21\)00501-8?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0896627321005018%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273(21)00501-8?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS0896627321005018%3Fshowall%3Dtrue)
- [74.] <https://www.nature.com/articles/d41586-020-02765-9>
- [75.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_516.pdf
- [76.] <https://www.akademikakil.com/akil-ve-dusunce-matematigi/ismailhakkiaydin/>
- [77.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_550.pdf
- [78.] https://neurosciencenews.com/single-neuron-deep-learning-19264/?fbclid=IwAR1Q-HXV2X1FGVKTvSwMgrS_imQf3Wpk-4D2Gwas23dcTobp9sm6-oF5ckY
- [79.] <https://www.akademikakil.com/kuantolojik-hayat-quo-vadis/ismailhakkiaydin/>
- [80.] https://www.sciencealert.com/a-never-before-seen-type-of-signal-has-been-detected-in-the-human-brain?fbclid=IwAR0LrYkGgFbBcELhDBEe5SOJ1DX7PlzbPI2yqR5oNGNeC_UsvS2BEWbklns
- [81.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_551.pdf
- [82.] <https://www.science.org/doi/abs/10.1126/science.aax6239>
- [83.] <https://www.habervakti.com/ispanyol-covid-19-ile-100-yildir-devam-ediyor>
- [84.] https://www.researchgate.net/publication/275155401_The_Promising_Future_in_Medicine_Nanorobots
- [85.] NSTC, "National Nanotechnology Initiative: Leading to the Next Industrial Revolution" A Report by the Interagency Working Group on Nanoscience", Engineering and Technology Committee on Technology, National Science and Technology Council, Washington, D.C, 2000.
- [86.] Ummat, A., Dubey, A., and C. Mavroidis, "Bio-Nanorobotics A Field Inspired by Nature" in Yoseph Bar-Cohen, Biomimetics: Biologically Inspired Technologies, CRC Press, 201-226, 2005.
- [87.] Aydin, İ.H., İnsan 3.0 (Yeni İnsan!), Luminosophy, Vol.1, Iss.3, July-August-September 2021, pp.25-34
- [88.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_560.pdf
- [89.] <https://tr.euronews.com/next/2021/10/18/meta-universe-nedir-metaverse-ile-ilgili-neler>

- [90.] [utm_medium=Social&utm_source=Facebook&fbclid=IwAR14MJROsUSn5SzUF8BQZNF7I8wsmoFDOfhHJ97Kmw0BGUoj7FaS1cIs54#Echobox=1635486123-1](https://www.facebook.com/utmsource?fbclid=IwAR14MJROsUSn5SzUF8BQZNF7I8wsmoFDOfhHJ97Kmw0BGUoj7FaS1cIs54#Echobox=1635486123-1)
- [91.] <https://www.nature.com/articles/s41598-019-40546-1>
- [92.] <https://youtu.be/vLqJZ5auVxY>
- [93.] <https://www.nature.com/articles/d41586-021-02844-5>
- [94.] <https://cancerres.aacrjournals.org/content/canres/early/2021/07/28/0008-5472.CAN-21-0985.full.pdf>
- [95.] <https://www.cell.com/action/showPdf?pii=S0896-6273%2821%2900417-7>
- [96.] <https://www.nature.com/articles/s41586-021-03618-9>
- [97.] <https://www.nature.com/articles/4641140a>
- [98.] <https://www.bbc.com/news/world-asia-china-57565514>
- [99.] <https://www.cell.com/action/showPdf?pii=S2666-6758%2821%2900055-2>
- [100.] Stunning ‘Dragon Man’ skull may be an elusive Denisovan—or a new species of human
- [101.] <https://www.cell.com/action/showPdf?pii=S2666-6758%2821%2900057-6>
- [102.] <https://www.youtube.com/watch?v=6CTxj7BtkFo>
- [103.] <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa2107454>
- [104.] <https://www.nejm.org/doi/full/10.1056/NEJMoa1716793>
- [105.] Hamer, Dean. The God Gene: How Faith Is Hardwired Into Our Genes. Anchor Books. ISBN 0-385-72031-9. 2005.
- [106.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_564.pdf
- [107.] <https://www.akademikakil.com/metaverse-yasam-4-0/ismailhakkiaydin/>
- [108.] <https://www.5gvirusnews.com/teknoloji/beyin-sizsiniz-40-kuantik-cag-h707.html>
- [109.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_566.pdf
- [110.] <https://www.istanbulflash.com/yazarlar/prof-dr-ismail-hakki-aydin/metaverse-ve-sonrasi/5244/>
- [111.] <https://tr.wikipedia.org/wiki/Metaverse>
- [112.] <https://www.nature.com/articles/d41586-022-02073-4#ref-CR2>
- [113.] <https://www.donanimhaber.com/metaverse-nedir-gelecek-burada--140595>
- [114.] <https://evrimagaci.org/metaverse-nedir-ve-neden-cok-onemlidir-yasamlarimizi-dijital-bir-evrene-tasiyabilir-miyiz-11135>
- [115.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2021_574.pdf
- [116.] Holistik Çağ ve İnsan Sonrası (Metaverse, Yaşam 4.0)
- [117.] <https://www.akademikakil.com/holistik-cag-ve-insan-sonrasi/ismailhakkiaydin/>
- [118.] <https://www.youtube.com/watch?v=6CTxj7BtkFo>
- [119.] https://neurosciencenews.com/single-neuron-deep-learning-19264/?fbclid=IwAR1Q-HXV2X1FGVKTVSwMgrS_imQf3Wpk-4D2Gwas23dcTobp9sm6-oF5ckY
- [120.] <https://youtu.be/4b33NTAuF5E>

- [121.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2022_678.pdf
- [122.] <https://www.deepmind.com/blog/alphafold-reveals-the-structure-of-the-protein-universe>
- [123.] [.https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273\(12\)01121-X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS089662731201121X%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273(12)01121-X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS089662731201121X%3Fshowall%3Dtrue)
- [124.] https://www.nature.com/news/polopoly_fs/1.22645!/menu/main/topColumns/topLeftColumn/pdf/549322a.pdf
- [125.] <https://m.youtube.com/watch?v=66j-9JHvL8E&feature=youtu.be>
- [126.] <https://academic.oup.com/neuro-oncology/article/19/10/1316/3738031>
- [127.] [https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273\(12\)01121X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS089662731201121X%3Fshowall%3Dtrue](https://www.cell.com/neuron/fulltext/S0896-6273(12)01121X?_returnURL=https%3A%2F%2Flinkinghub.elsevier.com%2Fretrieve%2Fpii%2FS089662731201121X%3Fshowall%3Dtrue)
- [128.] <https://www.nature.com/articles/d41586-022-02073-4#ref-CR2>.
- [129.] <https://www.nature.com/articles/319618a0>
- [130.] Sagan C. Kosmos, Altın Kitaplar, İstanbul, 2021
- [131.] <https://medium.com/@atakantokgz/bilimin-temelinin-at%C4%B1ld%C4%B1%C4%9F%C4%B1-yer-i%CC%87skenderiye-k%C3%BCt%C3%BCphanesi-101acb7c6f59>
- [132.] <stm.sciencemag.org/content/11/523>
- [133.] <https://www.nature.com/articles/s41586-022-04944-2.pdf>
- [134.] <https://www.matematiksel.org/pisagor-teoreminin-hikayesi/>
- [135.] Aydın İsmail Hakkı, Aydın Abdulkadir Cüneyd, Aydın Ahmed Bircis: Yaşam 5.0, Kuantik Düşünce Sarmalı. LUMINOSOPHY_2022_714.pdf
- [136.] <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/602583>
- [137.] <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0092867422013770?dgcid=author>
- [138.] Mason CE: The nExt 500 Year, Engineering Life to Reach New Worlds.
- [139.] https://www.acapublishing.com/dosyalar/baski/LUMINOSOPHY_2023_792.pdf
- [140.] Sozen B, et al. Self-organization of mouse stem cells into an extended potential blastoid. *Dev. Cell* 2019;^[1]_{SEP}
- [141.] Sozen B, et al. Self-assembly of embryonic and two extra-embryonic stem cell types into gastrulating embryo-like structures. *Nature Cell Biology* 2018;^[1]_{SEP}
- [142.] Harrison SE, Sozen B et al. Assembly of embryonic and extraembryonic stem cells to mimic.
- [143.] E. Bianconi at all, An Estimation. of The Number of Cells in The Human Body. *Annals of Human Biology*, 40:6(2013), 463-71.
- [144.] Aydın İH. İnsan Endişeli Bir Damla Hem Parçacık Hem Dalaga. Girdap Kitap, İstanbul 2023.
- [145.] Aydın İH. Vecizelerim. Aforizmalar. Girdap Kitap, İstanbul 2023.
- [146.] Harari YN. Homo Deus. Yarının Kısa Bir Tarihi. Tercüme; Poyzan Nur Taneli, Kolektif Kitap. İstanbul, 2016.
- [147.] Dean H. The God Gene: How Faith Is Hardwired Into Our Genes. Anchor Books. ISBN 0-385-72031-9, 2005.
- [148.] <https://youtu.be/hNA685AihMk>